

Alles betekent iets

Verhalen over verandering

Joost van de Goor

Schrijver: Joost van de Goor

Omslag: Joost van de Goor

ISBN: 9789465120027

© Joost van de Goor

Website: www.joostvandegoor.nl

Versie: 1.0.3

Inhoud

Albert.....5

Odilia.....31

Annelies.....56

Olivier104

Plotseling klonk er uit de hemel een geluid als van een hevige windvlaag, dat het huis waar ze zich bevonden geheel vulde.

Handelingen 2:2

Albert

Tijdens zijn kinderjaren was Albert de Witt een ware beroemdheid in de Verenigde Staten. Nadat hij als kleuter al een paar rollen in landelijke reclamefilmpjes had gespeeld, kreeg hij kort na zijn achtste verjaardag een hoofdrol aangeboden in een populaire tv-serie, getiteld *The Happy Family*. In die serie, die het vier seizoenen wist vol te houden, speelde hij een eigenwijs jongetje, Joey, dat altijd kattenkwaad uithaalde en zijn keurige ouders regelmatig gek maakte met zijn ordeverstorende avonturen. Maar Joey was ook een knul met een gouden hart die zijn jongere zusje, Cheri, vaak beschermde tegen gemene kwajongens, en tegen al het andere kwaad waar het meisje tegenaan botste. Elke vrijdagavond keken er miljoenen Amerikanen naar de nieuwste episode van hun geliefde serie, vooral omdat ze de kleine Joey zo'n grappig en innemend kind vonden.

Albert woonde destijds met zijn Amerikaanse vader en Nederlandse moeder in Los Angeles waar hij als opgroeiend kind het moderne glamourleven in deze metropool van nabij leerde kennen. Zijn ouders gingen uitsluitend met beroemde mensen om: filmsterren, invloedrijke ondernemers, bankiers, succesvolle sporters, politici. En Albert speelde met de kinderen van alle superrijke mensen van de stad.

Toen hij dertien was, veranderde zijn leven ingrijpend. Zijn ouders gingen scheiden – en zijn moeder, die met weinig geld en met veel vijandigheid was weggebonjourd, vertrok hals over kop met haar zoon naar Nederland, naar haar geboortestad Zutphen waar haar familie nog altijd woonde. Daar begonnen ze aan een nieuw leven, in een klein eenvoudig rijtjeshuis met een bescheiden

achtertuintje, en met vrienden en kennissen die heel anders waren dan de beroemdheden waar Albert aan gewend was.

Ruim vijftien jaar later, toen hij negenentwintig was – en na een hele tijd als copywriter voor een Zutphens reclamebureau te hebben gewerkt – kwamen er nieuwe avontuurlijke gedachten in Albert omhoog. Hij had heel aangename herinneringen aan zijn kindertijd – en als hij wilde, kon hij best terugkeren naar Californië en in Hollywood aan een tweede carrière beginnen, zo was zijn overtuiging. Hij had volop ervaring met acteren – veel invloedrijke mensen kenden hem nog van vroeger, toen hij een kind was – en tegenwoordig was hij een aantrekkelijke volwassen man met een stoer gezicht, een weelderige hardos en een getraind lichaam. Met zulke kwaliteiten kon hij toch zeker wel enkele hoofdrollen in romantische komedies krijgen. Dat genre was tegenwoordig razend populair, daar kon veel geld mee verdiend worden – en bovendien kwam je in die glamourwereld de allermooiste vrouwen tegen. Hoe langer hij erover nadacht, hoe enthousiaster hij werd.

Na enig speurwerk wist hij contact te leggen met een Nederlands agentschap dat de belangen van acteurs behartigde en goede betrekkingen met Amerikaanse filmbedrijven onderhield. Twee weken nadat hij een map met foto's had opgestuurd, werd hij uitgenodigd voor een persoonlijke kennismaking. De agent waarmee hij een afspraak had, Harrie, woonde in de Achterhoek, in het stadje Groenlo – dus niet zo ver van Zutphen. En Albert mocht op een dag in juni rond het middaguur bij die man thuis op bezoek komen, om samen met hem te lunchen.

* * *

Zomer

Het was kwart over tien toen Albert de voordeur van zijn huis met een zachte klik dichttrok. Hij bleef even op het trottoir stilstaan om de nieuwe dag te voelen. De ochtend was heerlijk zacht. Er stond geen zuchtje wind en de zon hing als een stralende godin in de wolkeloze lucht. Later op de dag zou het nog wel eens aardig warm kunnen worden, had hij zojuist in de krant gelezen – dus het was een goed besluit om nu al, op dit nog tamelijk koele uur te vertrekken. Straks, als hij in de buurt van Groenlo was, zou hij op zoek gaan naar een schaduwrijk terras om koffie te drinken, met een stukje gebak erbij, om zich in alle rust op het gesprek met Harrie voor te bereiden. Hij zette zijn zonnebril op, stapte in de auto en vertrok.

Toen hij Zutphen eenmaal achter zich had gelaten, en nadat hij een poosje in stilte naar het zomerlicht op de groene velden had gekeken, zette hij de radio aan. Hij kwam middenin een bekend lied van John Denver terecht – *Take Me Home, Country Roads* – waarvan hij het refrein enthousiast meezong: ‘Take me home..., ...to the place I belong.’ Albert genoot van dit moment – van het felle zonlicht, de tintelende sfeer in de auto, en de opwinding in zijn hoofd. Alles was goed, bedacht hij. Alles was prima zoals het was. Het leven was een bruisende stroom waarop hij zich moeiteloos liet meedrijven.

Al mijmerend over deze fase van zijn bestaan kwam hij tot de conclusie dat hij wel erg tevreden over zichzelf mocht zijn. Het was een goed idee geweest om de weg terug naar Hollywood te zoeken – want in die wereld, de glanzende wereld van de speelfilm, hoorde hij thuis. Dat was gewoon een feit! En nu hij een agentschap had gevonden, zou alles veel makkelijker worden. Het pad dat hij voor zich zag, was een keurige rechte weg zonder belemmeringen. ‘En zo zie je

maar weer...,' zei hij hardop, met de ene hand aan het stuur en de andere arm rustend op de stoelleuning, '...een mens moet altijd naar zichzelf luisteren; hij moet zelf de controle over het leven in handen nemen, en zijn eigen wil volgen zonder zich op enig moment te laten afleiden door ingesleten gebruiken en conventies.'

Toen deze gedachten tot een einde waren gekomen, kreeg Albert de ingeving om zo meteen deze rechte hoofdweg te verlaten en dan over de vele kleine Achterhoekse landweggetjes naar Groenlo te rijden. Die slingerende weggetjes waren altijd zo prachtig in deze tijd van het jaar – met al dat groen, al die dieren in de wei – en hij had toch tijd genoeg. Dus toen hij even verderop een onopvallende afslag zag, besloot hij meteen de daad bij het woord te voegen. Hij remde af en nam een scherpe bocht naar rechts.

Het volgende moment bevond Albert zich in een heel andere wereld. Hij reed nu over een smal klinkerpad, aan beide zijden geflankeerd door hoge loofbomen die hun koele schaduwen op het land lieten neerdalen. Hij zette de radio uit en keek met belangstelling naar een oude villa die in de verte te zien was, tussen de boomstammen door – en die uit een heel andere tijd afkomstig was. 'Wat is het hier mooi...,' fluisterde hij terwijl hij stapvoets verder reed, '...en zo stil.'

Even later kwam hij bij een T-splitsing waar hij vermoedelijk naar links moest. En nadat hij die weg enkele minuten had vervolgd – door een open gebied van weilanden met grazende schapen – kwam hij uit bij een viersprong, waar hij heel even twijfelde maar al snel besloot om rechtdoor te gaan. En zo reisde hij langzaam verder, en nog verder – over slingerende paden, via allerlei kleine splitsingen en kruispunten, door bossen en langs grasvelden, en alsmaar verder naar het oosten.

Het was al half twaalf geweest toen Albert bedacht dat het wellicht verstandiger was om op zoek te gaan naar

een wat snellere route, want hij wilde zeker niet te laat in Groenlo arriveren. Terwijl hij die beslissing aan het nemen was, kwam hem een tegenligger tegemoet – en omdat de weg hier erg smal was, moesten beide auto's behoedzaam, ieder met twee wielen over de zandberm vlak langs elkaar manoeuvreren. Dat lukte wonderwel, en nadat de chauffeurs vriendelijk naar elkaar hadden gezwaaid, gaf Albert weer gas. Op datzelfde ogenblik schrok hij van een heel harde, indringende klap die van een van de achterwielen afkomstig was, en die vast en zeker onheil voorspelde. Hij probeerde nog even verder te rijden, maar nu klonk er een metalig, schrapend geluid dat door merg en been ging, en dat hem dwong onmiddellijk te stoppen. Hij stapte uit om polshoogte te nemen en zag dat een van de hoeken van de auto, rechtsachter, veel te laag hing. Zo kon hij echt niet verder reizen, dat was duidelijk. Hij zuchtte diep, vloekte drie of vier keer, schudde zijn hoofd, wilde de auto een keiharde trap geven (maar hield zich in), en kwam tot de conclusie dat hij hulp nodig had, en wel meteen! De man die hem zojuist tegemoet was gekomen, was alweer verdwenen – en dus moest hij gaan zoeken naar een huis of een boerderij, hier ergens langs de weg. Allereerst reed hij de auto weer een stukje achteruit, de berm in, zodat hij de rijbaan niet volledig blokkeerde (wat ook weer een hard en snerpnd geluid tot gevolg had). Daarna ging hij te voet verder.

En terwijl hij daar zo sjokte – over dat verlaten landweggetje, in dat stille groene landschap – werd hij alsmaar bozer. Hij was boos omdat dit hem overkwam. Hij was erg boos omdat hij zo'n pech had. Hij was woedend omdat hij niet wist op wie hij boos moest worden. Hij was furieus omdat dit nu juist op deze dag moest gebeuren, terwijl hij onderweg was naar de belangrijkste afspraak van zijn leven. En hij vond dat hij alle recht had om uitzinnig kwaad te zijn.

Na ongeveer tien minuten lopen, stond hij voor de oprijlaan van een boerderij. Het ijzeren draaihek was geopend, en daarachter liep een grindpad naar een groot huis dat werd omringd door oude bomen. Het was een donkergroen geschilderd houten huis met een ruime overdekte veranda – en daar, in de schaduw zaten twee vrouwen rustig te turen naar die dralende man bij het hek, die schijnbaar niet goed wist of hij het terrein mocht betreden. Nadat een van de vrouwen hem met een handgebaar had gewenkt, liep hij verder. Toen hij wat dichterbij kwam, en hij de vrouwen beter kon zien, zag hij dat een van hen ongeveer van zijn leeftijd was – hoogstens dertig, meende hij. De andere was een stuk ouder. ‘Waarschijnlijk moeder en dochter,’ concludeerde hij. De moeder was gekleed in een lange bruine rok en een beige bloes met lange mouwen – en de jongere vrouw droeg een verbleekte spijkerbroek met een blauwe slobbertrui. Ze hadden allebei halflang donkerblond haar. En ze droegen allebei een opvallend grote bril. Samen zaten ze kalmmpjes in hun witte schommelstoelen te wiegen, en te wachten tot Albert bij het trapje van de veranda arriveerde.

‘Goedemorgen,’ zei hij met een flauw glimlachje.

De dochter keek op haar horloge.

‘Bent u verdwaald?’ vroeg de moeder

‘Nee..., autoproblemen.’ Hij wees met gestrekte arm in de richting van de plaats des onheils. ‘Ik heb heel dringend een monteur nodig,’ zei hij. Op datzelfde ogenblik zag hij dat er naast de stoel van de jongere vrouw twee loopkrukken op de vloer lagen.

‘Misschien Jeroen?’ vroeg de dochter aan haar moeder.

‘Ja, Jeroen...,’ was het uiterst kalme antwoord. ‘Ik zal ’s even gaan bellen.’ De moeder stond met een zachte kreun op van haar schommelstoel en slofte op haar gemak naar binnen.’

‘Jeroen kan alles,’ zei de dochter met overtuiging in haar stem.

‘Woont hij hier vlakbij?’ wilde Albert graag weten.

Ze tuurde een paar tellen naar de onbewolkte lucht. ‘Een kilometertje of twee; misschien drie; pin me er niet op vast.’

‘Wel..., in elk geval..., ik ben u zeer erkentelijk.’

‘Zeg maar “jij” tegen mij, hoor. Ik heet *Fionella*.’

‘Oh, dank je. Ik ben Albert.’

Fionella knikte begrijpend. ‘Maar mijn moeder vindt het niet fijn als je “jij” zegt. Noem haar maar gewoon “mevrouw Grotendijk” want dat woord – “mevrouw” – hoort ze graag.’

Mevrouw Grotendijk kwam weer naar buiten. ‘Jeroen is al onderweg, hoor,’ zei ze.

‘Oh, da’s geweldig, dank u wel.’

Op dat moment stond Fionella op. Ze pakte haar krukken en liep daarmee naar binnen – en dat deed ze zeer behendig en geroutineerd, wat hem deed vermoeden dat die twee loopstokken een vast onderdeel van haar leven waren.

‘Komt u uit de grote stad?’ vroeg mevrouw Grotendijk.

‘Uit Zutphen.’

‘Ja, dat bedoel ik.’ Ze vertelde dat ze daar niet vaak kwam. De laatste keer was alweer ruim drie jaar geleden. Toen hadden ze daar een middagje met z’n tweeën gewinkeld. Ze had voor Fionella een mooie vulpen gekocht, omdat ze jarig was – en daarna hadden ze een ijsje gegeten. ‘Dat was helemaal niet vervelend...,’ zei ze, ‘...maar ’s avonds was ik toch blij dat ik weer thuis was.’

Albert knikte en wist verder niet wat hij moest zeggen.

Er werd drie keer geclaxonneerd. Bij het hek stond een grote rode pick-up truck, en daarachter hing Alberts auto

– achterstevoren, met de achterzijde omhoog getild. Een man met dik grijs haar, in een grijze overall stapte uit en kwam naar de veranda. Dat was Jeroen; en die wist te melden dat een van de chassisveren gebroken was. Dus hij had de auto maar meteen opgetakeld.

‘Is dat vandaag nog te repareren?’ vroeg Albert die de man tegemoet was gelopen.

‘Jazeker,’ zei Jeroen. ‘Ik moet wel even kijken of ik nog zo’n spiraalveer heb liggen. Ik denk het wel.’

Albert gaf hem zijn autosleutel. Hij vroeg aan Jeroen of hij meteen wilde bellen als hij nieuws had.

En toen Albert zich daarna weer omdraaide en naar de veranda keek, zag hij tot zijn verbazing dat Fionella zich in de tussentijd had omgekleed. Ze droeg nu een marineblauwe jurk – klassieke lengte, tot op de knie – en netjes gepoetste schoenen met een hakje. En terwijl ze haar loopkrukken op de vloer legde en op haar stoel ging zitten, stond de moeder weer op met de mededeling dat ze een pot verse koffie ging maken.

Albert was zo overrompeld door alles wat er gebeurde dat hij bijna vergat dat zijn agent, Harrie, hem verwachtte voor de lunch. Toen het hem even later weer te binnen schoot, vroeg hij licht paniekerig aan Fionella of hij de telefoon mocht gebruiken.

‘Moeder!’ riep ze in de richting van het huis. ‘Die man wil de telefoon gebruiken!’

‘Laat hem maar binnenkomen!’

‘Je mag naar binnen...,’ zei Fionella, alsof ze de dienstdoende bewaker van het huis was.

De telefoon hing in de gang aan de muur. Albert draaide het nummer van Harrie en begon uitvoerig, en ietwat nerveus uit te leggen wat er aan de hand was. Maar Harrie vond het helemaal geen probleem als het wat later werd. Hij was de hele middag thuis aan het werk, dus er was geen

reden om ongerust te worden. Albert beloofde dat hij weer zou bellen zodra zijn auto gerepareerd was. Toen hij even later opgelucht naar buiten kwam, had mevrouw Grotendijk een gemakkelijke stoel voor hem neergezet, vlak naast Fionella – met daarnaast een bijzettafeltje met een kopje koffie en een dikke plak cake.

‘Ga maar zitten,’ zei ze vriendelijk.

‘Dank u wel mevrouw.’

Fionella keek zwijgend in de verte.

De moeder liet haar ogen over de boomtoppen en door de blauwe lucht dwalen. ‘Het is niet meer zo lekker koel als vanochtend, hè?’ zei ze. ‘Ik denk dat het een erg warme middag wordt. En er staat helemaal geen wind. Typisch hè? Een briesje zou nu wel fijn zijn.’

Nadat alles wat er over het weer gezegd kon worden ook daadwerkelijk was gezegd, werd het stil op de veranda. Iedereen tuurde een beetje om zich heen. Albert trommelde met zijn vingers op de stoelleuning, en schraapte zijn keel af en toe.

‘Mijn dochter is schrijfster,’ zei mevrouw Grotendijk opeens, vermoedelijk omdat ze vond dat er nu wel weer wat gekeuveld mocht worden.

Fionella keek haar moeder met een geërgerde blik aan – slechts een of twee tellen – en wendde zich daarna naar Albert die zich wel realiseerde dat er nu een reactie van hem verwacht werd.

‘Oh ja?’ vroeg hij. ‘Wat interessant, en wat knap. Ben je met een boek bezig? Als ik vragen mag?’

‘Met een verhaal,’ zei ze binnensmonds. Ze wendde haar ogen af. ‘Ik schrijf meestal korte verhalen.’

‘Nou, ik ben wel nieuwsgierig, hoor. Wil je er iets over vertellen?’ Hij draaide zijn stoel een kwartslag zodat hij haar beter kon aankijken.

‘Ach..., ik weet niet...,’ mompelde ze, ondertussen met twee handen over de onderste helft van haar jurk wrijvend.

‘Kom, kom, meisje,’ zei de moeder. ‘Die meneer toont belangstelling. Normaal ben je toch niet zo verlegen?’

Fionella keek hem opnieuw aan. ‘Ik ben vorige week begonnen met een nieuw verhaal. Ik heb alleen nog maar een openingsscène, dat is alles – en daarin schrijf ik over een man, een vreemdeling, die op een mooie zomerochtend hier op onze boerderij verschijnt, zomaar onaangekondigd. Hij loopt over het pad naar ons huis, terwijl mijn moeder en ik op de veranda zitten en ons afvragen wie die man is, en wat hij komt doen.’

Albert keek haar met grote ogen aan. ‘Serieus?’ vroeg hij aarzelend, niet geheel zeker of deze jongedame hem nu voor de gek hield.

‘Ja, echt waar. Dat heb ik vorige week opgeschreven.’

Ondertussen zat mevrouw Grotendijk instemmend te knikken – en Albert zag aan de gezichten van beide vrouwen dat het geen grap was.

‘En die man in mijn verhaal...’ ging Fionella verder, ‘...die vertelt dan tegen ons dat hij autopech heeft, en dat hij hulp zoekt.’

Uit Alberts mond ontsnapte een kort gegiechel. ‘Goh, nu breekt mijn klomp!’ bracht hij in opperste verbazing uit. ‘Dat is ook toevallig zeg..., sjonge.’ Hij keek haar met een zeker wantrouwen aan. ‘Je neemt me toch niet in het ootje, hè?’

Ze legde een hand op haar hart. ‘Nee, echt niet. Ik spreek de waarheid, dat zweer ik.’

En opnieuw zat mevrouw Grotendijk druk te knikken. ‘Het is waar wat ze zegt, hoor. En mijn dochter hoopt dat er nog eens iemand interesse heeft om er een film van te maken, van dat nieuwe verhaal...’

‘Nou zeg, mam..., hou eens op!’ Fionella zuchtte geïrriteerd.

De moeder schaterde. ‘Nee, dat van die film is een grapje, hoor meneer,’ zei ze. ‘Maar de rest is werkelijk waar.’

Ze heeft het me eergisteren nog eens laten lezen. Ik mag hier en nu dood neervallen als het gelogen is.'

Albert vond de opmerking over die film wel erg vreemd – vooral als je bedacht dat die vrouwen niet konden weten dat hij weer filmacteur wilde worden. Maar daar wilde hij verder niet al te lang bij stilstaan. 'En hoe gaat het verhaal daarna verder?' vroeg hij aan Fionella.

'Dat weet ik nog niet precies,' antwoordde ze. 'Maar ik heb wel wat ideeën. Het kan meerdere kanten op gaan.'

Albert knikte.

Fionella zweeg, en door haar brilglazen heen keek ze hem heel even met een meisjesachtige, verlegen blik aan. In dat ogenblik zag hij voor het eerst dat ze eigenlijk wel knap was. En hij was verbaasd dat hij dit nu pas opmerkte. Ze had een verfijnd gezicht met mooie sierlijke lijnen, vooral bij haar neus en kin. En haar ogen waren aquamarijnblauw van kleur.

Ondertussen had mevrouw Grotendijk een tijdschrift van onder haar stoel tevoorschijn gehaald. Daarin zat ze rustig te bladeren en foto's te kijken. 'Zeg Fionella..., ' zei ze achteloos, '...misschien wil die meneer jouw kippen wel eens bewonderen.'

'Kippen?' vroeg Albert.

'Ja, mijn dochter is gek op dat soort vogels. We hebben een hok en een ren achter het huis, met een mooie haan en zes hennen.'

'Zeven,' merkte Fionella droogjes op. 'Lieselot is er vorige week bij gekomen.'

'Hebben ze allemaal een naam?' wilde Albert weten.

'Ja, natuurlijk,' zei Fionella.

'Loop er maar met die meneer naar toe, lieverd,' zei de moeder, langzaam door haar tijdschrift bladerend. 'Vooruit nou.'

'Nee mam, nu niet,' antwoordde Fionella. 'Ik moet eerst even naar mijn werkkamer. Ik heb opeens een nieuw idee.' Ze pakte haar loopkrukken van de vloer, kwam omhoog

en verplaatste zich in een soepele, gelijkmatige beweging naar de voordeur.

‘Dit gebeurt wel vaker, hoor,’ zei de moeder even later. ‘Als ze een idee voor een van haar verhalen heeft, moet ze dat meteen opschrijven, anders vergeet ze het.’

‘Dat begrijp ik heel goed,’ zei Albert. ‘Ze is tenslotte schrijfster, nietwaar? Maar misschien mag ik dan even een stukje gaan lopen, om rond te kijken op uw terrein?’

‘Natuurlijk mag dat. Ga gerust uw gang.’

Albert ging het trapje van de veranda af en wandelde op z’n gemak via de zijkant van het huis naar achteren, ondertussen links en rechts kijkend naar de vele goed onderhouden bloemperken. Toen hij even later de hoek om ging, viel zijn oog op de kippenren, vlakbij de achterdeur van de woning. Hij telde inderdaad zeven kippen en een haan.

Iets verderop, aan de overzijde van een wild veldje met hoog gras, een paar boterbloemen en wat onkruid, bevond zich een grote houten schuur. ‘Of misschien is het een stal,’ dacht hij. En terwijl hij daarnaar stond te kijken, kwam er een amusante gedachte in hem op. Het was een fantasie waarin hij samen met Fionella de schuur binnenging. Ze deden de deur aan de binnenkant op slot en gingen in het hooi liggen. En hij verbeelde zich dat de jonge vrouw op haar zij lag en hij de rits van haar jurk aan de achterzijde openmaakte, terwijl zij in alle rust wachtte op de dingen die hierna zouden gaan gebeuren.

Vanuit het huis klonk het gerinkel van een telefoon, en Alberts gedachten sprongen nu onmiddellijk van zijn zweele fantasie naar zijn kapotte auto. Misschien was het Jeroen die hem wilde vertellen dat de reparatie al voltooid was. Hij haastte zich terug naar de veranda en zag dat er op daar moment niemand was. Dus wachtte hij even, ongeduldig. Een halve minuut later kwam mevrouw

Grotendijk naar buiten om te vertellen dat de auto nog niet gereed was.

‘Jeroen heeft een vriend opgebeld..., zei de moeder, ‘...omdat hij zelf geen spiraalveer meer op voorraad heeft; en die andere man – die vriend dus – komt het onderdeel zo snel mogelijk brengen. Als het meezit, is hij over een goed uur helemaal klaar.’

‘Als het meezit...,’ murmelde Albert zachtjes tegen zichzelf. Hij zag op zijn horloge dat het al kwart voor twee was. ‘Mag ik de telefoon nog een keer gebruiken?’ vroeg hij.

Zeker, dat mocht.

En wederom verzekerde Harrie hem dat hij vandaag veel tijd had, en dat het gesprek zelfs vanavond nog kon plaatsvinden, als het moest – dus er was echt geen probleem. En zodoende zat de gerustgestelde Albert een paar minuten later weer op zijn stoel op de veranda – samen met mevrouw Grotendijk, en met Fionella die inmiddels was teruggekeerd uit haar werkkamer. Het viel Albert op dat ze heel ontspannen uit haar ogen keek, ontspannener dan toen ze een kwartier geleden naar binnen ging – en hij vermoedde dat dit iets te maken had met het idee dat ze zojuist aan het papier had toevertrouwd.

‘Ben je tevreden over je nieuwe inval?’ vroeg hij haar, hopen dat ze er wat over wilde vertellen.

Ze knikte.

‘En mogen wij weten wat het was?’ vroeg haar moeder.

Langzaam en aarzelend, naar woorden zoekend, begon Fionella te vertellen over de nog naamloze man die in haar verhaal de hoofdrol zou gaan spelen. Hij, die man, was jong en ambitieus; en hij had grootse plannen voor zijn leven. Hij was een man die werd gedreven door een verlangen naar roem. Maar het leven begon allerlei obstakels op te werpen,

kleine onopvallende obstakels die hem meer en meer afleidden en afremden.

‘Ach ja,’ zei Fionella met een lichte zucht. ‘Het is nog niet zeker hoor; en ik weet ook nog niet wat hij allemaal gaat meemaken, in mijn verhaal. Het was zomaar een idee dat in me opkwam...’

Ondertussen zat Albert na te denken. ‘Wat zei ze nou eigenlijk precies?’ vroeg hij zich in stilte af. Haar woorden waren niet goed tot hem doorgedrongen. Ze waren gedeeltelijk langs hem heen gegaan; maar hij durfde nu niet te vragen of ze het nog een keer wilde zeggen.

Hij glimlachte naar haar. ‘Ik ben onder de indruk van je gedachten,’ zei hij. ‘Dat wordt vast een diepzinnig verhaal.’

Ze gaf hem een volle lach, zonder iets te zeggen.

‘Kijk nou eens, mijn dochter lacht!’ zei mevrouw Grotendijk. ‘Dat mag wel in de krant!’

‘Eh..., moeder,’ reageerde Fionella op indringende toon. ‘Ik denk dat Albert wel een boterhammetje lust.’

‘Goed idee lieverd. Ga jij daar even voor zorgen?’ Ze wees met een gestrekte vinger naar de deur.

Dat was niet wat Fionella had bedoeld maar ze stond toch op en liep zonder te morren met haar krukken naar de keuken. Mevrouw Grotendijk knipoogde naar Albert.

‘Mag ik misschien vragen wat er mis is met uw dochters benen?’ vroeg hij voorzichtig.

‘Reuma,’ antwoordde ze. ‘Heeft ze al jaren. Ze is eraan gewend; en ze heeft het aanvaard.’

‘Dat is ook maar het beste, geloof ik...,’ zei hij, ‘...om zulke dingen gewoon te accepteren, als je er toch niks aan kunt veranderen.’

‘Bent je getrouwd, Albert?’ vroeg mevrouw Grotendijk plotseling.

‘Eh..., nee...’

‘Vriendinnetje?’

‘Ook niet.’ Hij trommelde zachtjes op de leuning van zijn stoel en tuurde verlangend omhoog, naar de stille boomtoppen en de wolkeloze hemel.

‘Je mag haar strakjes meenemen, hoor..., als je wilt,’ zei de moeder. ‘Ze loopt wel op krukken, maar dat heeft als voordeel dat ze niet zo makkelijk kan weglopen.’ Ze schaterde luid en sloeg met de vlakke hand op haar bovenbeen, zo hard dat het volgens Albert zeker wel pijn moest doen.

Op dat ogenblik wist hij werkelijk niet wat hij moest zeggen. Het was zeer waarschijnlijk een grap – en niet meer dan dat – maar toch meende hij in haar stem een vage onderstroom van ernst te hebben gehoord. Hij probeerde ook hardop te lachen, hopen dat ze nu konden overschakelen naar een luchtiger onderwerp.

‘Fionella is nogal serieus met dat schrijven,’ zei de moeder. ‘Heel erg serieus, zelfs. Soms zie ik dat peinzende gezichtje en dan weet ik dat ze weer heel diep zit na te denken. Maar als je het mij vraagt, is dat gewoon omdat ze geen man heeft.’

Op dat ogenblik ging de telefoon weer. Mevrouw Grotendijk stond op, ging naar binnen en kwam een minuut later weer naar buiten om te vertellen dat Jeroen het benodigde onderdeel nu in huis had. Dat was het goede nieuws. Echter, het monteren zat een beetje tegen, dus de werkzaamheden konden toch nog wel een uurtje duren. Albert wilde meteen opstaan om Harrie te gaan bellen, maar hij bedacht zich. Het zou allemaal wel goedkomen, besloot hij. Het leven zou zijn weg wel vinden. En toen ze even later met z’n drieën in stilte hun boterhammen zaten te eten, was hij er zeer verbaasd over dat hij zich zo rustig voelde. Er was een opmerkelijke weldadige kalmte over hem neergedaald.

Na het eten wilde Fionella haar kippen wel aan Albert laten zien, en dus gingen ze met z’n tweeën naar de

achterkant van het huis – zij met haar krukken door het hoge gras, en hij rustig met haar mee wandelend, tot ze samen bij de ren aankwamen. En nadat ze een poosje naar het dagelijks leven van de kippen hadden staan kijken, zei Fionella dat de haan *Lodewijk* heette, naar Lodewijk XIV, de Zonnekoning.

‘Ik zie hem als een koning,’ zei ze. ‘Hij is trots en bazig. En volgens mij is hij echt gelukkig. Dat kan ik me trouwens ook wel voorstellen, als je een man bent en je hebt zeven vrouwen.’ Ze keek hem afwachtend aan.

‘Ik zou het niet weten,’ reageerde Albert. Ik heb nooit zeven vrouwen gehad. Hij zag dat ze alweer glimlachte, met haar ogen flonkerend als zonlicht op het water.

‘Vaak sta ik hier meer dan een uur zomaar te kijken...,’ zei Fionella, ‘...naar mijn kippetjes. En dan drijf ik ook wel eens weg op mijn gedachten. Ze lijken een beetje op mensen, die beestjes die hier samenwonen op hun eigen stukje aarde. Soms zijn ze onrustig, af en toe ook wel luidruchtig. Ik vind ze echt leuk als ze druk aan het kakelen zijn. Dan is het alsof ze met elkaar discussiëren. En even later keert de rust weer terug. Dat vind ik ook altijd mooi. Trouwens, hennen zijn meestal rustiger als er een haan bij is. Volgens mij is dat bij mensen ook wel zo.’

Fionella was even stil, en Albert zag aan haar blik dat ze aan het mijmeren was.

‘Maar wat kippen zeker niet doen...,’ ging ze verder, ‘...is op illusies jagen. Dat doen alleen mensen. Kippen hebben geen ego dat allerlei waanideeën aan hen voorspiegelt. Ze zijn niet ijdel of hoogmoedig, niet afgezonderd van de wereld, niet opgesloten in zichzelf. Ik geloof dat ze de werkelijkheid gewoon aanvaarden, zoals die zich aandient. Dat vind ik een erg goede eigenschap. En zo kan ik dus nog elke dag iets van mijn kipjes leren.’

Na een kwartiertje besloten ze terug te gaan naar de voorzijde van het huis. Toen ze de hoek om kwamen, bleef Fionella opeens stilstaan.

‘Kijk eens naar mijn moeder daar op de veranda,’ fluisterde ze. ‘Zie je dat ze aan het mompelen is? Haar lippen bewegen. Zie je het? Ze praat met papa. Hij is twee jaar geleden overleden. We missen hem nog elke dag. Als mama denkt dat ze alleen is, gaat ze wel eens met hem babbelen. Dat geeft haar rust. Daarom doe ik altijd alsof ik niks in de gaten heb.’ Fionella grinnikte zachtjes. ‘Ik denk...,’ zei ze, ‘...dat ze nu tegen mijn vader aan het vertellen is dat er vandaag een vreemde man op het erf verscheen, en dat die man nu met zijn dochter naar de kippen aan het kijken is.’

Terwijl Albert naar Fionella luisterde en naar mevrouw Grotendijk keek, hoorde hij een opvallend geritsel in het loof van de oude bomen rondom de boerderij – en hij voelde dat er een vreemde, koele bries aan hem voorbij trok. De haartjes in zijn nek gingen rechtop staan toen de wind zachtjes over zijn huid gleed. En luisterend naar het geruis van de blaadjes en de lucht, dat hem leek te omringen, was het heel even alsof hij in een andere wereld terecht was gekomen.

Dit stille ogenblik werd abrupt verstoord door de claxon van zijn eigen auto die stapvoets over de oprijlaan kwam aanrijden en vlakbij het huis stopte. Jeroen stapte uit en maakte een triomfantelijk gebaar met beide armen.

‘Hij is klaar!’ riep hij luid.

Mevrouw Grotendijk stond op van haar stoel en stak beide duimen op.

‘Oh...,’ wist Albert uit te brengen, ‘...wat goed.’

‘Ja,’ zei Fionella zacht.

Jeroen en Albert spraken een paar minuten over de reparatie, over de nieuwe spiraalveer en de montage

daarvan. Albert gaf Jeroen het verschuldigde bedrag, en ook nog een flinke fooi.

‘Zal ik je naar huis brengen?’ vroeg hij.

‘Niet nodig,’ zei Jeroen. ‘Ik heb wel zin om te lopen.’

De mannen namen met een stevige handdruk afscheid.

Op aandringen van Fionella ging Albert nog even zitten om met hen een glaasje zelfgemaakt appelsap te drinken. Hij bedankte de dames uitvoerig voor hun gastvrijheid en hun vriendelijkheid.

‘Het was gewoon gezellig,’ vond mevrouw Grotendijk.

‘En jij...,’ zei hij tegen Fionella, ‘...veel plezier met het schrijven van je verhaal over die vreemde kerel die de boerderij bezoekt.’ Hij glimlachte.

‘Dank je wel,’ zei ze, verlegen naar beneden turend.

Vervolgens stond hij resoluut op. Hij gaf de vrouwen een hand en ging het trapje van de veranda af. Op dat moment zag hij dat er een witte duif op het dak van de auto zat – heel stilletjes en schijnbaar op z’n gemak. Albert liep er voorzichtig naar toe – en pas toen hij bij het portier aankwam, vloog het diertje plotseling op om een paar meter verder op een dikke boomtak te gaan zitten. Albert zwaaide nog een laatste keer, stapte in de auto en reed weg – richting Groenlo, zich in gedachten voorbereidend op zijn afspraak.

Ruim drie uur later – de avond was al aan het beginnen – verliet hij het huis van Harrie, met onder zijn arm een dikke envelop boordevol nuttige informatie over twee verschillende filmbedrijven, eentje in Canada en een in de Verenigde Staten. Ze hadden een uitstekend gesprek gehad, vond Albert terwijl hij de straat uitreed. Onder het genot van een lekkere maaltijdsalade hadden ze over Alberts wensen gesproken, en over de reële mogelijkheden die Harrie voor hem zag. Er was momenteel wel vraag naar nieuwe

mannelijke gezichten, had Harrie verteld, en daarom was hij zeker optimistisch. Bovendien was Alberts beheersing van de Engelse taal uitstekend, en nagenoeg accentloos – en dat was ook een voordeel. Aan het einde van hun ontmoeting hadden ze afgesproken dat Harrie enkele filmproducenten zou benaderen, en dat hij over een week iets van zich zou laten horen. Hopelijk zouden ze dan over een vervolgstap kunnen praten. Dus Albert kon wel tevreden zijn.

En toch zat hem iets dwars, terwijl hij in het licht van de lage avondzon terug naar Zutphen reed. Hij was niet blij – en dat was eigenlijk wel vreemd want alles ging juist prima. Harrie had duidelijk laten doorschemeren dat hij, Albert, een goede kans maakte om binnenkort naar Amerika of Canada te gaan om daar zijn carrière als acteur weer op te pakken. Zijn gedroomde toekomst kon werkelijkheid worden. Maar in zijn hart trof hij enkel leegte aan. Het was alsof al zijn enthousiasme van de afgelopen dagen opeens was verdampt, en in de warme zomerlucht was opgelost.

Zo reed hij nog een aantal kilometers verder in de richting van Zutphen – peinzend en piekerend – tot hij bij een van de kruispunten plotseling een ingeving kreeg om nog even langs de boerderij van Fionella en mevrouw Grotendijk te rijden. Hij wist niet wat hij daar op dit uur van de dag zou moeten gaan doen maar hij wilde er gewoon heen, misschien om de dames nog een keer te bedanken voor de gastvrijheid. En dus koerste hij even later weer over zo'n smal bochtig weggetje door het Achterhoekse landschap.

Met de laagstaande zon als zijn gids wist hij de juiste route vrij gemakkelijk te vinden. Op een zeker moment herkende hij een van de bochten, met een omgehakte boom liggend in de berm; en hij herkende ook de oude herenfiets die vanochtend ook al in die droge sloot lag. Aan deze klinkerweg lag de boerderij, wist hij. Nog altijd onzeker of hij zou aankloppen of toch maar door zou rijden, reed hij nog een paar meter verder, tot hij arriveerde op precies die plek

waar hij eerder vandaag door een openstaand ijzeren hek het terrein op was gelopen. En daar was nu geen grindpad meer, en er stond ook geen huis meer.

Albert zag alleen een weide met daarin twee paarden, kalm grazend in het avondlicht. Hij stapte uit de auto, liep naar het prikkeldraad en was verbijsterd, want hij zag geen boerderij. Vervolgens keek hij een paar keer om zich heen, en daar werd de verwarring ook niet minder van. Hij herkende de weg, en hij herkende de plek, en zelfs een paar bomen – maar het groene houten huis met de veranda was verdwenen. ‘Dit is onmogelijk; ik vergis me blijkbaar,’ dacht hij, met zijn hand over zijn gezicht wrijvend. ‘Ja, dit is onmogelijk; ik vergis me,’ bromde hij tegen zichzelf. Hij stapte weer in de auto – en vervolgens reed hij zeker drie kwartier door de omgeving, over kleine wegen en zijwegen, links en recht kijkend – en hij kwam steeds opnieuw bij dezelfde plek uit, bij die twee paarden in de wei. Het was niet te bevatten maar de boerderij was weg – echt helemaal weg. Na enig aarzelen, besloot hij maar naar huis te gaan want hij was moe en in de war, en niet meer in staat tot nadenken.

Die hele avond werd Albert geplaagd door een vage, onbegrijpelijke onrust. Hij zat aan de keukentafel, bekeek de papieren die Harrie hem had gegeven en kon zich er niet op concentreren. Daarna liep hij de tuin in om naar de invallende schemering te kijken – wat hij anders altijd zo mooi vond – maar ook daar kon hij vanavond geen aandacht voor opbrengen. En nadat hij in de woonkamer een glas rode wijn had ingeschonken, en daarmee op de bank was gaan zitten, begon hij – voortdurend starend naar het licht van een brandende kaars – over Amerika na te denken.

Hij probeerde zich voor te stellen dat hij op de luchthaven van Los Angeles of Vancouver arriveerde, met in zijn tas het script van zijn eerste romantische komedie. En hoewel hij dat allemaal haarscherp voor zich zag, voelde hij

niets. In zijn verbeelding reed hij in een Ford Mustang met open dak door de zonnige heuvels van Santa Barbara, op weg naar een belangrijk televisie-interview. Maar hij zag alleen zijn lichaam, daar achter dat stuur in die luxe auto. Zijn ziel was er niet bij.

Hij schonk nog een glas in, zette de radio aan, en probeerde alle opkomende gedachten gewoonweg te negeren. Gaandeweg lukte dat steeds beter – en rond middernacht, toen de fles leeg was, sjokte hij in een waas de trap op. Tien minuten later sliep hij.

* * *

Het was zaterdagmiddag. Er waren sinds die mysterieuze dag in de Achterhoek inmiddels vier dagen verstreken – en Albert wandelde in Zutphen over de IJsselkade. Hij slenterde daar in z'n eentje in zuidelijke richting, terwijl de rivier, rechts van hem, juist de andere kant op ging. Het was een milde zomerse dag, niet heel warm maar de zon scheen regelmatig tussen de wolken door – en er was nauwelijks wind, dus de atmosfeer voelde zacht aan. Albert had zojuist in een café op de kade een kopje koffie gedronken en liep nu op z'n gemak langs het traag stromende rivierwater. Af en toe bleef hij een paar minuten stilstaan om naar een passerende boot te kijken, of om de vlucht van een vogel te bestuderen, of omdat hij gewoon een beetje wilde mijmeren en dromen.

Op dit moment dacht hij weer aan mevrouw Grotendijk en Fionella, en aan hun huis dat overdag nog bestond en 's avonds zomaar van de aardbodem was verdwenen, alsof het nooit had bestaan. Dit was natuurlijk volstrekt onmogelijk, maar toch was het waar. Die boerderij was echt weg; er was geen spoor meer van te bekennen. Albert was de afgelopen dagen nog vier keer naar die plek gereden om nogmaals te kijken en te zoeken; en telkens had

hij enkel een groene weide met twee grazende paarden aangetroffen. Tijdens een van die zoektochten had hij ook geprobeerd automonteur Jeroen op te sporen maar die was eveneens onvindbaar. En toen hij aan de bewoners van omliggende percelen had gevraagd waar de woning van de familie Grotendijk was, had men hem vreemd aangekeken. Niemand wist welke familie hij bedoelde. Men had nog nooit van die mevrouw en haar dochter gehoord. Dus..., hoe onbegrijpelijk het ook was..., er stond op die plek geen houten huis en er woonden daar geen mensen.

Albert ging op een bankje zitten, sloeg een been over het andere en tuurde naar de gladde waterspiegel – en hij probeerde daar doorheen naar de onderliggende diepte te kijken. En ondertussen dacht hij aan die memorabele middag, vier dagen geleden, die nog glashelder in zijn geheugen aanwezig was. Een keur aan korte en langere herinneringen trok als een bonte optocht aan hem voorbij.

Hij moest glimlachen toen hij zich herinnerde dat Fionella zich kort na zijn aankomst ging omkleden. Ze liep naar binnen, zonder iets te zeggen; en toen ze terugkeerde droeg ze geen spijkerbroek meer maar een mooie blauwe jurk met nette schoenen. Dat deed ze wellicht omdat er bezoek was. Vermoedelijk was ze dat zo gewend.

Ook moest hij terugdenken aan dat ene ogenblik toen mevrouw Grotendijk die rare grap over haar dochter maakte. ‘Je mag haar strakjes meenemen, hoor..., als je wilt,’ zei de moeder. ‘Ze loopt wel op krukken, maar dat heeft als voordeel dat ze niet zo makkelijk kan weglopen.’ En ook nu, rustig starend naar de IJssel, wist hij nog steeds niet zeker of dat eigenlijk wel een grap was geweest. In elk geval was het een ongemakkelijk moment.

Albert speurde nog verder in zijn geheugen en zag hoe Fionella haar aluminium krukken van de verandavloer oppakte en daarna met groot gemak naar de voordeur van het huis liep. Daar was ze opvallend bedreven in, en uiterst

geroutineerd. Vermoedelijk liep ze al jaren op die krukken. Hij had de indruk dat ze er geen aandacht meer aan schonk omdat het voor haar allemaal volstrekt normaal was. Op geen enkel moment had hij aan Fionella gemerkt dat ze onder haar ziekte leed, dat ze eronder gebukt ging, of dat de wanhoop elk moment kon toeslaan. Nee, ze was er zo te zien volkomen rustig onder. Haar moeder zei ook dat ze haar lot had geaccepteerd, en dat geloofde hij.

Maar opmerkelijk was het wel, als je er even bij stilstond. Die zware handicap leek haar in dit leven nauwelijks dwars te zitten. Integendeel. Op haar gezicht had hij een oprechte uitdrukking van vrede gezien – en dat was geen alledaagse vrede, maar een serene vrede, meende hij. Die jonge gehandicapte vrouw leefde in een wereld van stille vredigheid, een wereld die Alberts begrip te boven ging maar waar hij wel naar verlangde. De vrede die zij had, wilde hij ook hebben. Achteraf bezien, had hij haar misschien toch moeten meenemen toen hij de boerderij verliet, bedacht hij met een glimlach.

Na weer een paar minuten wandelen, arriveerde Albert bij de *Bult van Ketjen*, het eeuwenoude bouwwerk op de hoek van de haven dat in vroeger tijden onderdeel van de Zutphense vestingwerken was. Daar ging hij weer op een bankje zitten, vlak achter een ijzeren reling, een afrastering die alle mensen die hier waren neergestreken tegen een mogelijke val beschermde. En daar, turend naar de grote, traag bewegende watermassa van de IJssel – die hem aan de immer voortschrijdende tijd herinnerde – moest hij alweer aan de boerderij van Fionella en haar moeder denken.

Hij dacht terug aan dat bezoekje aan de kippenren achter het huis. Terwijl ze daar samen naar haan Lodewijk en zijn zeven hennen stonden te kijken, was Fionella opvallend

spraakzaam geweest. En haar woorden van toen klonken nog steeds na in zijn hoofd.

‘Wat kippen zeker niet doen, is op illusies jagen,’ zei ze. ‘Dat doen alleen mensen. Kippen hebben geen ego dat allerlei waanideeën aan hen voorspiegelt. Ze zijn niet ijdel of hoogmoedig, niet afgezonderd van de wereld, niet opgesloten in zichzelf. Ik geloof dat ze de werkelijkheid gewoon aanvaarden zoals die zich aandient.’

Het was niet alleen de letterlijke betekenis van haar woorden die hem was bijgebleven, en het was ook niet alleen de overtuiging waarmee ze die woorden had uitgesproken. Al pratend over haar kippen had Fionella een diep geloof aan hem overgebracht. Dat geloof van haar – in de kracht van aanvaarding – hield hem nog altijd bezig, en hij probeerde er in gedachten een andere formulering voor te vinden:

Het is onze opdracht, als mens in deze wereld, om de werkelijkheid achter de illusies te vinden, en vervolgens die illusies los te laten en een innige nabijheid tot die werkelijkheid te zoeken. Dat was de enige zinvolle weg die we konden afleggen. Volgens Albert was dat de diepere betekenis van Fionella’s uitspraken. Hij wist niet of ze met dat woord ‘werkelijkheid’ eigenlijk *God* bedoelde – maar dat was wel een reële mogelijkheid, meende hij.

Rond half vijf in de namiddag was Albert de enige persoon die nog op de *Bult van Ketjen* zat. Alle andere mensen waren een kwartiertje geleden vertrokken toen er plotseling een stevige bries was opgestoken, en er tegelijkertijd een wolk voor de zon was geschoven. Maar enkele minuten daarna, toen iedereen al weg was, ging de wind weer net zo plotseling liggen en kwamen de zonnestralen snel weer tevoorschijn. En nu zat Albert daar in z’n eentje, te midden van de leegte en de rust.

Met het geruis van de Zutphense binnenstad ver achter zich, tuurde hij naar het wateroppervlak van de oude,

brede rivier. Hij keek naar het zonlicht op de waterspiegel. Op sommige plaatsen waren kleine lichtvonkjes te zien, dansend en wiegend op een onhoorbaar ritme. Op andere plekken zag hij honderden grijstinten die soms, onder het juiste zonlicht, naar een metaalachtig blauw neigden en die voortdurend van helderheid en vorm veranderden.

Op een zeker ogenblik werd Albert zich ervan bewust dat hij in het rivierwater – dat zich beneden hem bevond – een reflectie kon zien van de half bewolkte lucht die boven hem hing. En dus begon hij omhoog te kijken, naar die ongrijpbare wereld van licht en ruimte. Daar zweefden tientallen vogels door de zomerlucht – misschien omdat ze ergens naar toe moesten, maar waarschijnlijk alleen maar omdat het vliegen hen veel plezier schonk. En nog wat hoger dan de vogels, dreven hagelwitte wolken door de lucht, allemaal in dezelfde richting en allemaal constant van vorm veranderend. Albert bleef omhoog kijken, met zijn hoofd in zijn nek – en hij richtte zijn aandacht nu op de blauwe atmosfeer, ver achter de wolken, die hem deed denken aan een matglazen of porseleinen koepel. ‘Dat is de hemelkoepel,’ dacht hij – en hij vroeg zich af of er achter dat uitspannel nog een andere wereld bestond, en of daar wellicht iemand aanwezig was, iemand die hem, Albert, kon zien – die hem persoonlijk kende en altijd al gekend had, en die zelfs wist wat zijn gedachten waren. Als dat waar was dan zou dat betekenen dat hij, terwijl hij hier in z’n eentje zat na te denken, eigenlijk niet alleen was. Dan zouden zijn gedachten en gevoelens dus deel uitmaken van iets anders, iets groters. ‘Is zo iets mogelijk?’ vroeg hij zich af. ‘Zou dat waar kunnen zijn?’

Nadat hij daar nog een poosje over had zitten peinzen, zag hij opeens dat er een vogel op de ijzeren reling van de *Bult van Ketjen* was gaan zitten, op zo’n anderhalve meter van hem vandaan. Het was een witte duif. Met een schuin kopje zat het dier stilletjes naar hem te kijken. Verder

gebeurde er helemaal niets. Albert en de duif keken elkaar alleen maar aan, zonder te bewegen, zonder geluid te maken. Dat duurde zo'n tien of vijftien seconden – misschien ietsje meer. Toen besloot de duif plotseling dat het lang genoeg had geduurd. Hij steeg op, volgde de oever van de rivier – stroomopwaarts – en verdween ergens in de verte. Daarna was Albert weer alleen – en op dat ogenblik wist hij zeker dat hij vier dagen geleden, toen hij onderweg was naar Groenlo, een paar uurtjes had doorgebracht in een werkelijkheid die wij in dit leven meestal niet te zien kregen, die doorgaans aan onze waarneming ontsnapte, maar die er desondanks altijd was. En door die ene, korte ervaring was alles veranderd, besepte hij. Alles was anders van grootte, van vorm, van kleur en klank, en van betekenis. Niets was nog hetzelfde.

De middag liep ten einde en het was tijd om naar huis te gaan. Albert stond op, wierp nog een laatste blik op het water en begon rustig te wandelen. En terwijl hij de IJssel achter zich liet, besloot hij dat hij de volgende dag toch nog maar een keer de Achterhoek in zou rijden, om weer op zoek te gaan naar de boerderij van mevrouw Grotendijk en haar dochter Fionella.

* * *

Odilia

Odilia van Rocagne was tevreden over haar leven, en over zichzelf. Ze was blij met wat ze had en trots op wat ze allemaal wist en begreep – en ze koesterde een warm gevoel van genegenheid voor de persoon die ze elke dag in de spiegel zag. Soms sprak ze een paar woorden tegen haar spiegelbeeld. Dan zei ze bijvoorbeeld: ‘Wees maar blij dat jij bent wie je bent, en dat je niet een van die vele goedbedoelende maar erg simpele lieden bent.’ En dan zuchtte ze van blijdschap.

Natuurlijk, een mens was altijd voor verbetering vatbaar – dat beseftte ze heus wel – maar als ze zichzelf met de meeste andere mensen vergeleek, had ze toch zeker niets te klagen. De vrouw die ze was, was een verstandig en ontwikkeld mens, vond ze. En daar waren er niet veel van.

Odilia woonde in een gezellig vooroorlogs huis, in een gemoedelijke woonwijk, op loopafstand van het oude centrum van Zutphen. Ze was een weduwe van eenenzestig die al jaren niet meer werkte. Als ze ’s ochtends uit bed kwam – meestal tussen half negen en negen uur – ging ze eerst op haar gemak ontbijten. Ze zat dan aan haar kersenhouten eettafel met wat vers fruit, twee sneetjes bruinbrood met komijnekaas, een kopje koffie met melk, en een landelijke kwaliteitskrant. Dat ontbijt kon best een uur duren want Odilia had een hekel aan haasten, en bovendien vond ze het belangrijk om de krant goed te lezen zodat ze op de hoogte bleef.

Na die eerste maaltijd van de dag was er in huis meestal wel wat schoonmaakwerk te doen; of de tuin had wat aandacht nodig; of er moesten weer eens boodschappen gedaan worden. Hoe dan ook, de ochtend was altijd snel voorbij – en voor je het in de gaten had, was het alweer tijd

voor de lunch. En die maaltijd gebruikte ze vaak samen met Miesje de Vries.

Miesje was de enige echte vriendin die Odilia had. Ook zij woonde al jaren alleen (toevallig in dezelfde wijk) en ze was ongeveer even oud. De twee vrouwen waren al lang bevriend en ze zagen elkaar wel vijf of zes keer per week, meestal een uurtje of twee, of tweeëneenhalf – niet veel langer, zodat het gezellig bleef en er geen sleur of wrevel ontstond. Ze hadden dan ook nooit ruzie of onenigheid. Vaak lunchten ze met z'n tweeën; en af en toe gingen ze ook 's avonds bij elkaar op bezoek om samen een goede speelfilm te kijken of *Mens erger je niet* te spelen.

De twee vriendinnen spraken meestal niet over al te zware kwesties. Odilia hield wel van een diepgaand gesprek – en daar was ze ook bijzonder goed in, al zei ze het zelf – maar ze realiseerde zich dat Miesje nog wel eens kon afhaken als het te ingewikkeld werd; en dus paste Odilia zich aan en meed ze de moeilijke onderwerpen des levens. Dat was toch wel het minste wat je als goede vriendin kon doen, vond ze.

Wel gebeurde het soms dat Odilia echt moest ingrijpen als haar vriendin voor een lastige levensbeslissing stond, want Miesje was nogal een twijfelaar. Dan moest Odilia te hulp schieten om de juiste koers uit te zetten. Daarmee maakte ze Miesjes leven een stuk makkelijker, geloofde ze – en het gaf haar, Odilia, ook een prettig gevoel omdat ze dan weer iets goeds voor een ander had gedaan. Maar meestal spraken de dames liever over lichte onderwerpen, bijvoorbeeld over dat afschuwelijke nieuwe broekpak van de buurvrouw, of over die vreemde man verderop in de straat die zijn gordijnen bijna nooit opende. Eigenlijk hield Odilia niet van roddelen maar ze wist dat Miesje het niet kon laten, en ze wilde geen spelbreker zijn.

En verder maakte Odilia minstens twee keer per week in haar eentje een fietstochtje. Dat waren vrij kleine

tochtjes in de omgeving van Zutphen. Soms reed ze een stuk langs de IJssel, bijvoorbeeld naar Bronkhorst. Af en toe fietste ze naar Kasteel Hackfort. En de laatste tijd bracht ze tijdens zo'n uitstapje steeds vaker een bezoek aan de St. Willibrorduskerk in Vierakker – niet omdat ze gelovig was, of kerkelijk; maar dat idyllische plekje had haar hart nu eenmaal gestolen. Ze vond het fijn om even in het voorportaal van die mooie oude kerk naar de stilte te luisteren, en daarna een glas thee met iets lekkers te gebruiken in *Grand Café Bij Ludger*. Daar knapte ze altijd van op. En als ze dan 's avonds thuis op de bank zat, voelde ze zich licht en tevreden.

En zo verliepen de dagen van Odilia van Rocagne doorgaans: vrij rustig, ontspannen, aangenaam, ongecompliceerd, en tamelijk zorgeloos.

* * *

Winter

De winter begon op een doordeweekse dag in de derde week van december. Toen Odilia die ochtend de gordijnen van haar slaapkamer openschoof, zag ze dat de lucht volkomen blauw was – als een ijzige glazen koepel – en dat de zon daarin alle ruimte kreeg om te schijnen. Op dat moment zag ze ook dat de dakpannen aan de overkant van de straat met een dun, glinsterend laagje verse rijp bedekt waren. Een overvloed aan licht kwam haar tegemoet; en ze bleef nog minutenlang met half dichtgeknepen ogen naar buiten kijken, blij dat het grauwe herfstweer van de afgelopen weken eindelijk voorbij was.

Tijdens het ontbijt las Odilia in de krant dat deze droge vorst nog wel een poosje zou aanhouden, dat het de komende dagen waarschijnlijk nog kouder zou worden, en dat de zon daarbij volop aanwezig zou blijven. Daar was ze blij om. Ze had een hekel aan bewolkte dagen, vooral in deze tijd van het jaar waarin het licht toch al zo schaars was. Dus toen ze klaar was met eten besloot ze strakjes het mooie decemberweer te gaan vieren met een uitstapje. Eerst moest ze het huis nog een kleine schoonmaakbeurt geven want dat stond nu eenmaal op het programma voor vandaag, en vervolgens wilde ze ook nog een paar boodschappen doen – dat kon echt niet tot morgen wachten – maar vanaf het middaguur had ze alle tijd voor een fietstocht door de winterse kou. Ze verheugde zich er al op.

Rond half een fietste Odilia rustig de straat uit, gekleed in een lange broek, een wollen trui, een dikke jas, gewatteerde handschoenen, en een warme muts die ook haar oren bedekte. De vorstige lucht tintelde op haar wangen terwijl ze de rand van de stad naderde. En toen ze even later door de straten van Warnsveld reed, kwam er ruimte in haar hoofd voor allerlei ronddwalende gedachten.

Een van die gedachten ging over Miesje die gisteravond op bezoek was geweest om te vertellen dat zij in haar wandelgroepje een bijzonder aardige man had leren kennen. Bert heette hij. Ze hadden onlangs met z'n tweeën koffie gedronken en Miesje was erg gecharmeerd van hem. Dat was ook goed van haar gezicht af te lezen, vooral toen ze zijn foto tevoorschijn haalde. Natuurlijk had Odilia aanvankelijk verheugd gereageerd. 'Goh, wat ontzettend leuk voor je,' had ze wel twee keer gezegd. Maar daarna had ze het toch ook als haar plicht beschouwd om te waarschuwen tegen al te veel overmoed, vooral omdat Miesje maar al te vaak geneigd was haar impulsen te volgen en daarbij de stem van haar verstand te negeren. 'Ik zou niet te hard van stapel lopen, hoor,' had Odilia gezegd. 'Je weet nog niet veel van die man, en misschien word je straks onaangenaam verrast. Ik zeg dit alleen maar om je te beschermen – dat weet je wel hè?' Vrijwel meteen was de glimlach van Miesjes gezicht verdwenen. Zo ging dat wel vaker, besepte Odilia. En ze besepte dat het niet altijd prettig was om de verstandigste te zijn – maar ja, soms was het nu eenmaal nodig om dat soort dingen in alle eerlijkheid uit te spreken.

Odilia reed nu op een smal weggetje, met links van haar een vlak winters landschap waarin het gras bijna geheel bedekt was met rijp. En aan de rechterkant lag een keurige woonwijk. Een eindje verderop zag ze twee mannen, vermoedelijk vader en zoon, die een grote dennenboom over de berm aan het verslepen waren. Dat had natuurlijk alles te maken met de naderende kerstdagen waarin die boom kennelijk een belangrijke rol moest gaan spelen. Binnenkort zou dat arme plantaardige wezen worden volgehangen met lichtjes, gekleurde ballen en zilveren slingers. In Odilias geest ontstond een stemming van pertinente afkeuring. Hoewel ze die brave mensen nooit hun pleziertjes zou misgunnen, vond ze dat dit aftandse feest toch echt in de middeleeuwen thuishoorde. Gelukkig was zij, Odilia, al lang in het tijdperk

van de verlichting gearriveerd. Een paar tellen later, toen ze de mannen passeerde, groette ze hen door vriendelijk te zwaaien en 'Goedemiddag' te roepen. 'Goedemiddag,' riepen ze terug.

En terwijl ze gestaag verder fietste, schoot haar opeens weer te binnen dat Miesje beide kerstdagen misschien samen met Bert wilde doorbrengen. Gisteren had ze verteld dat ze daarover nadacht. Nou, daar had Odilia meteen een stokje voor gestoken. 'Dat is geen goed idee, lieverd,' had ze gezegd, er nogmaals op wijzend dat Miesje die man nog maar net kende. 'Dat soort wilde ideeën kunnen toch ook tot Pasen wachten? Tenminste, als jullie elkaar dan nog steeds aardig vinden...' Miesje had, na een ogenblik van aarzeling, instemmend geknikt. En Odilia wist zeker dat haar vriendin dat onzalig plan zou laten varen. Het was dus maar goed dat ze tijdig had ingegrepen. Met voldoening realiseerde ze zich dat ze een groot hart had, en dat ze enorm begaan was met het welzijn van haar naasten.

Inmiddels had ze de bebouwde kom helemaal achter zich gelaten. Ze reed nu over een smalle laan en werd omringd door weidse grasvelden, met verspreide boomgroepen en zo nu en dan een huis of een boerderij. De winter had zich als een flinterdun wit laken over dit Gelderse land laten neerdalen – en de laagstaande zon wierp haar licht over deze vlakke, stille wereld. In dit licht leek de gehele aarde van binnenuit te stralen. Terwijl Odilia daar zo fietste, en ondertussen rondkeek, werd ze vervuld van een gevoel van vrede. De wereld was zo ongelooflijk mooi, vond ze – alles was gewoonweg prachtig. Ze merkte nauwelijks op dat haar geest, die een paar minuten geleden nog druk aan het peinzen was, nu bijna net zo stil was als het landschap waarin ze zich bevond.

Op een zeker ogenblik kwam er zomaar uit het niets een liedje in haar op. Het was *Hazy Shade of Winter* van

Simon & Garfunkel – en dat paste goed bij dit moment, vond ze. Ze begon het te neuriën, en daarna te zingen – eerst zacht en ingehouden, vervolgens een beetje luider, en tenslotte best hard. ‘Look around; leaves are brown; and the sky is a hazy shade of winter.’ Minutenlang bleef dit lied naklinken in haar hoofd, terwijl ze daar in haar eentje fietste – tot de kerktoren van Vierakker opeens achter de kale boomtakken opdoemde.

Nadat ze haar fiets tegen een boom had gezet, liep Odilia verder het kerkterrein op, luisterend naar de kleine kiezelstenen onder haar schoenen die bij elke stap een ritselend geluid maakten. Terwijl ze daar rondsloenterde, merkte ze op dat ze helemaal alleen was; en dat vond ze ook wel prettig. Het leek erop dat ze de kerk en de hele omliggende tuin voor zichzelf had.

Vlakbij de oude pastoorswoning bleef ze een kort ogenblik stilstaan om even omhoog te kijken naar de kerktoren die fier in het zonlicht stond en als een speer naar de blauwe vrieslucht wees. En na weer een paar stappen over het grind te hebben gezet, liet ze haar blik een ogenblik door de verlaten winterse tuin dwalen. Ze staarde naar de bomen en de struiken die daar zo geduldig op hun plek stonden – roerloos, terwijl de tijd traag aan hen voorbij trok. Ook viel haar oog op *Grand Café Bij Ludger*, enkele meters verderop. Daar wilde ze over een kwartiertje wat gaan drinken. Maar eerst ging ze even in de kerk zitten, want daarvoor was ze hierheen gekomen. En dus kuierde Odilia rustig in de richting van de grote hoofdingang van de kerk.

Achter de voordeur bevond zich een klein donker voorportaal waarin niet veel bijzonders te zien was, behalve de volgende deur. En toen ze daar doorheen was gegaan, stond ze in een net zo kleine maar iets minder donkere ruimte. Vanaf hier kon ze de kerk wel zien maar niet

betreden, want ze werd tegengehouden door een robuust smeedijzeren hek dat op doordeweekse dagen meestal gesloten was. Voor Odilia was dit geen verrassing. Ze wist dat ze vanaf deze plaats niet verder zou kunnen lopen, en dat vond ze niet erg. De temperatuur was hier best aangenaam; er stonden twee eenvoudige stoelen klaar; en vanuit deze schemerige nis kon ze bijna de hele de binnenruimte van de kerk zien. Dus het was prima zo.

Op een van die twee stoelen was ze inmiddels gaan zitten, op nog geen twintig centimeter van het hekwerk dat haar van de hoofdruimte afzonderde. Vanaf die positie staarde ze tussen de ijzeren spijlen door. Ze keek naar het middenpad, naar de lege kerkbanken, de beschilderde zuilen, en het hoge boogplafond.

En terwijl ze daar zo voor zich uit zat te staren, gingen er geen noemenswaardige gedachten door haar heen. Wat ze zag, riep geen bespiegelingen of overdenkingen op. In Odilias bewustzijn was het muisstil, net zo stil als in die verlaten kerk aan de andere kant van het hek. Er passeerden geen gedachten. Het was alsof haar innerlijke ruimte leeg was. Als ze nu een gedachte had gehad, zou dat vast en zeker een prettige gedachte zijn geweest – maar er waren geen gedachten. Haar geest was kalm, woordloos, en vredig.

Die gemoedstoestand werd abrupt verstoord door het geluid van de draaiende buitendeur. Er kwam iemand het gebouw binnen. En ook de tussendeur, vlak achter Odilia, ging langzaam open. Ze hoorde een paar behoedzame voetstappen op de tegelvloer, heel dichtbij. Vanuit haar ooghoek zag ze dat er opeens iemand naast haar stond. Ze draaide haar hoofd een beetje, keek stiekem omhoog, en zag dat het een lange man was. Hij stond daar met beide handen op de rug naar het interieur van de kerk te kijken, met de blik van een schipper die op zee naar de horizon kijkt en hoopt in de verte nieuw land te ontdekken.

Na een korte, ietwat ongemakkelijke stilte wendde de man zich tot Odilia. 'Ik hoop dat ik u niet stoort, mevrouw...', zei hij. 'Ik storm zomaar naar binnen terwijl u hier zo heerlijk rustig zit..., in deze serene omgeving...' Hij sprak als een echte heer. Zijn stem was zachtmoedig van klank, en zijn manier van praten deed haar aan een langzame melodie van Mozart denken, gespeeld door een klarinet of een fluit.

Hoewel Odilia zich een paar seconden geleden nog aan deze vreemde man had geërgerd – omdat ze liever alleen had willen zijn – kon ze nu, na die prettige eerste indruk, alleen nog maar vriendelijk op hem reageren. 'Nee hoor, meneer. Nee, u stoort helemaal niet,' zei ze, proberend haar stem ook zo zacht en warm te laten klinken. Ze glimlachte.

Hij knikte hoffelijk, keek speurend om zich heen en ging op de andere stoel zitten. Nadat hij weer een poosje zwijgend naar de kerkruimte had getuurd, ongeveer twee meter van Odilia vandaan, keek hij opnieuw naar haar. 'De temperatuur is hierbinnen best aangenaam,' zei hij. 'Ik heb hier met een aantal vrienden en kennissen afgesproken – hier bij de Sint Willibrorduskerk – maar ik ben veel te vroeg. En als je dan daarbuiten in de vrieskou staat te wachten, begin je al snel te klappertanden. Maar gelukkig is het hier veel beter.'

Terwijl ze naar hem luisterde, kon Odilia de man wat beter bekijken. Hij was zeker niet slank te noemen. Aan zijn ronde buik kon ze zien dat hij van lekker eten hield, en waarschijnlijk ook van een glaasje wijn of bier. Door zijn lengte en dat stevige postuur was zijn leeftijd wat moeilijker te schatten, maar vermoedelijk was hij rond de zestig. Hij had een donkergrijze snor en lichtgrijs golvend haar dat opvallend dik en vol was. En hij was bijzonder netjes gekleed – met een lange wollen jas tot over zijn knieën, een nette pantalon, en pas gepoetste zwarte schoenen. Odilia vermoedde dat hij vandaag een plechtige bijeenkomst ging bijwonen, want hij zag er echt keurig uit. Dit was zeker een charmante man.

‘Ik denk dat de kachel hier volop brandt,’ zei ze in reactie op zijn opmerking over de temperatuur. Ze ging wat meer rechtop zitten en keek hem vluchtig aan, niet meer dan een tel. ‘Misschien doen ze dat om de kostbaarheden in de kerk tegen de vorst te beschermen,’ ging ze verder. ‘Die kou lijkt me niet goed voor zo’n kwetsbaar gebouw, met al die religieuze beelden en andere voorwerpen.’

De man knikte en keek nadenkend de kerk in. ‘Het is hier wel erg mooi...,’ zei hij. ‘Kijk eens hoe prachtig het zonlicht binnenvalt. Dat licht geeft een toverachtige sfeer aan het interieur. Vindt u niet? Het is alsof alles uit zichzelf schittert. Wonderlijk.’

Odilia zag wel wat hij bedoelde. Het fraaie licht was haar nog niet zo opgevallen, maar nu zag ze het opeens. Dit zou best het decor voor een sprookjesfilm kunnen zijn, meende ze.

Hij slaakte een zucht van tevredenheid. ‘Ik was afgelopen herfst in de kathedraal van Chartres,’ zei hij. ‘En daar kwam het zonlicht ook heel mooi door de ramen naar binnen. Ik heb met open mond staan kijken. Bent u daar wel eens geweest?’

‘Nee, helaas nog niet. Maar ik wil er zeker heen.’

‘U zult er geen spijt van krijgen, mevrouw,’ verzekerde hij haar. ‘Mijn hemel, wat was dat indrukwekkend. Ik kon me gewoon niet voorstellen dat die kolossale kerk in de middeleeuwen door mensenhanden was gebouwd.’

Odilia zweeg en wachtte af.

‘Na de rondleiding stond ik buiten de kerk met een andere man te praten,’ ging hij verder. ‘En die kerel kon erg mooi spreken. Wilt u weten wat hij over de bouw van die kathedraal zei?’

‘Ja..., graag...’

‘Hij vertelde dat de middeleeuwse mens heel anders geaard was dan de moderne mens. Als wij iets moois hebben

gemaakt – bijvoorbeeld een schilderij of een muziekstuk – dan zijn we enorm trots, en dan zetten we onze naam erop omdat we eer en glorie willen ontvangen. Dat hoort nu eenmaal bij onze tijdsgeest. Maar de kathedraal van Chartres is misschien wel het mooiste kunstwerk uit de hele westerse beschaving, en de makers zijn allemaal anoniem gebleven. We kennen hun namen niet. Die mensen vonden zichzelf veel minder belangrijk dan hun werk. Ze wilden iets creëren dat naar boven wees, en dat hen in grootte en in waardigheid ver oversteeg. Daarmee..., kan ik u zeggen..., hebben ze mijn achting ten volle verdiend.'

Odilia wist niet goed hoe ze daarop kon reageren. 'Dat heeft u mooi gezegd,' wist ze te bedenken.

'Dank u vriendelijk,' zei hij. 'Maar eh..., oh jee..., mijn beste mevrouw..., waar zijn mijn manieren gebleven? Mag ik me even voorstellen?' Hij hief zich met moeite omhoog van zijn stoel, kwam naar haar toe en gaf haar een hand. 'Gilbert Kersenton is mijn naam.'

'Odilia van Rocagne,' antwoordde ze. 'Aangenaam.'

'Dat is een mooie naam,' zei hij terwijl hij weer ging zitten. 'Mevrouw van Rocagne...'

'Zeg maar gewoon Odilia, hoor...'

'Goed Odilia, zeg jij dan maar gewoon Gilbert.'

In de daarop volgende drie of vier minuten zaten ze samen naar de warme kleuren van de kerk te staren, en naar het zonlicht dat nog altijd als een transparant zijden laken over alles heen lag. Al die tijd zwegen ze. Toen Gilbert kuchte, zweefde er een lange nagalm door de stenen ruimte. Daarna keerde de stilte weer terug. En ondertussen moest Odilia van binnen een beetje lachen. 'Gilbert Kersenton?' dacht ze. 'Ik had gedacht dat hij *Gebakjeston* of *Krokettenton* zou heten.' Maar ja, ze vond hem toch wel een aardige man. Zou hij zo direct weer zo'n mooi praatje gaan houden, vroeg ze zich af. Ze hoopte van wel.

‘Weet je, Odilia...,’ hoorde ze hem op een zeker moment zeggen, ‘...oude kerken doen me altijd aan mijn jeugd denken, aan mijn vroege jeugd. Dit mooie kerkgebouw heeft ook dat effect op mij.’

‘Moest je als kind naar de kerk?’ vroeg ze.

Hij tuurde naar het plafond. ‘Wel..., mijn ouders waren niet gelovig en ze deden geen enkele moeite om mij kennis te laten maken met religie. Maar ik ging regelmatig bij mijn lievelingstante logeren, tante Toos. Zij was de enige zus van mijn moeder die ongehuwd en kinderloos was gebleven; en daarom mocht ze mij een paar keer per jaar lenen – zogezegd.’ Hij grinnikte, blijkbaar in zijn nopjes met dat woord, *lenen*. ‘En tante Toos, een goede katholieke vrouw, was zeer vroom, kan ik je zeggen. Ze ging niet alleen elke zondag naar de heilige mis, maar meestal ook op doordeweekse dagen – vroeg in de ochtend, om half acht meen ik. En ik moest mee want ze koesterde een stille hoop dat ze mijn jonge zieltje kon redden.’

‘Ah ja,’ reageerde Odilia. ‘Zulke mensen ken ik ook.’

‘Maar Toos was een heel lieve tante hoor,’ zei Gilbert met zijn sonore, geduldige stem. ‘En ik vond het helemaal niet erg om mee naar de kerk te gaan. Er was daar veel te zien. En als ik naar al die prachtige beelden keek, en die onbegrijpelijke voorwerpen, kreeg ik allerlei fantasieën – over koningen en paleizen, en zo. En terwijl ik fantaseerde, staarde ik constant om me heen naar de andere mensen in de kerk...’

Hij was heel even stil. Blijkbaar was hij de draad van zijn verhaal kwijt. ‘Oh ja, dat wilde ik vertellen,’ zei hij opeens. ‘Ik zat daar dus als jongetje van zeven of acht..., of negen, en ik meende te zien dat die mensen, die gelovigen dus, heel anders waren dan ik – ook de kinderen. Ze waren eigenaardig, apart, en dat vond ik interessant. Ik geloof dat ik een beetje tegen die vreemde katholieken opkeek. Ik had het

gevoel dat ze waren ingewijd in geheime kennis waar ik geen weet van had.'

Odilia knikte een paar keer. 'Ik vind ze af en toe ook best vreemd hoor, die christenen,' zei ze.

'Dat zijn ze in wezen ook..., ' antwoordde Gilbert, '...voor moderne mensen zijn ze erg vreemd. De weg die zij bewandelen, is een uiterst vreemde weg – tenminste, als ze hun geloof serieus nemen. Hun leven is voor buitenstaanders zeer mysterieus.'

'Ach ja,' reageerde Odilia. 'Leven en laten leven, zeg ik altijd maar.'

Gilbert maakte een klein gebaar met zijn hand, en ze vermoedde dat hij daarmee een teken van instemming gaf.

'Zou hij een vrouw hebben?' vroeg ze zich in stilte af. Haar intuïtie zei haar dat hij een verstokte vrijgezel was; maar ze kon zich natuurlijk wel vergissen. Het zou ook heel goed kunnen dat zijn echtgenote hier over twee minuten plotseling op hoge poten kwam binnenstormen. Dan zou de sfeer wel meteen veranderen, bedacht ze. Maar nee, ze geloofde eigenlijk dat Gilbert zo'n man was die in z'n eentje door het leven ging en daar volkomen tevreden mee was.

'Eigenlijk..., ben ikzelf ook wel een beetje vreemd,' zei hij opeens, starend naar het altaar in de verte.

Ze moest even glimlachen, vooral om de kinderlijke manier waarop hij het zei. 'Oh ja?' vroeg ze geamuseerd. 'Vertel eens...'

'Tja, wat zal ik zeggen? Je kent misschien het kerstlied *Er is een kindeke geboren op aard?*'

'Jazeker.'

'De tweede regel luidt: "Kwam op de aarde voor ons allegaer." Maar dat kind waarover ik vertelde, dat bij tante Toos ging logeren, zong altijd: "Kwam op de aarde en had er geen aard" – en die knul was ervan overtuigd dat dit de juiste tekst was.'

‘Geen aard? Wat betekent dat ook alweer?’ vroeg Odilia.

‘Oh, dat is een uitdrukking uit mijn geboortestreek, denk ik,’ zei Gilbert. ‘Als je zegt dat je ergens “geen aard” hebt dan betekent dit dat je je op die plek niet thuis voelt.’

‘Aha. Je voelde je niet thuis in de wereld..., als kind?’

‘Eigenlijk heb ik me daarna ook nooit thuis gevoeld, ook niet als volwassene..., *juist* niet als volwassene. Ik heb altijd het gevoel gehad dat ik voor een andere wereld gemaakt was.’

Odilia vroeg zich af of zijzelf ook wel eens zo’n gevoel had gehad, maar dat kon ze zich niet herinneren. ‘Het klinkt nogal tragisch,’ zei ze.

‘Oh nee, dan heb ik het niet goed overgebracht, beste Odilia, want het was niet tragisch. Het was een zegen. Ik hield van mijn verlangen naar een andere wereld, want dat verlangen voedde mijn fantasie. Het heeft mijn leven bepaald. Ik wilde die andere wereld zelf creëren.

‘Ben je een kunstenaar?’ vroeg ze.

‘Ik heb altijd muziek geschreven.’

‘Echt? Een componist? Wat interessant. Welke stijl?’

‘Hmm..., dat is niet zo makkelijk uit te leggen,’ antwoordde hij. ‘Maar om je een idee te geven..., ik hou zielsveel van de klassieke meesters – zoals Bach, Mozart, Schubert. Zij waren altijd mijn grote helden.’

‘Ik ben daar helaas niet zo goed in thuis..., in die klassieke muziek,’ reageerde Odilia.

‘Nu misschien niet, maar wellicht komt er later nog eens een moment waarop je plotseling, geheel onverwacht, overvallen wordt door prachtige klassieke muziek. En dan zou het best kunnen gebeuren dat de geest van de muziek je in je hart raakt. Je zou de eerste niet zijn die zoiets overkomt. Het is als een openbaring. Het blijft altijd bij je.’

‘Ha! Zoals jij het vertelt, klinkt het wel aantrekkelijk,’ glimlachte ze.

Gilbert lachte een beetje schuw en richtte zijn ogen weer op het altaar, achterin de kerk. Er hing nu een merkwaardige stilte tussen hen in. Het was alsof de woorden die ze zojuist hadden gesproken nog langzaam aan het opstijgen waren, om de kerk via een kier in het plafond te verlaten en zich dan met de koele winterlucht te vermengen.

In gedachten kwam Odilia weer terug bij de vraag die haar zojuist ook al had beziggehouden: was Gilbert een vrijgezel? En..., zou zij, Odilia, zijn vrouw kunnen zijn? Ze had gemengde gevoelens, als ze daarover nadacht. Het lichamelijke aspect van een huwelijk met zo'n corpulente man leek haar geen prettig idee, en die snor beviel haar ook niet zo – maar hij was zeer intelligent en ontwikkeld, dat was goed te merken. Hun gesprekken zouden vast en zeker heel hoogstaand zijn. Dat zou voor haar overigens de enige reden zijn om met iemand als Gilbert in het huwelijk te treden: 's avonds een goed gesprek voeren – misschien over de muziek van Bach – met een glaasje wijn erbij, en zachte vioolklanken op de achtergrond..., dat leek haar misschien wel wat. En dan 's nachts in aparte kamers slapen.

Ze zag dat Gilbert nog altijd naar de lege kerkruimte aan het staren was. Op dit moment waren zijn ogen gericht op het grote crucifix dat hoog boven het altaar hing.

'Ben je over je volgende meesterwerk aan het nadenken?' vroeg ze.

Hij keek haar met een milde melancholische blik aan. 'Eh, nee,' zei hij, een tikkeltje schor. 'Ik denk na over de schoonheid. Er is zoveel schoonheid in de wereld – in de natuur, vanzelfsprekend – maar zeker ook in de kunsten. Het is gewoon niet te bevatten.'

Odilia knikte begrijpend. Ze wilde graag meer weten over zijn gedachten, maar durfde er niet direct naar te vragen. 'Deze kerk is eigenlijk ook een kunstwerk, nietwaar?'

probeerde ze. 'Net als een schilderij, of een goede roman, of een aria? Vind je niet?'

'Ja...,' reageerde hij, 'ja..., iets dergelijks was ik zojuist ook aan het denken. Ik dacht dat alle kunst in wezen religieus was – want als een kunstwerk goed en mooi is, verwijst het altijd naar iets hogers. En het omgekeerde is ook waar, geloof ik. Religie is in wezen een kunstvorm. Dus kunst en religie zijn tweelingzusjes, als je het mij vraagt. Allebei vertellen ze over een diep verlangen naar gemeenschap met God.'

Op dat ogenblik ging er een ergernis door Odilia heen. Gilbert had het woord *God* gebruikt, en dat vond ze onprettig om te horen. Ze draaide haar hoofd weg van hem – en ze staarde een poosje omlaag, naar de grijze tegelvloer, niet wetend wat ze nu wilde zeggen. Haar ongemak over dat ene woord – *God* – was zo groot dat ze geen samenhangende zin meer kon uitbrengen. Haar geest kromp.

Ondertussen was Gilbert Kersenton nog steeds aan het praten. 'Sjonge, deze oude kerk is zo schitterend,' zei hij zachtjes, vol bewondering. 'Er is hier zoveel schoonheid. En deze binnenruimte is niet alleen erg mooi, zij heeft ook betekenis. Alles wat hierbinnen te vinden is, betekent iets. Alles wijst omhoog.' Hij tuurde naar het plafond. 'De mensen die op zondagochtend hier beneden in deze banken zitten..., 'sprak hij, '...te midden van al die schoonheid..., zij zoeken de nabijheid van God.'

Nu had Odilia er toch echt schoon genoeg van! Ze kwam in een abrupte beweging omhoog van haar stoel en keek een ogenblik op Gilbert neer. 'Ik moet gaan,' zei ze met een hoorbare afstandelijkheid in haar stem. Vervolgens beende ze de kerk uit. De deur viel met een klap dicht, en de nagalm verdween traag in de stenen ruimte.

In de winterse buitenlucht begon Odilias geest weer enigszins normaal te werken. Ze stond stil op het grindpad, met haar rug naar de kerkdeur en ademde diep in, en snel

weer uit. De lucht die ze uitblies, leek op warme rook. Ze was boos.

‘Ja hoor! Het is weer eens zover!’ zei ze in gedachten tegen zichzelf. ‘Je denkt: “hij is wel aardig” – en je geeft hem aandacht en een luisterend oor, en dan gooit hij opeens dat achterlijke woord naar je toe: “God!” Het is om gek van te worden. Kunnen die middeleeuwers hun primitieve onzin niet gewoon voor zich houden? Nee, blijkbaar moeten ze de ontwikkelde mensen ermee lastigvallen. Het is gewoon onuitstaanbaar!’

Met vastberadenheid liep Odilia in de richting van *Grand Café Bij Ludger*, dat slechts op een steenworp afstand van de kerk lag. Een warm drankje zou haar goed doen, meende ze – en hopelijk kon ze strakjes, als ze gekalmeerd was, in een goede stemming weer terug naar huis fietsen.

Het was opvallend rustig in het café. Links tegen de muur, bij het raam zat een jong stelletje *caffè latte* te drinken en elkaars hand stevig vast te houden. Verder waren er geen gasten. Achter de bar stonden twee in het zwart geklede meisje die zo te zien opgelucht waren dat er weer eens iemand binnenkwam. Odilia ging rechts bij de muur zitten, met haar rug naar de ingang. Ze bestelde een kop warme chocolademelk en een stuk appeltaart met slagroom – en terwijl ze op die lekkernijen zat te wachten, merkte ze tot haar opluchting dat ze alweer wat rustiger aan het worden was. En dat was maar goed ook, vond ze, want dit soort voorvallen waren het echt niet waard om je evenwicht door te laten verstoren. Nee, zij moest nu – zoals meestal – toch maar weer de verstandigste zijn.

Na een paar slokjes chocolademelk (die erg lekker was) en een paar hapjes taart (die ook goed smaakte) begon Odilia terug te denken aan haar vreemde ontmoeting met Gilbert. Als je zijn idiote geloof even buiten beschouwing liet, was hij wel een aardige man, bedacht ze. Hij had zich keurig

aan haar voorgesteld – heel galant, met een handdruk. Dat was een teken van beschaving, dus ze kon hem in ieder geval geen ‘barbaar’ noemen. Hij was notabene een kunstenaar, een componist. Vermoedelijk had hij heel serieuze muziek geschreven – muziek voor violen en harpen en zo, waar een ontwikkeld publiek met een uiterst ernstige blik naar luisterde. Ze moest even glimlachen, want in haar verbeelding zag ze hem met zo’n achttiende-eeuwse witte pruik op zijn hoofd, en een ganzenveer in de hand.

Toen ze opmerkte dat de twee meisjes achter de bar naar haar loerden, pakte ze gauw een tijdschrift uit haar tas. Ze sloeg het op een willekeurige bladzijde open en deed alsof ze las, ondertussen nog altijd mijmerend over Gilbert Kersenton die wellicht nog in de kerk zat – op die ene stoel bij het ijzeren hekwerk – en die vermoedelijk niet zo goed begreep waarom hij nu opeens alleen was.

Hij had het woord *God* gebruikt; en op dat moment had Odilia zich verraden gevoeld. Het was alsof hij haar al die tijd voor de gek had gehouden. Eerst had hij allerlei interessante filosofische dingen gezegd, waarmee hij indruk op haar had gemaakt – en daarna was dat vervelende woord opeens tevoorschijn gekomen. Die dekselse gelovigen waren allemaal hetzelfde. Ze waren vaak wel aardig, ook voor mensen die ze helemaal niet kenden en aan wie ze niets verschuldigd waren, maar op de meest onverwachte momenten werd die stokoude man met die baard plotseling uit de hoge hoed getoverd. Ze konden het gewoon niet laten. En zij, Odilia, had daar een ongelooflijke hekel aan.

Nadat ze al deze gedachten een paar minuten de vrije loop had gelaten, werd ze opnieuw heel boos. De dag was zo goed begonnen – met die glinsterende rijp op de dakpannen, en die rustige fietstocht langs winterse velden – en nu zat ze zich opeens aan die rare snoeshaan te ergeren. Daar had ze overigens alle recht op, vond ze. We leefden nu eenmaal in deze moderne tijd en niet meer in de donkere eeuwen van

weleer waarin men gewoon niet beter wist dan dat de aarde een goddelijke creatie was, en dat de mensen na hun dood naar een andere wereld verhuisden.

Zulke sprookjes hadden de mensheid nooit iets goeds gebracht, meende ze. Als de geschiedenis ons iets leerde dan was het dat wel. We moesten gewoon blij zijn met de vooruitgang die we hadden geboekt. En Odilia was ook blij, want zij had de boodschap van de verlichting goed opgepikt. Ze had als jong opgroeiend meisje al ingezien dat het hedendaagse leven beheersbaar was, en dat ze de teugels zelf in handen moest nemen. Als een mens iets wilde bereiken, moest hij een pad uittekenen, slim zijn, het doel in de gaten houden, en in de juiste richting bewegen. Deze wereld bood volop mogelijkheden voor wie dit begreep. En zij had het begrepen. Jazeker, zij had het goed begrepen. En haar huidige comfortabele leven, in haar mooie huis in Zutphen, was de vrucht van dat begrip. Dat had niets met het bovennatuurlijke te maken. Dit was gewoon het resultaat van haar eigen verstand en haar doortastendheid. Ja, nu ze al deze overwegingen nog eens duidelijk op een rijtje had gezet, was ze zeer tevreden over haar leven, en over zichzelf.

Odilia dronk haar beker leeg en bladerde een beetje door haar tijdschrift, tot ze bij een lang artikel over de kathedraal van Chartres aankwam. 'Hé, da's nou ook toevallig!' dacht ze. 'Daar heeft Gilbert iets over verteld.' Ze tuurde eerst naar een foto van het kolossale bouwwerk, en vervolgens naar een oude tegelvloer met daarop een enorm cirkelvormig labyrint waarin meerdere mensen van de rand naar het midden liepen. Dat artikel leek haar eigenlijk wel interessant. Ze bestelde nog een chocolademelk en begon te lezen.

Toen ze het stuk uit had, was het inmiddels half vier geweest. De tijd vloog. Odilia zat nu al meer dan een uur in dit café; en het was hier nog altijd behaaglijk. Ze had zojuist nog

wat door haar tijdschrift gebladerd en was nu met een wazige blik naar de muur aan het staren, twijfelend of ze al naar huis zou gaan of toch nog even zou wachten. Meestal twijfelde ze niet over dat soort dingen maar nu was ze een tikkeltje besluiteloos, een beetje sloom zelfs. Het was alsof haar geest over een weidse vlakte zwierf zonder echt een route te volgen. Dat was vreemd en ongewoon, maar ook wel prettig want ze voelde een weldadige rust in dit ene moment. Waarschijnlijk had het iets te maken met de warme lucht hier in het café, dacht ze – en met de drankjes en de hapjes die ze had genuttigd, waar ze een beetje vol van was. Dus misschien zou de frisse buitenlucht nu wel goed voor haar zijn. Ze slaakte een zucht en stopte het tijdschrift terug in haar handtas.

Op datzelfde ogenblik ging de deur van het café open. Ze voelde een vleug koude wind die langs haar hoofd dreef, en kippenvel in haar nek veroorzaakte. Toen ze omkeek, zag ze dat Miesje binnenkwam, samen met een man. Odilia herkende die man van een foto die ze onlangs had gezien. Ze wist dat het Bert was, de vriend van de wandelclub die de kerstdagen samen met Miesje wilde doorbrengen. En die twee straalden een zichtbare saamhorigheid uit, alsof ze het heel gezellig met elkaar hadden.

Terwijl Bert aan een tafeltje bij de raam ging zitten, kwam Miesje naar Odilia toe om even ‘hallo’ te zeggen. Ze vertelde dat ze met z’n tweeën hadden gewandeld en dat het heerlijk was geweest, zo samen in dat winterse landschap, omgeven door stille bomen en velden.

‘En ik heb lekker een stukje gefietst,’ zei Odilia zo opgewekt mogelijk. Ze vertelde helemaal niets over haar ontmoeting met Gilbert want ze wist niet wat ze daarover zou moeten zeggen. En bovendien had ze nog nooit tegen Miesje verteld dat ze wel eens in die kerk ging zitten, en dat was ze ook nu niet van plan.

‘Bert en ik hebben besloten dat we samen Kerstmis gaan vieren,’ zei Miesje opeens. Ze was gretig om het blij nieuws te melden.

‘Bert en ik!’ dacht Odilia. ‘Ze praat nu al als de helft van een stel. Bert en ik!’ Die woorden klonken haar belachelijk in de oren. ‘Oh ja?’ vroeg ze terwijl ze haar handtas resoluut dichttriste.

‘Ja...,’ reageerde Miesje met een kinderlijke vreugde in haar stem. ‘We gaan op kerstavond naar een kerkdienst, want Bert is gelovig. Op eerste kerstdag komt hij bij mij op bezoek. En ik ga de tweede dag naar zijn huis.’

‘Nou, dat wordt vast heel erg knus,’ zei Odilia, naar het plafond starend en wachtend op het juiste moment om op te staan en te vertrekken.

‘Ik weet wel dat je niet blij voor mij bent,’ zei Miesje zacht.

‘Wat? Ik niet blij?’ reageerde Odilia luid, met haar hand op haar hart. ‘Wat zeg je nou voor raars? Ik ben dolblij voor je!’

‘Nou goed dan..., als jij het zegt,’ zei Miesje. Ze keek even naar Bert die geduldig op haar zat te wachten. ‘Wij gaan denk ik maar ergens anders naar toe,’ zei ze tegen Odilia. ‘Dat lijkt me beter. En eh..., ik geloof niet dat wij nog vriendinnen kunnen zijn, Odiel. Eigenlijk zijn we nooit vriendinnen geweest, als je er goed over nadent.’

Odilia keek sprakeloos toe terwijl Miesje naar Bert liep, een paar woorden tegen hem sprak en daarna samen met hem naar buiten ging, zonder nog een keer om te kijken.

Op dat ogenblik daalde er een donkere nacht over Odilia neer. Ze zag zichzelf daar aan dat houten tafeltje zitten, bekeken door de twee jonge meisjes achter de bar. En Odilia voelde dat ze alleen was. Ze was alleen, zoals ze daar naar de lege ruimte van het café zat te turen, en naar de deur die dicht was. Ze was alleen met de teleurgestelde blik van Miesje nog op haar netvlies. Ze was helemaal alleen op deze

koude winterdag in december, een paar dagen voor Kerstmis. Ze was volkomen alleen met haar herinnering aan Gilbert Kersenton, bij wie ze boos weggelopen was. Langzaam maar diep ademend, realiseerde Odilia zich dat ze moederziel alleen was in een onverschillig, doelloos universum dat geen medelijden met haar had. En in haar alleenheid meende ze dat ze niets aan dit eenzame ogenblik kon veranderen. Er was geen pad waarover ze kon gaan om dit moment te ontvluchten – en er was niemand die ze kon vragen om haar te komen redden. Roerloos en zwijgend zat Odilia nog minutenlang naar haar mistige wolk van alleen-zijn te staren.

Een kwartier later stond ze buiten, omgeven door een koude wind. Ze had aan de bar haar rekening betaald; ze had de meisjes een ruime fooi gegeven en was vertrokken. En nu begon ze langzaam terug te wandelen naar haar fiets, met de bedoeling meteen naar huis te gaan en in haar comfortabele stoel bij de verwarming te gaan zitten, met een deken over haar benen. De dag was vermoeiend geweest, en Odilia verlangde naar rust.

Al lopend door de pastorietaan zag ze dat er opvallend veel auto's voor de kerk geparkeerd stonden. Nieuwsgierig als ze was, besloot ze heel even te gaan kijken wat er aan de hand was.

Toen ze de grote voordeur openduwde, hoorde ze dat er daarbinnen gemusiceerd werd. Er klonk een mannenkoortje, begeleid door een klein eenvoudig orgel. Na een kort ogenblik van aarzeling opende ze ook de volgende deur; en nu stond ze opeens achterin de kerk naar een katholieke mis te kijken. Het ijzeren hek was helemaal open. Ze kon zo naar binnen lopen en in een van de houten banken gaan zitten, als ze dat wilde, maar ze bleef stilstaan om in haar eentje te luisteren en toeschouwer te zijn. Het was niet zo druk in de kerk, merkte ze op. Vermoedelijk zaten er zo'n vijfentwintig mensen, hun blikken gericht op de priester bij

het altaar. En vlakbij dat altaar stond, op een verhoging, een grote glanzende doodskist met veel kleurige bloemen en satijnen linten op het deksel. Odilia was aanwezig bij het afscheid van een overledene.

Op dit moment in de mis zaten alle kerkgangers stilletjes te luisteren naar een gezang dat opmerkelijk goed klonk. De tekst was weliswaar onverstaanbaar – waarschijnlijk werd er in het Latijn gezongen – maar de harmonieën waren zuiver, beweeglijk, en heel ontroerend. Odilia genoot van de mannenstemmen die als nevelslierten door de kerkruimte zweefden, en die een sfeer van sereniteit meebrachten.

Twee minuten later was dit lied alweer voorbij en begon de priester een paar woorden te spreken. Het waren woorden van afscheid, merkte Odilia al snel, en ze waren gericht op de mensen die in de kerkbanken zaten. Blijkbaar was de dienst bijna voorbij. Dat werd vooral duidelijk toen alle gasten tegelijk opstonden en het koor weer aan een gezang begon. Deze keer waren de beginwoorden goed te verstaan: *Lux Aeterna* – eeuwig licht.

In de tussentijd waren er vier mannen in zwarte kostuums naar voren gelopen. Ze tilden de kist op en liepen daarmee over het middenpad naar de uitgang – langzaam en plechtig schrijdend, op de voet gevolgd door alle kerkgangers met hun ernstige gezichten. Odilia, die vlakbij de uitgang stond, zag dat de stoet naar haar toe kwam. Ze keerde zich om en liep snel naar buiten, waar ze zich op gepaste afstand opstelde. Vanaf de plek waar ze nu stond – onder een boom, ruim tien meter van de deur – kon ze goed zien dat de mannen met de kist en hun volgers in een langzame tred naar buiten kwamen en langs de muur naar de zijkant van de kerk liepen. Daar om de hoek bevond zich de begraafplaats, wist Odilia, ook wel ‘het kerkhof’ genoemd.

Ze twijfelde wat ze moest doen. Mocht zij nu, als vreemdeling ook naar het graf gaan, vroeg ze zich af. Of was

dat ongepast? En terwijl ze daar zo stond te dralen, onder de grillige takken van die oude boom, stak er opeens een windvlaag op. Een ijzige wind stroomde langs haar wangen en haar hals, en bezorgde haar heel even een koude rilling. En tijdens die korte bries zag Odilia dat er een stukje wit papier over de grond naar haar toe dwarrelde, voortbewogen door de wind. En dat papiertje bleef precies tussen haar voeten stilliggen.

Ze raapte het op en herkende het als een dubbelgevouwen bidprentje, een op luxe papier gedrukt aandenken voor de nabestaanden van de overledene. Waarschijnlijk had iemand het tijdens de loop naar het kerkhof op de grond laten vallen, meende ze. Op de voorkant was een afbeelding van een witte duif, een groene heuvelrug en een ondergaande zon te zien, alsmede een citaat uit het Bijbelboek Prediker: 'Ijdelheid der ijdelheden. Alles is ijdelheid.'

Toen Odilia het dichtgevouwen prentje opende, verstijfde ze van schrik. Ze zag een zwartwit-foto van een man die ze meteen herkende. Het was Gilbert, met zijn donkergrijze snor en dik golvend lichtgrijs haar. Hij was klaarblijkelijk de persoon aan wie het requiem in de kerk was opgedragen. Hij was de mens die zojuist in een houten kist naar het kerkhof was gedragen. Zijn naam stond in sierlijke letters onder de foto. En daarnaast was zijn datum van overlijden afgedrukt. Drie dagen geleden had hij, Gilbert Kersenton, 'het tijdelijke met het eeuwige verwisseld' – zoals het op het bidprentje was geformuleerd. En dit was dezelfde man met wie zij eerder vandaag, hooguit twee uur geleden een gesprek over schoonheid had gevoerd, en die zij daar in de kerk had achtergelaten. Het was onmogelijk maar het was waar.

Odilia verstarde. In haar hoofd werden geen gedachten meer geboren. Er kwamen geen woorden meer in haar omhoog. Ze kon de naam 'Gilbert' zelfs niet meer

uitspreken, ook niet geluidloos. In haar geest was alle orde verdampt, en achter haar wijd geopende ogen begonnen tranen hun weg naar buiten te zoeken. Odilia wist niet meer wat ze nog kon doen of laten, wat ze moest denken of zeggen. Ze kon alleen maar gehoor geven aan de impuls die uit haar onderbuik omhoog kwam. Diep ademend ging ze op haar knieën in het koude gras zitten. Ze staarde een ogenblik naar de half openstaande kerkdeur, liet haar bovenlichaam voorover vallen en begon – leunend op haar handen en ellebogen, met haar gezicht vlakbij de grond – luidkeels te huilen.

Een halve minuut later zat Odilia nog steeds op haar knieën te snikken, maar nu stond er iets verderop iemand naar haar te kijken. Het was een kind, een jongetje van hooguit acht jaar dat van het kerkhof was weggeslopen omdat de toespraak van de priester onverdraaglijk saai was. Die jonge knul kwam nu langzaam naar de huilende Odilia toe. Hij ging naast haar staan, bukte zich en streelde haar herhaaldelijk over haar rug – keer op keer, van haar nek naar haar onderrug, en dan weer opnieuw – zonder een woord te zeggen.

Het duurde een paar tellen voordat Odilia in de gaten kreeg wat er gebeurde. Ze draaide haar hoofd opzij, keek verbaasd omhoog en zag het lieve jongensgezichtje met die grote wollen muts erbovenop. Ze zag zijn ronde ogen die haar met mededogen aankeken. En in dat jonge gelaat zag ze een openheid die ze eigenlijk niet meer kende. Ze zag ook een zachtheid waarvan ze het bestaan vergeten was. Heel even meende ze dat zij en dat kind verwanten waren – dat zij, Odilia, zijn dochter was en hij haar vader. Ze vond het wel vreemd om zoiets te denken, maar toch was het op dat ene moment alsof hij haar vader was, en zij zijn kind. En nadat ze die gedachte had gehad, wendde ze haar blik weer naar de

grond waarna ze opnieuw – met diep gebogen hoofd – heel hard begon te huilen. En het jongetje ging rustig door met aaien.

* * *

Annelies

Toen Annelies Houtland dertien jaar geleden haar geboortestad Zutphen verliet om in Amsterdam biologie te gaan studeren, wist ze precies wat ze met haar leven wilde doen. Tijdens haar studie zou ze zich gaan specialiseren in evolutionaire biologie – en als ze eenmaal was afgestudeerd, zou ze haar deskundigheid aanwenden om een prachtige carrière op te bouwen. Ze zou heel goed worden in haar vak, daar twijfelde ze geen moment aan – en dus lag er voor haar een succesvol leven in het verschiet. De toekomst zag er helder en zonnig uit.

Nu was ze inmiddels eenendertig; en alles was precies gegaan zoals ze als achttienjarig meisje had voorspeld. Nadat ze haar studie met lof had afgerond, werd ze al gauw een bekend persoon in de wereld van de evolutionaire biologie. Ze begon parttime les te geven, schreef veel artikelen voor vaktijdschriften, en raakte bij interessante projecten betrokken. En toen ze negenentwintig was, werd ze gevraagd door een gerenommeerde universiteit in São Paulo om een jaar lang leiding te komen geven aan een nieuwe vakgroep die zich met hoogstaand onderwijs en onderzoek ging bezighouden. Die gouden kans greep ze met beide handen aan, en ze stapte kort na haar dertigste verjaardag in het vliegtuig.

Annelies was nog geen half jaar in Brazilië toe ze vernam dat haar moeder ernstig ziek was geworden. Aanvankelijk zag ze nog geen reden om hals over kop naar Nederland te vliegen, maar een kleine vier maanden later was haar moeders toestand zozeer verslechterd dat er geen keuze meer was. Ze beëindigde haar dienstverband voortijdig, nam afscheid van al haar geliefde

Zuid-Amerikaanse collega's en reisde terug naar Nederland. Toen ze in Zutphen arriveerde en haar zieke moeder in bed zag liggen, wist ze onmiddellijk dat het einde nabij was – en ze was blij dat ze in ieder geval nog tijd had om afscheid te nemen. Vier dagen later blies haar moeder de laatste adem uit.

Annelies bleef nog een poosje in Zutphen logeren om haar vader, die het erg moeilijk had met zijn verlies, zo goed mogelijk te helpen en te steunen. Maar aan die periode kwam ook weer een einde, en op zekere dag verhuisde ze weer naar Amsterdam, waar ze binnen een paar weken een baan vond en betrokken raakte bij enkele boeiende projecten. Op een zeker moment begon ze ook met het produceren van haar eigen Engelstalige podcast – genaamd: *Evolution Babe* – waarmee ze al snel een internationaal publiek wist te bereiken. Het leven was weer lekker druk, spannend en opwindend.

Tijd voor liefde en romantiek had Annelies niet. En ze had eigenlijk ook niet zo veel belangstelling voor een serieuze verbintenis met een man. Zo af en toe had ze wel eens een vriendje – en zo'n relatie duurde dan een paar maanden – maar iets bestendigs kwam er nooit uit voort. En dat vond ze ook niet erg. Het leven was goed zoals het was.

Annelies beschouwde zichzelf als een gearriveerde jonge vrouw. Ze was van mening dat ze het levend bewijs was van een bepaalde overtuiging die in wetenschappelijke kringen nogal wat aanhangers had, namelijk dat de mens in principe in staat was deze chaotische wereld helemaal onder controle te krijgen. Hij, de mens, kon zijn intelligentie aanwenden om het leven te beheersen, om pijn en ongemak te verminderen – of in de toekomst zelfs te elimineren – en zodoende een staat van volmaakt geluk te bereiken.

Als Annelies op een rustige avond thuis op de bank zat en over haar leven nadacht, dan meende ze dat haar geluk

inderdaad bijna volmaakt was. Af en toe waren er wel wat kleine tegenslagen en minuscule ongemakken, en oplosbare probleempjes, maar in grote lijnen was het leven nagenoeg perfect. Na zo'n avondje mijmeren, ging ze altijd met grote voldoening naar haar bed, waar ze geheel onbekommerd in slaap viel.

* * *

Lente

Het was een onbewolkte, ietwat frisse maandagochtend in de eerste week van april. Toen Annelies rond half tien door de drukke straten van Amsterdam de stad uit koerste, had ze haar zonnebril al op, wetend dat ze straks naar het oosten zou gaan rijden en dat de laagstaande zon haar zou kunnen verblinden. Ze voelde zich fit, had lekker geslapen en verheugde zich op de reis – met mooie meezingmuziek op de achtergrond en een pak chocolaatjes naast haar op de lege stoel.

Het eerste deel van de rit was vrij kort. Bij Hilversum ging ze alweer van de snelweg af – en een paar minuten later parkeerde ze haar auto bij een van de omroepstudio's. Ze zou vanochtend deelnemen aan een kort radiodebat over het ontstaan van het leven op aarde, getiteld: 'Creatie of evolutie?' Omdat ze al vaker met dit bijltje had gehakt, had ze zich nauwelijks op de discussie hoeven voorbereiden. Bovendien was haar opponente een vrome christelijke vrouw, en Annelies wist precies hoe ze dat soort mensen moest aanpakken. Ze was ervan overtuigd dat ze het debat zou gaan winnen. In een kalme tred liep ze op haar hoge hakken het gebouw binnen, waar ze de portier met een vriendelijke glimlach begroette en vervolgens de lift naar de bovenste etage nam.

Om kwart over elf stapte ze alweer in de auto. Ze zette muziek van Leonard Cohen op – een album met zijn grootste hits – en vertrok. Terwijl ze rustig naar de snelweg reed, dacht ze nog even na over het gesprek van zojuist. Het was heel goed verlopen, vond ze. Ze had haar argumentatie voor de evolutietheorie zorgvuldig opgebouwd, van eenvoudig naar specialistisch – en tegen het einde had haar tegenstandster een paar keer gestotterd omdat ze niet meer

wist wat ze nog kon zeggen. Volgens een van de omroepmensen had Annelies gehakt gemaakt van die christelijke dame. In een triomfantelijke stemming vervolgde ze de reis naar haar geboortestad, Zutphen, waar ze over een uurtje verwacht werd.

Het was vandaag precies een jaar geleden dat haar moeder was overleden, en Annelies was onderweg naar het huis van haar vader om samen met hem naar de begraafplaats te gaan. Daarna was er volop tijd om bij te praten, en 's avonds zouden ze gaan eten in mama's lievelingsrestaurant. En omdat haar vader, Willem, de volgende dag een week op vakantie ging – voor het eerst zonder zijn vrouw – had Annelies aangeboden om op het huis te passen. Ze had de komende dagen sowieso veel vrije tijd ingepland omdat ze een belangrijk artikel moest schrijven; en ze wist dat Willem nu met een veel rustiger gevoel aan zijn boottocht over de Rijn zou beginnen. Bovendien leek het haar ook wel fijn om even helemaal alleen te zijn in het huis waarin zij was geboren en opgegroeid.

Annelies was gestopt bij een benzinestation. Het was er tamelijk druk, en het duurde een poosje voordat er een pomp vrijkwam. Terwijl ze achter het stuur zat te wachten, stapte er een jonge vrouw uit de auto vlak voor haar, en onmiddellijk daarna een meisje van ongeveer zes jaar. Deze moeder en haar dochtertje liepen rustig, hand in hand naar de ingang van de winkel. Het kind had een lange blonde vlecht aan de achterkant van haar hoofd, tot halverwege haar rug – en Annelies moest een beetje glimlachen omdat zij op die leeftijd ook zo'n vlecht had. Er kwamen flarden van beelden en gevoelens uit haar verleden tevoorschijn. Ze liep weer aan de hand van haar moeder door de oude straten van de Zutphense binnenstad, op weg naar de bakkerswinkel om iets lekkers te kopen. En ze herinnerde zich de eenvoud en de zorgeloosheid van die lang vervlogen dagen.

Tien minuten later had Annelies getankt en afgerekend. Ze reed nu weer op de snelweg, en haar gedachten gingen naar haar puberteit, en naar de vele ruzies die ze destijds met haar soms wanhopige moeder had – bijvoorbeeld als ze zich te uitdagend had gekleed omdat ze de aandacht van jongens wilde trekken, of als ze haar kamer al wekenlang niet had opgeruimd. En zij, Annelies, was destijds altijd verontwaardigd omdat ze vond dat haar moeder haar onredelijk behandelde. ‘Ik was een onmogelijk wicht,’ zei ze zachtjes tegen zichzelf.

Na weer enkele kilometers rijden, was ze in haar mijmeringen bij de laatste dagen van haar moeders leven aangekomen, nu een heel jaar geleden. Dat was een zeer bewogen tijd. Annelies was hals over kop uit Brazilië teruggekomen omdat haar vader aan de telefoon had verteld dat het nu toch wel heel erg slecht ging, en dat het einde nabij was. Ze herinnerde zich haar nervositeit tijdens de lange vliegreis van São Paulo naar Amsterdam, omdat ze vreesde dat ze te laat zou komen. En ze zag zichzelf weer op de rand van het ouderlijk bed zitten, geschokt door haar moeders kleurloze gelaat waarop de naderende dood al zichtbaar was.

Terwijl ze zich dat moment in de slaapkamer herinnerde, klonk het lied *Suzanne* van Leonard Cohen uit de vier luidsprekers van de auto. En aangezien haar moeder ook Suzanne heette, wilde Annelies dat nummer nu liever niet horen omdat het de pijn van toen teveel aanwakkerde. Ze schakelde over naar een klassieke radiozender en hoorde een bekend instrumentaal stuk van Mozart. Daar voelde ze zich veel prettiger bij. Ze neuriede met de melodie mee, tuurde naar het asfalt van de autosnelweg, en merkte al gauw dat ze toch weer aan haar moeder zat te denken.

Tijdens die laatste dagen konden moeder en dochter nog een paar keer kort met elkaar praten. In een van die gesprekjes vertelde Suzanne dat ze zich bij haar levenseinde had neergelegd – en daar voegde ze met een rustige stem aan

toe dat ze een diep vertrouwen had dat ze aan de andere kant liefdevol zou worden ontvangen. Met die woorden, die opmerkelijk helder klonken, kon de moeder haar verdrietige dochter wel een beetje troosten. Maar toen Annelies die nacht in haar oude slaapkamer lag, werd ze lange tijd geplaagd door de spijt die ze voelde omdat ze – uit eigenbelang – haar terugkeer naar Nederland veel te lang had uitgesteld.

Dat gevoel van spijt was nu, een jaar later, grotendeels op de achtergrond geraakt. Annelies stond er niet al te vaak meer bij stil – bijna nooit, eigenlijk. Tijdens deze autorit kwam dat gevoel wel even terug omdat ze op de sterfdag van haar moeder onderweg was naar haar ouderlijk huis, waarbij al die herinneringen natuurlijk weer naar boven kwamen. Maar dit was een tijdelijk zuchtje wind dat zo meteen wel weer zou gaan liggen, bedacht ze, kijkend naar de doos chocolaatjes naast haar en twijfelend of ze er nog een zou nemen.

Het volgende muziekstuk op de radio was de aria *Erbarme dich, mein Gott* van J.S. Bach, gezongen door Julia Hamari. Terwijl deze tedere klanken zich door de binnenruimte van de auto verspreidden, kwamen de overpeinzingen van Annelies bijna geheel tot rust. Ze luisterde in stilte naar de stem van de zangeres, een stem die meer wijsheid dan weemoed uitdrukte. En al luisterend, koesterde ze zich in de warmte die deze muziek haar bracht. In een vredige stemming reed ze verder.

Toen Annelies in de buurt van Apeldoorn de afslag *Zutphen* nam, dreven haar gedachten als vanzelf naar haar vader die nu met lekkere broodjes en vers fruit op haar zat te wachten, en die heel blij was dat ze op bezoek kwam. Ze wist dat hij het leven zonder zijn vrouw nog altijd moeilijk vond. Hij kon wel goed voor zichzelf zorgen maar er hing

voortdurend een sluier van verdriet over zijn leven. De verandering deed nog steeds pijn.

Onlangs had zijn beste vriend – Sjaak, ook een weduwnaar – hem uitgenodigd om samen een boottocht over de Rijn te maken, en daar verheugde haar vader zich wel op. Het zou een luxe cruise worden, met goed eten en drinken, elke avond een voorstelling, en een aantal excursies door Duitse stadjes. Vandaag zou hij daar wel wat meer over willen vertellen, verwachtte ze.

Ze zouden overigens niet de hele dag met z'n tweetjes zijn. Haar vader had nog iemand anders uitgenodigd om vanmiddag bij hem op bezoek te komen. Dat was Reinier, een Zutphense man van drieëndertig die Annelies in die laatste sombere dagen van haar moeders leven een beetje had leren kennen, maar die zij daarna niet meer had gezien of gesproken.

Reinier was in die tijd haar moeders vaste verzorger. Hij was zijn baan in het ziekenhuis kort daarvoor kwijtgeraakt, vanwege een reorganisatie – en de vader van Annelies, Willem, had hem als privéverpleger ingehuurd omdat hij de reguliere thuiszorg niet goed genoeg vond voor zijn vrouw, en omdat hijzelf in die tijd nog een parttime baan had en dus regelmatig van huis was. Dankzij Reiniers hulp kon Suzanne in haar laatste levensfase gewoon thuis zijn, omringd door lieve zorgzame mensen en te midden van haar mooie meubels en al die andere spulletjes waar ze zo van hield.

Reinier kwam in die tijd minstens drie keer per dag langs om voor Suzanne te zorgen – ook in de weekends – en meestal bleef hij veel langer dan afgesproken. Hij zat vaak aan het bed met haar te babbelen. Hij las gedichten en korte verhalen voor, en hij zong zo nu en dan een liedje met haar. Suzanne vond het altijd heerlijk als Reinier zijn gitaar meebracht. En ze genoot enorm als hij met zijn diepe stem een fragment uit haar lievelingsboek – *In de ban van de ring* –

aan haar voorlas. Toen Annelies vorig jaar, slechts enkele dagen voor haar moeders dood in Zutphen arriveerde, viel het haar meteen op dat er tussen die twee een hechte vriendschappelijke band was ontstaan. Het was bijna alsof zij, de dochter, in haar eigen ouderlijk huis een nieuwkomer was.

Na het overlijden van haar moeder waren Willem en Reinier goede vrienden gebleven. Ze bezochten elkaar elke week voor een partijtje schaak of om zomaar wat te kletsen. En vandaag zou Reinier dus ook even op bezoek komen om het overlijden van Suzanne samen met hen te herdenken. Annelies keek daar eigenlijk wel naar uit. Ze wilde de man die haar moeder tot aan het einde had verzorgd graag wat beter leren kennen.

Nadat ze haar auto in de garage bij het station had geparkeerd, wandelde ze in tien minuten door de binnenstad naar het huis van haar vader, dat gelegen was in een van de oude straatjes nabij de IJssel. Ze begroetten elkaar met een lange omhelzing; en Annelies zag aan zijn gezicht dat hij blij was met haar komst. Even later zaten ze samen aan de rijkelijk gevulde keukentafel te eten.

‘Hoe gaat het vandaag, pa?’ vroeg ze.

‘Het gaat goed hoor,’ zei hij. ‘Ik heb vanochtend nog wat door de fotoalbums gebladerd. Ze liggen in de kamer op het dressoir, als je ze wilt zien.’

‘Ja, strakjes..., als we terugkomen van het graf.’

‘Oh, trouwens...,’ zei hij, ‘...Reinier wil met ons mee naar het kerkhof. Hij haalt ons zo direct met de auto op. Dat vind je toch niet erg?’

Ze keek hem een ogenblik verbaasd aan. ‘Oh...? Ik dacht dat hij daarna pas zou komen.’

‘Vind je het vervelend?’ vroeg hij.

‘Ach nee, dat is prima,’ antwoordde ze.

Drie kwartier later zat Annelies naast Reinier in de auto. Haar vader zat op de achterbank met een pot tulpen in zijn handen. In die eerste minuten werd er niet heel veel gezegd, totdat Reinier aan Annelies vroeg hoe het met haar ging.

‘Oh, prima,’ zei ze. ‘Druk, maar ik hou van mijn werk. En met jou?’

‘Ik werk tegenwoordig in een woonzorgcentrum,’ antwoordde hij. ‘Het is een heel mooie baan maar ik erger me groen en geel aan alle regels, voorschriften en protocollen.’

‘Tja, daar kan ik me zeker wel iets bij voorstellen,’ zei ze. ‘Dat is de moderne tijd.’ Ze knikte een paar keer om haar begrip te tonen. ‘En hoefde je vandaag niet te werken?’

‘Nee, ik heb een week vakantie,’ zei hij terwijl hij zijn auto bij de begraafplaats parkeerde.

Ze stapten uit en wandelden door de frisse voorjaarslucht naar Suzannes graf dat in het zonlicht op hen lag te wachten. Nadat Willem de pot met bloemen midden op de zwarte steen had geplaatst, gingen ze met z’n drieën naast elkaar staan, zonder een woord te zeggen. Het viel Annelies al snel op dat haar vader en Reinier allebei hun ogen dicht hadden gedaan, waarop zij besloot om dat dan ook maar te doen. En terwijl ze daar stond, dacht ze aan het gezonde lachende gezicht van haar moeder. Zo dreven er vele minuten in stilte voorbij.

‘Zullen we maar weer eens gaan?’ vroeg Willem op een zeker moment nadat hij eerst zachtjes had gekucht. Dat vonden de anderen wel een goed idee. Ze slenterden zwijgend het terrein af en reden terug naar de binnenstad. Terwijl Reinier een parkeerplaats zocht, liepen Annelies en haar vader even naar een bakkerswinkel om wat lekkers te halen.

Toen ze een half uurtje later met z’n drieën thee zaten te drinken, ging het gesprek allereerst over het graf dat er in het volle zonlicht zo mooi uitzag. En daarna ging het over het

voorbijge jaar waarin Willem had moeten leren met Suzannes afwezigheid te leven. Eigenlijk had Annelies liever van Reinier gehoord hoe hij haar moeders laatste maanden had beleefd – hoe de sfeer rondom haar bed was geweest, over welke onderwerpen ze zoal hadden gepraat en of haar moeder wel eens over angst voor de dood had gesproken – maar die vragen durfde ze in haar vaders bijzijn niet te stellen. Ze was bang dat ze daarmee zou benadrukken dat zij, de enige dochter, het in die allerlaatste maanden had laten afweten – dat zij pas was komen opdagen toen het bijna te laat was. En dus spraken ze over lichtere zaken, zoals het reisje waar Willem de volgende dag aan zou beginnen. Zijn vriend Sjaak zou hem al om half vijf in de ochtend ophalen want de boot vertrok voor het krieken van de dag. Annelies hoefde niet zo vroeg uit bed te komen om hem uit te zwaaien, vond hij. Ze zouden vanavond voor het slapengaan wel afscheid nemen.

Om half zeven gingen Annelies en Willem een Italiaans restaurant binnen. Het was Vaticano, Suzannes lievelingsrestaurant. Ze kregen een fijne rustige tafel aangeboden, bestelden een aperitief en bestudeerden de menukaart. Na enig overleg besloten ze samen een mix van kleine voorgerechtjes te nemen, gevolgd door een Siciliaans kipgerecht met daarbij een beetje *Spaghetti Aglio & Olio* en een Rucolasalade. En vader koos de wijn: een fles Pinot Grigio uit Umbrië.

Ruim twee uur lang zaten ze rustig te eten en te kletsen. Ze spraken vooral over haar moeder, zijn echtgenote. Annelies vertelde over een herinnering van toen ze nog heel klein was. Het was zondagochtend. Zij lag bij haar moeder in het grote bed, zoals ze wel vaker deed – en vader kwam een lekker ontbijt brengen voordat hij de deur uit ging om te gaan sporten. Dat was haar allermooiste herinnering.

En Willem vertelde uitvoerig over hun vakantie aan het Gardameer en over de achtjarige Anneliesje die de hele dag in het water speelde en daar nooit genoeg van kreeg.

‘Je moeder zat op het kiezelstrand, onder een parasol met een stralende lach naar je te kijken,’ zei hij. ‘Jij was alles voor haar, lieverd – je was haar schat, haar trots, haar schoonheid...’

Annelies zweeg en luisterde.

‘Jouw moeder kon urenlang naar je kijken...,’ ging haar vader verder, ‘...en dan was het alsof ze je voor het eerst zag. Ze keek altijd met een totale verwondering naar je, alsof ze naar een engelachtige verschijning keek.’

‘Pa, hou op!’ riep Annelies met een nerveuze glimlach en een wegwerpgebaar, hoewel ze eigenlijk niet wilde dat hij ophield.

‘En weet je wat je moeder wel eens zei?’ vroeg Willem. ‘Ze zei wel eens dat ze altijd naar je zou blijven kijken. Zelfs als ze ooit in de hemel was, zou ze naar je blijven kijken.’

‘Zei ze dat echt?’ vroeg Annelies.

‘Ja, dat heeft ze meerdere keren gezegd.’

Annelies boog haar hoofd, tuurde naar haar bord, draaide wat spaghetti om haar vork, en zei niets.

Nadat ze samen als afsluiting een stukje *Torta al Cioccolato* hadden genuttigd, met een espresso erbij, gingen ze weer huiswaarts. Ze wandelden in stilte over de verlaten Houtmarkt, door de donkere Lange Hofstraat naar het zijstraatje waar Willem woonde, naar het huis waarin Annelies was geboren. Naast elkaar zittend op de bank luisterden ze naar het lied *Suzanne* van Leonard Cohen. En tegen half elf gingen ze allebei naar bed. Ze namen op de overloop afscheid omdat ze elkaar een week niet zouden zien. Niet lang daarna lag Annelies op haar linkerkant in bed, in haar oude kamer waarin ze vrijwel meteen in slaap viel.

Om half acht in de ochtend was het huis al gevuld met daglicht. Annelies zat rechtop in bed. Ze geeuwde lang en diep, en dwaalde met haar ogen door de kamer waarin ze als meisje zoveel tijd had doorgebracht. Het was best vreemd om hier vandaag als een eenendertigjarige vrouw wakker te worden. Die ecru muren en dat lindegroene houtwerk omringden haar als een geïncarneerde herinnering aan lang vervlogen tijden. Hier had ze destijds geslapen, en in haar dagboek geschreven – hier had ze gehuild als ze verdrietig was, en stilletjes gedroomd over de toekomst. En vandaag, vele jaren later was ze hier uit haar slaap ontwaakt. Dit was een opmerkelijk moment dat haar heel even met een gevoel van ontroering vervulde. Het was een vluchtig gevoel dat kort duurde en snel weer wegtrok.

‘Eerst maar eens douchen,’ zei ze kordaat tegen zichzelf. Ze stapte uit bed, keek even tussen de twee gordijnen door naar buiten – waar de zon langzaam door een flinterdun wit wolkendek heen brak – en liep vervolgens in haar pyjama de kamer uit.

Toen ze op de overloop langs de deur van de aangrenzende kamer liep, hoorde ze daar plotseling een doffe bons vandaan komen. Annelies bleef een ogenblik stilstaan – verrast, en ook wel een beetje geschrokken. Ze keek onderzoekend naar die dichte deur en dacht snel na. Dit was al jaren het rommelkamertje van haar ouders. Misschien was er zojuist iets omgevalen, bedacht ze. Wat zou het anders moeten zijn? Ietwat verward maar niet echt verontrust ging ze de badkamer binnen.

Twintig minuten later liep ze met natte haren terug naar haar eigen kamer en kwam ze weer langs die bewuste deur. En opnieuw hoorde ze dat korte, doffe geluid. Dit keer werd Annelies wel wat bezorgd. Ze liep verder naar haar

eigen kamer om zich snel aan te kleden, niet goed wetend wat ze nu moest doen.

Eenmaal aangekleed besloot ze toch maar eens een kijkje te gaan nemen. Ze sloop zo stil als ze kon naar die dichte kamerdeur, draaide de klink omlaag, duwde de deur zachtjes open en stak haar hoofd voorzichtig door de opening – en op dat moment zag ze wat er aan de hand was. Ze keek door het gordijnloze raam naar buiten en zag een merelman die op de reling van het balkon zat en met een schuin kopje naar het glas tuurde. En opeens vloog hij met grote snelheid naar het raam. Hij botste met een doffe bons tegen de glasplaat en trok zich vervolgens terug om weer plaats te nemen op de balkonreling. En kort daarna deed hij datzelfde nog een keer, en nog een keer. Annelies moest even glimlachen, ook omdat ze opgelucht was. Ja, het was lente, en broedtijd, en dat merelmannetje zag zijn spiegelbeeld in het glas. Hij meende een rivaal te zien en ging met ware doodsverachting in de aanval. Hij was dus een goede beschermer van zijn gezin, concludeerde ze. Ach, de natuur was zo mooi, en soms ook wel grappig.

Nu ze daar zo in die deuropening stond, kreeg ze wel zin om even een kijkje te nemen in die rommelkamer waar ze al jaren niet meer was geweest. En dus liep ze verder naar binnen. Op de planken aan de muur stonden allerlei kleine voorwerpen waarvan ze er veel herkende: schemerlampen en kaarsen, schaaltes, borden en asbakken, klein gereedschap, een doos met bestek, een fluitketel, een ouderwetse steelpan, en een paar beschilderde houten beeldjes van dieren die best mooi waren en die Annelies misschien wel mee naar huis wilde nemen.

Onder de vensterbank, en in de hoeken van de kamer stonden wel tien of twaalf bruine verhuisdozen waarop met zwarte viltstift was geschreven wat er allemaal in zat: kookboeken, elektriciteitskabels, kerstversiering, plastic tassen, handdoeken en lappen, oude papieren, oude kleding.

Het viel Annelies op dat een van die dozen niet bruin maar wit was, en iets kleiner dan alle andere. En daarop stond met een dunne rode stift geschreven, in het handschrift van haar moeder: 'Alles betekent iets.'

Toen ze dat had gelezen, werd Annelies onmiddellijk nieuwsgierig. Ze ging op haar knieën zitten, haalde het witte kartonnen deksel eraf en zag dat de doos maar half gevuld was. Ze haalde snel alle spulletjes eruit om ze beter te kunnen zien. Verbaasd staarde ze naar de vijf voorwerpen die nu op de vloer lagen. Daar lag een koperen fotolijst met daarin een vergeeld vel muziekpapier dat met de hand beschreven was. Ze zag ook een kleine, maar erg goed gelukte reproductie van Michelangelo's Pietà. En vlak daarnaast lag een boek van de Amerikaanse schrijfster Flannery O'Connor. En het mooiste voorwerp was een heel ongewone bloemenvaas van azuurblaauw porselein, versierd met een grillig patroon van goudkleurige lijnen. En tenslotte had Annelies ook nog een oude, stoffige VHS videocassette gevonden.

Ze stopte de gehele inhoud weer terug in de witte doos en nam die mee naar beneden om er straks, na het ontbijt nog wat langer naar te kijken. In de keuken zette ze een pot koffie en roosterde ze twee boterhammen die ze vervolgens met roomboter en veel frambozenjam besmeerde. Ze ging zitten en begon rustig te eten, nog altijd mijmerend over de witte doos waarop haar moeder die vreemde woorden had geschreven. 'Alles betekent iets.'

Na het ontbijt ging Annelies in de huiskamer op de bank zitten, waar ze de doos opnieuw opende en de voorwerpen naast elkaar op de salontafel zette. Ze pakte het boek van Flannery O'Connor in haar handen. 'A Good Man Is Hard to Find,' was de titel. 'Ja, dat kun je wel stellen,' zei Annelies zachtjes, gniffelend. 'Maar jij had echt een goede man, moeder...', fluisterde ze meteen daarna.

Ze keek ook even naar de koperen lijst met de handgeschreven muziek; en ze zag aan de tekst onder de

notenbalken dat dit een fragment van *Erbarme dich, mein Gott* van Johann Sebastian Bach was. 'Hmm, dat is ook toevallig,' mompelde ze. 'Dat stuk heb ik gisteren nog op de radio gehoord.'

De kleine Pietà was gemaakt van een crèmekleurige steensoort – en het was een verrassend fraaie reproductie van het originele beeld van Michelangelo. Dit kunstwerkje wilde Annelies ook graag meenemen. Het zou mooi staan op haar vensterbank, naast de houten kandelaar. Enfin, ze moest natuurlijk eerst aan haar vader vragen of hij dat goed vond.

Ze stond op van de bank om de blauwe vaas op te pakken en eens goed van alle kanten te bekijken – en terwijl ze dit deed, hoorde ze dat er binnenin iets bewoog. Ze keek in de opening en zag dat er een klein notitieboekje in lag, dat ze snel wist te bemachtigen door de vaas ondersteboven te houden en er flink mee te schudden. Op de kaft van het boekje las ze opnieuw die ene raadselachtige tekst: 'Alles betekent iets.'

Annelies ging zitten, begon te bladeren en ontdekte dat alleen de eerste vier bladzijden beschreven waren – de rest was blanco. En op die gevulde bladzijden stond steeds een korte omschrijving van een van de vier voorwerpen die nu op de salontafel stonden: Blauwe vaas met goud – Prachtige Bach over erbarmen – Flannery's meesterlijke verhalen – Pietà, moeder en zoon. En elke omschrijving werd gevolgd door steeds dezelfde woorden: 'Een geschenk uit dankbaarheid voor...,' en daarna een naam en een woonadres. Dit waren allemaal namen die Annelies niet kende: Lotje van Amerongen, Joris Berkema, Meneer Carlson, en Paulien de Graaf. En haar nieuwsgierigheid werd opnieuw aangewakkerd.

Ze ging bij het raam staan, staarde naar de blauwe lucht en probeerde alles op zich te laten inwerken. Dit was een bijzondere vondst, besepte ze. Deze objecten waren met veel zorg uitgekozen, dat wist ze zeker. Vermoedelijk was het

haar moeders bedoeling geweest om deze voorwerpen aan goede vrienden te geven – misschien als afscheidsgeschenk, omdat ze wist dat ze niet lang meer zou leven. En blijkbaar was ze daar nooit aan toe gekomen want die spullen hadden nu dus al meer dan een jaar in het rommelkamertje gelegen. Het was echt heel opmerkelijk dat zij, Annelies, toevallig tegen die witte doos was aangelopen.

Ze liep weer naar de salontafel en bekeek elk geschenk nog een keer. Het waren er vier, stelde ze vast – bedoeld voor vier verschillende mensen. Het vijfde voorwerp, de VHS cassette werd niet in het boekje vermeld, dus die was niet belangrijk. Ze pakte de cassette op en stopte die in de onderste lade van het dressoir. Daar zou ze later nog wel eens aandacht aan besteden.

Tegen het einde van de ochtend ging de deurbel. Het was Reinier die toevallig in de buurt was en een kopje koffie kwam drinken. Toen ze even later samen in de woonkamer zaten, keek hij regelmatig naar de vier voorwerpen die op de salontafel lagen – totdat Annelies, die er nog altijd vol van was, het hele verhaal van haar ontdekking in geuren en kleuren begon te vertellen. En Reinier luisterde aandachtig, ondertussen naar het raam starend en met zijn wijsvinger over zijn kin wrijvend.

‘Hmm...,’ zei hij nadat Annelies was stilgevallen. Hij dacht nog een paar tellen na. ‘Hmm, interessant...’

‘Ja, dat vind ik ook,’ zei ze, hopen dat hij nog ietsje meer zou zeggen.

‘Jij begrijpt natuurlijk ook wel dat dit allemaal geen toeval is,’ zei hij met een ernstige stem.

‘Wat? Wat is geen toeval?’

‘Nou..., die merel natuurlijk, die jouw aandacht trok, precies op het moment dat je langs de deur liep; en die witte doos die...’

‘Natuurlijk is dat toeval,’ onderbrak ze hem resoluut.

‘Denk je?’ vroeg hij. ‘En toen je die doos eenmaal had gevonden, ging die merel toen nog steeds door met dat malle botsen tegen het raam?’

‘Eh..., nee, dat niet...,’ antwoordde ze. ‘Maar dat is niet relevant.’

Hij keek haar even diep in de ogen. ‘Annelies, jouw vader woont hier, en die witte doos is hem in het afgelopen jaar nooit opgevallen. Dat weet ik zeker – anders zou hij het tegen mij hebben verteld. Maar jij logeert hier nog geen dag en je ontdekt – geholpen door een vogel – iets dat heel belangrijk en heel waardevol is. Als dat geen voorzienigheid is, dan...’

‘Aha,’ zei Annelies. ‘Jij gelooft dus in voorzienigheid. En misschien geloof je ook wel in geesten. Da’s helemaal niet erg, hoor; iedereen heeft zijn eigenaardigheden. Maar ik ben een wetenschapper, en ik weet hoe de wereld echt werkt. Dit is absoluut niet bovennatuurlijk!’

Hij glimlachte, sloeg een been over het andere en nam nog een slokje koffie. ‘Ga je deze cadeaus bij die mensen bezorgen?’ vroeg hij kalmpjes.

‘Eh..., wel, eh... daar heb ik nog niet over nagedacht,’ jekte ze.

‘Ik vind dat je dat wel moet doen,’ antwoordde Reinier. ‘Het is duidelijk dat Suzanne..., eh, je moeder deze spullen aan haar vrienden wilde geven.’

Ze knikte een paar keer, weifelend. ‘Ja, dat denk ik ook. Maar ik ken die mensen niet.’

‘Dat is waar,’ zei hij, ‘...maar je hebt wel hun adressen; die staan in dat boekje. En een van hen ken ik min of meer persoonlijk. Lotje van Amerongen werkt in een bloemenzaak waar ik vaak kom. Een aardige vrouw.’

Annelies keek in haar moeders notitieboekje. ‘Ah ja..., Lotje,’ zei ze. ‘Kun jij die vaas dan misschien aan haar geven?’

‘Niks ervan! Jij bent de dochter. Laten we het samen doen.’

‘Oh ja, dat zou ik wel fijn vinden,’ zei ze.

Ze spraken meteen af dat ze de volgende dag met z’n tweeën naar die bloemenwinkel zouden gaan.

Bij hun tweede kopje koffie babbelden ze nog een beetje over Suzanne. Reinier vertelde dat ze op haar ziekbed vaak over Annelies sprak. ‘Ze was dol op je...,’ zei hij, ‘...en enorm trots op wat je allemaal hebt bereikt in je leven.’

‘Maar ik was niet hier toen ze me nodig had,’ zei ze met een toon van droefenis in haar stem. En op datzelfde ogenblik was ze erg verbaasd over haar plotselinge openheid tegenover deze man. Ze kende hem nauwelijks. Waarom zei ze dit tegen hem?

‘Suzanne wist zeker dat je op tijd zou komen,’ reageerde hij.

‘Zei ze dat?’

‘Ja, daar had ze het volste vertrouwen in. En je bent ook teruggekomen uit Brazilië. Je hebt je baan daar aan de wilgen gehangen.’

‘Nou..., valt wel mee, hoor – alleen maar de laatste periode. Ik zou daar een paar maanden later toch al gaan vertrekken.’

‘Luister naar mij, Annelies,’ zei Reinier. ‘Je moeder hield zielsveel van je. Wanneer ze over je praatte, straalde haar gezicht als de zon. En ze heeft je nog mogen zien voordat ze naar de andere wereld ging.’

Annelies pakte de lege kopjes van de tafel en liep daar snel mee naar de keuken, want ze was bang dat ze zo direct in tranen zou uitbarsten.

* * *

De volgende ochtend – het was inmiddels al woensdag – begon Annelies vanaf haar vaders huis aan een korte wandeling door de binnenstad, met in haar rugzak de

met zorg ingepakte porseleinen vaas. Gisteren hadden ze afgesproken dat zij Reinier vanochtend thuis zou ophalen, want hij woonde in de Spitaalstraat en dat was niet ver van de bloemenwinkel waar Lotje van Amerongen werkte. Annelies kuierde rustig door de Rodetorenstraat, via het Ravenstraatje naar de Zaadmarkt; en ze genoot van de frisse buitenlucht. Vandaag was het niet meer zo zonnig als de voorgaande dagen, maar de atmosfeer was heerlijk zacht en het voorjaar was nog altijd goed voelbaar. In volle tevredenheid wandelde ze verder.

Reinier woonde boven een winkel, op een ruime etage die alleen vanaf de achterzijde van het pand toegankelijk was. Toen Annelies de ingang uiteindelijk had gevonden, en de aluminium buitentrapp nog aan het beklimmen was, stond hij al bij de geopende deur op haar te wachten.

‘Welkom,’ zei hij. ‘Je bent precies op tijd.’

‘Ik ben een vrouw van de klok,’ antwoordde ze olijk.

Terwijl hij in de keuken koffie inschonk en koekjes op een bord legde, had Annelies gelegenheid om even rond te kijken. Zowel in de gang als in de woonkamer hing er van alles aan de muur – vooral veel foto’s, gecombineerd met spreuken, gezegden, wijsheden en citaten. Annelies liep langzaam langs de muren; en een paar teksten vielen haar op:

‘Ik geloof als een kind.’

‘De gewone wereld is doordrenkt van het wonderbaarlijke.’

‘Wat we zien of wat we lijken, is slechts een droom in een droom.’

‘Het universum is vreemder dan we ons kunnen voorstellen.’

‘Let maar niet op de rommel, hoor,’ zei Reinier toen hij met een dienblad de kamer binnenkwam. ‘Ik ben niet zo van het opruimen.’

‘Te laat,’ zei Annelies. ‘Ik heb er al op gelet. En ik vind het echt schandalig!’

Ze dronken hun kopje koffie, aten een krakeling en kletsen over ditjes en datjes. Tijdens het praten keek Annelies af en toe naar de werktafel onder het raam, waarop glazen potten met inkt en verf stonden, en waarop meerdere kleurrijke tekeningen en schilderijtjes lagen. Op een zeker moment kon ze haar nieuwsgierigheid niet meer bedwingen. Ze stond op, liep naar de tafel en bekeek de vele kunstwerkjes.

‘Wat prachtig,’ zei ze, in oprechte bewondering. ‘Wat schitterend.’ Ze zag enkele afbeeldingen van kinderen die in een toverachtig landschap speelden – met zilveren kastelen en roze riviertjes op de achtergrond, met witte engelen in de lucht en gele bloemen met lachende gezichtjes in het gras. ‘Wie heeft dit gemaakt?’ vroeg ze.

‘Dat was ik...,’ antwoordde Reinier die nu naast haar stond. Hij vertelde dat hij bezig was met illustraties voor kinderboeken. ‘Een vriend van me werkt bij een uitgeverij, en hij vroeg of ik de afbeeldingen kon leveren voor een nieuwe boekenserie die ze aan het maken zijn.’

‘Maar dit werk is geniaal,’ riep Annelies uit. ‘Je hebt echt talent. Waarom doe je daar niet meer mee?’

Hij haalde zijn schouders op. ‘Misschien krijg ik komende herfst een nieuwe opdracht want dan gaan ze waarschijnlijk werken aan een boek over middeleeuwse mystici – ook weer met veel illustraties, en dat vind ik een heel interessant onderwerp. Maar er is nooit genoeg werk om er echt van te kunnen leven. Dus doe ik dit in mijn vrije tijd.’

Annelies keek nog even naar de kunst op het tafelblad, en vervolgens naar de muren met al die ingelijste teksten. ‘Nu zie ik wie jij bent, meneer Reinier,’ zei ze terwijl

ze ging zitten om haar kopje koffie op te drinken. 'Je bent een man met rijke fantasieën. Je houdt volgens mij meer van je levendige verbeeldingswereld dan van de realiteit.'

'Ik zou het liever iets anders formuleren...,'

antwoordde hij droogjes. 'Ik geloof dat onze verbeelding dichter bij de ware werkelijkheid komt dan al die feiten en getallen waar de moderne mens zo verliefd op is. Een meesterlijk gedicht is waarachtiger dan een geniaal wetenschappelijk artikel. Dat geloof ik.'

'Ik dacht wel dat je zoiets zou zeggen,' reageerde Annelies. 'Je bent gewoon een dromer,' zei ze met een guitige glimlach.

Nadat ze koffie hadden gedronken, gingen ze met de vaas op pad. 'We gaan naar bloemist *De Klavertuin*,' zei Reinier terwijl ze samen door de Spitaalstraat wandelden. 'Daar kom ik al jaren..., een fijne bloemenzaak. Ik hoop dat Lotje tijd heeft om met ons te praten, want het kan daar nog wel eens druk zijn.'

Toen ze vijf minuten later voor de winkel stonden, kwam Lotje van Amerongen juist naar buiten. Reinier rende meteen naar haar toe. 'Ze is van dezelfde leeftijd als mama,' dacht Annelies. 'Vast een vriendin van vroeger,' meende ze. Er ontstond al gauw een levendig gesprek waarin Lotje en Annelies in een vrolijke sfeer aan elkaar werden voorgesteld.

'Ik ben toevallig net klaar met werken,' zei Lotje. 'Als jullie een minuut later waren gekomen, was ik al weg geweest.' En toen ze hoorde dat Annelies een cadeautje van haar moeder kwam brengen, stelde ze onmiddellijk voor om naar haar huis te gaan en daar een glas kruidenthee te drinken. 'Ik woon hier om de hoek,' zei ze. 'Kom maar gezellig mee, jullie allebei..., dan kunnen we kletsen.' En zodoende wandelden ze met z'n drieën naar haar huis.

‘Oh, prachtig, dank je wel. Ja..., die ken ik nog,’ zei Lotje toen ze samen aan haar ronde eettafel zaten, met de porseleinen vaas precies in het midden. ‘Heel veel dank. Oh, wat is dat lang geleden zeg! Sjonge jonge!’

‘Ik ben wel benieuwd naar het verhaal achter die vaas,’ zei Annelies.

‘Ja, dat snap ik,’ zei Lotje. Ze staarde een ogenblik door het raam naar de achtertuin. ‘Ja ja, alle herinneringen komen weer terug hoor,’ ging ze verder. ‘We waren nog jonge meiden, je moeder en ik – achttien of negentien, denk ik – en we leerden elkaar kennen op een heel bijzondere cursus hier in Zutphen, op de maandagavonden. Hebben jullie ooit van *Kintsugi* gehoord?’

Nee, daar hadden ze nog nooit van gehoord.

‘Wel..., *Kintsugi* is een eeuwenoude Japanse kunstvorm,’ vertelde Lotje. ‘Het betekent “gouden verbinding” als ik me niet vergis. Het is de kunst van het repareren van gebroken keramiek – maar dan op zo’n manier dat het voorwerp na de reparatie mooier is dan voorheen, toen het nog niet beschadigd was. Daarvoor gebruikt men een goudkleurige lijmachtige lak – het liefst met echt goudpoeder erin – die men met precisie op alle breuklijnen aanbrengt.’

‘Aha,’ zei Reinier, en hij wees naar de gouden lijnen op de azuurblauwe vaas. ‘Dus die strepen..., dat is die lak? Deze vaas is ooit kapot geweest?’

‘Jazeker,’ reageerde Lotje. ‘En Suzanne en ik hebben hem samen gerepareerd. Het is heel mooi geworden, al zeg ik het zelf.’

‘Echt schitterend,’ zei Annelies. ‘Wat fijn om dit te weten, Lotje. En zijn jullie daarna goeie vriendinnen geworden?’

‘Ja, het klikte meteen tussen ons. En die vaas was het symbool van onze vriendschap – omdat we samen iets dat gebroken was weer heel hadden gemaakt. Daarna gaven we

hem steeds opnieuw cadeau aan elkaar, bijvoorbeeld op verjaardagen of andere feestdagen, met een bos bloemen erin. Dat hebben we jarenlang zo gedaan. Hij ging telkens heen en weer.' Ze giechelde.

'Wanneer heb jij hem voor het laatst aan Suzanne gegeven,' wilde Reinier weten.

'Oh, dat is erg lang geleden. Weet je..., na die jaren van hechte vriendschap kregen we allebei serieuze verkering. En toen zijn we elkaar langzaam uit het oog verloren..., jammer genoeg.' Ze keek naar Annelies. 'Ik heb die vaas voor het laatst aan je moeder geschonken toen ze met je vader trouwde. Op hun huwelijksdag dus, met een bos Japanse rozen erin – ook wel de *Camellia Japonica* genaamd. Dat waren haar lievelingsbloemen.'

Annelies was er even stil van. 'Ja..., ' zei ze met een zachte, tedere stem. 'Dat zijn altijd haar lievelingsbloemen geweest...'

'Klopt. En daar heb ik zo meteen ook nog een mooi verhaal over. Maar drink eerst je thee lekker op. Willen jullie nog een stroopwafel?'

Ze praatten nog wat over vroeger, toen Lotje en Suzanne dikke vriendinnen waren. Annelies wilde graag weten van welke muziek ze hielden en naar welk café ze gingen. En ze moest hard lachen toen ze hoorde dat haar moeder steeds de knapste jongens aantrok – en dat zij, Lotje, zich altijd met de tweede keus moest behelpen.

Op een zeker ogenblik vond Annelies dat het tijd was om naar huis te gaan. 'Oh...' reageerde Lotje, '...maar ik wil jullie eerst nog iets laten zien. Kom even mee naar de tuin.' Ze liepen via de keuken naar buiten en stopten bij een grote struik met roze bloemen die tegen de schutting stond.

'Ah, een Japanse roos,' zei Annelies. 'Wat bloeit hij mooi.'

'Inderdaad, en daar wilde ik juist iets over zeggen. Toen ik jaren geleden net getrouwd was en met mijn man in

dit huis ging wonen, kwam Suzanne op een zaterdagmiddag met deze struik op bezoek. We hebben hem samen geplant. Dat was een paar maanden voor haar eigen huwelijk.'

'Een mooi cadeau,' vond Reinier.

'Ja. Maar weet je wat nu zo vreemd is? Hij heeft nooit gebloeid.'

'Wat bedoel je?' vroeg Annelies die met een verbaasd gezicht naar de volop bloeiende struik keek.

Lotje kreeg een sprankelende blik in haar ogen. 'Deze bloemen zijn vorige week voor de allereerste keer uitgekomen, na meer dan dertig jaar...' zei ze. 'Net op tijd voor jou, Annelies..., zodat jij ze vandaag kunt zien.'

'Wat?? Maar dat is toch..., dat kan toch niet?'

'Wonderbaarlijk hè?' zei Lotje.

'Hmm, er moet een logische verklaring zijn,' zei Annelies. 'Misschien was er iets met de grond aan de hand. Misschien heb je ze dit jaar meer water gegeven? Of misschien kregen ze vroeger niet genoeg zonlicht?'

'Ze hebben altijd op dezelfde plek gestaan. En ik verzorg mijn tuin al jaren op precies dezelfde manier.'

Annelies keek een beetje verontrust.

'Dus..., 'zei Lotje, '...een week geleden werd ik door deze struik opeens aan je moeder herinnerd, en nu sta je hier! Misschien vind je me een malle vrouw maar ik geloof dat het zo bedoeld was, dat het zo moest zijn.'

Nu wist Annelies echt niets meer te zeggen. Ze keek Reinier vragend aan, maar hij kon ook niets bedenken. Nadat ze nog wat beleefdheden hadden uitgewisseld, vertrokken Annelies en Reinier. En terwijl ze terug naar huis wandelden, hadden ze nog een kort gesprekje hierover.

'Toch wel een opmerkelijk verhaal over die bloemenstruik,' zei Reinier. 'Vind je niet?'

'Nee! Het betekent helemaal niets!' reageerde Annelies.

‘Ook niet een heeeeeeel klein beetje?’ vroeg hij plagend.

‘Nee, er gebeurt wel vaker iets opmerkelijks in de wereld – maar dat is altijd toeval. Het heeft namelijk met de statistische waarschijnlijkheid te maken. Ook al is de kans dat iets gebeurt nog zo klein..., als je het genoeg tijd geeft, zal het toch wel een keer gebeuren. Dat is allemaal met wiskunde aan te tonen. Snap je?’

Reinier zuchtte diep. ‘Oké, geef het maar toe, Annelies. Jij bent eigenlijk een robot uit een ander sterrenstelsel, nietwaar?’

Ze schaterde. En ze liepen samen verder zonder het nog over dit voorval te hebben. Toen ze voor het huis van Reinier afscheid namen – met een vriendelijke handdruk – spraken ze af dat ze de volgende dag weer samen op pad zouden gaan om het tweede cadeau te bezorgen. En ze spraken ook af dat Reinier haar aan het begin van de middag met de auto zou ophalen.

* * *

De volgende persoon in Suzannes notitieboekje was een zekere Joris Berkema, die voor Annelies ook een onbekende was. Maar er stond in ieder geval een woonadres bij vermeld. Overigens was het wel opvallend dat haar moeder elke naam in het boekje van een adres had voorzien. Dit deed vermoeden dat ze destijds al beseftte dat iemand anders die geschenken zou gaan bezorgen, en niet zijzelf – wat gezien de aard van haar ziekte ook niet zo verbazend was.

Het cadeau voor de heer Berkema was een oud, vergeeld vel muziekpapier – in een koperen lijst – waarop een fragment van het beroemde *Erbarne dich* uit de Matthäus-Passion van Bach was genoteerd. Onderaan de bladzijde stond een jaartal – 1917 – dus het was zeker geen

origineel manuscript van Johann Sebastian maar toch wel tamelijk oud, en vast en zeker waardevol voor de ontvanger.

Toen Annelies rond half drie op Reinier zat te wachten, had ze het *Erbarme Dich* al twee keer beluisterd, en die melodie zweefde nog steeds door haar hoofd. Af en toe liep ze naar het raam om te kijken of ze hem al zag, en dan merkte ze dat ze de vioolmelodie aan het neuriën was. Door deze muziek was ze in een licht melancholische maar niet onaangename stemming terechtgekomen. En ze had zin in het uitstapje van vandaag. Ze zouden naar Steenderen rijden want daar woonde Joris Berkema.

Om vier minuten over half drie ging de bel. 'Vier minuten te laat,' dacht ze terwijl ze haar handtas en het cadeau oppakte. Ze keek nog even snel in de spiegel en liep naar de voordeur. Reinier stond met een brede glimlach op haar te wachten, waardoor zij ook begon te lachen.

'We moeten een klein stukje lopen,' zei hij. 'Mijn auto staat bij de kerk.'

'Oh jeetje, als me dat maar lukt!' antwoordde ze.

'En anders draag ik je gewoon,' was zijn reactie.

Nadat ze de stad achter zich hadden gelaten, werd het ongewoon druk op de weg. Blijkbaar was er verderop iets aan de hand. Ze moesten regelmatig afremmen, konden dan een stukje langzaam rijden, en stonden even later weer een paar tellen stil. Toen daar alsmaar geen verbetering in kwam, besloot Reinier een andere route te proberen.

'Ik ga binnendoor rijden...,' zei hij. Hij nam de eerstvolgende afslag naar rechts, waardoor ze plotseling helemaal alleen waren op een verlaten landweggetje tussen open velden.

'Dit gaat ook niet veel sneller, hoor,' zei Annelies.

'Maar de omgeving is wel heel mooi hier,' vond Reinier.

Ze keek om zich heen. 'Ja, da's waar,' zei ze.

Ze gingen bij een T-splitsing naar rechts, meteen daarna weer naar links, en reden nu over een lange smalle weg, onder een eindeloze hemel, omgeven door frisgroene weilanden. En op dat ogenblik verstoorde Reinier de rust in de auto door een luide venijnige vloek uit te stoten.

‘Wat is er?’ vroeg Annelies, een beetje geschrokken.

‘Het rode lampje van de koeling is aangegaan. We moeten snel stoppen.’

Toevallig bevonden ze zich vlakbij een afslag die naar een nog smaller parallelweggetje leidde; en dus stuurde Reinier zijn auto langzaam van de hoofdweg af. Stapvoets reden ze nog een paar meter over een hobbelig pad dat uitsluitend voor tractoren en ander landbouwverkeer bedoeld was, en vervolgens kwamen ze tot stilstand. Ze konden sowieso niet verder rijden want ze stonden nu recht tegenover een andere personenauto, die ook stilstond.

‘Nog iemand met autopech?’ vroeg Annelies.

‘Geen idee,’ zei Reinier. ‘Er zit wel iemand achter het stuur.’

Het portier van de andere auto ging open. Een oude man stapte uit en kwam langzaam, moeizaam lopend naar hen toe. Reinier en Annelies stapten ook uit en liepen de man tegemoet.

‘Goedemiddag,’ zei hij. Zo te zien was hij de zeventig al gepasseerd.

‘Hallo meneer,’ zei Reinier. ‘Ook problemen?’

‘Een leuke band,’ antwoordde de oude man. ‘Ik weet niet wat ik moet doen. Ik kan hem niet zelf verwisselen. En ik ben ook nog eens slecht ter been, vanwege mijn knie. En hoe gaat het met jullie?’

‘Ik geloof dat mijn motor te warm is. Dus die moet eerst even afkoelen. Zeg..., misschien kan ik u ondertussen met uw autoband helpen?’

‘Oh, zou u dat willen doen?’ vroeg de man gretig.

Terwijl Reinier aan zijn klus begon, stonden Annelies en de eigenaar van de auto rustig toe te kijken. 'Ik zal me trouwens even voorstellen,' zei de man. 'Joris Berkema is de naam.'

Annelies en Reinier keken hem allebei met open mond aan. 'Bent u Joris Berkema?' vroeg Annelies. 'Wij waren juist onderweg naar u.'

In het gesprekje dat hierop volgde, legde Annelies de hele situatie haarfijn uit. Ze vertelde over haar moeder, Suzanne Houtland, die een jaar geleden gestorven was – en ze vertelde over de geschenken die ze had nagelaten en die zij, de dochter, nu bij iedereen wilde bezorgen.

'Ach lieve God. Is Suzanne Houtland overleden?'

'Ja...,' antwoordde ze, '...daarom waren we onderweg naar Steenderen, om u namens haar een cadeautje te geven.'

'Oh, maar ik woon niet meer in Steenderen,' zei Joris. 'Ik ben vorig jaar naar Noord-Brabant verhuisd omdat ik dichter bij mijn vriendin wilde wonen. Vanochtend was ik een paar uurtjes in Steenderen om een jarig familielid te bezoeken. Maar verder kom ik hier nooit meer.'

'Gossie, wat typisch dat we u dan hier in de wildernis treffen,' zei Reinier. Hij keek heel even naar Annelies die nu zichtbaar in de war was.

'U woont niet..., u was..., eh..., ' bracht ze stamelend uit.

'Wat een gelukkig toeval dat we elkaar hier tegenkomen,' riep Joris enthousiast uit. 'Nou ja..., een geluk bij een ongeluk, natuurlijk.'

'Hoe kende u Suzanne?' vroeg Reinier.

Joris vertelde dat hij zijn hele leven in het onderwijs had gewerkt en dat Suzanne tijdens haar jongere jaren zijn collega was.

'Ja, ze is vijf jaar onderwijzeres geweest..., ' zei Annelies, '...totdat ze zwanger werd van mij.'

‘Dat klopt,’ zei Joris. ‘En in die jaren waren wij vrienden. Ze heeft mij heel goed geholpen toen ik met problemen kampte.’

Na een kort moment van aarzeling vertelde Joris dat hij Suzanne ooit in vertrouwen had genomen toen hij zich geen raad meer wist. Hij had zijn vrouw meerdere keren bedrogen met een jeugdvriendin die hij op de zaterdagmarkt was tegengekomen. Daar voelde hij zich heel schuldig over maar hij durfde er met niemand over te praten, behalve met Suzanne. Zij geloofde hem toen hij zei dat hij zijn leven wilde beteren. En zij gaf hem de goede raad die hij nodig had toen hij zelf echt niet meer wist wat hij moest doen.

‘We hebben er een paar keer over gepraat, Suzanne en ik...,’ zei Joris, ‘...en toen zei ze met grote stelligheid dat ik alles moest opbiechten – anders zou mijn geheim me van binnen opvreten en dan zou ik nooit meer echt gelukkig worden. En dat heb ik gedaan. Het was een moeilijke tijd hoor, maar mijn vrouw heeft me op een zekere dag vergeving geschonken.’

‘En jullie zijn getrouwd gebleven?’ vroeg Annelies.

‘Ja, daarna nog eenendertig jaar. Ze is een paar jaar geleden overleden.’

Annelies knikte begrijpend. ‘Dat is een mooi verhaal,’ zei ze. ‘Mijn moeder heeft me daar nooit iets over verteld, maar dit verbaast me helemaal niet. Ze kon heel goed luisteren en meedenken.’

Ze babbelden nog een tijdje verder over Suzanne, en over die oude tijd, totdat Reinier opeens vrolijk uitriep dat de auto klaar was. Joris ging naar hem toe en bedankte hem hartelijk en langdurig.

‘Je kunt weer terugrijden naar Noord-Brabant,’ zei Reinier. ‘Maar je moet eerst nog je presentje in ontvangst nemen.’

‘Oh ja, da’s waar ook!’ zei Annelies. Ze liep snel naar de auto en pakte de koperen lijst eruit.

Joris staarde een poosje zwijgend naar het muziekblad. 'Dit was ik helemaal vergeten,' zei hij met vochtige ogen. 'Maar nu weet ik het weer. In die moeilijke tijd gaf Suzanne me een cassettebandje met hoogtepunten uit de Matthäus-Passion. En ze zei dat ik net zo lang naar *Erbarme Dich* moest luisteren totdat ik genoeg moed had verzameld om met mijn vrouw te praten. En dat heb ik gedaan, precies zoals zij het me had opgedragen.'

'En nu heeft ze je dit aandenken gegeven,' zei Annelies.

'Ja, maar ik sta voor eeuwig bij haar in het krijt,' zei Joris met een mistroostig gezicht.

'Misschien kun je haar later nog eens terugbetalen,' zei Reinier; en hij wees met een gestrekte wijsvinger omhoog, naar de lucht, naar de hemel.

'Ja, misschien,' zei Joris, schuw glimlachend.

Nadat Joris was vertrokken, startte Reinier zijn auto – en hij keek aandachtig naar het dashboard. 'Het rode lichtje brandt niet meer,' zei hij. 'Ik denk dat we nu wel terug naar Zutphen kunnen rijden.'

'Hoe kan dat?' vroeg Annelies.

Hij haalde zijn schouders op. 'Misschien is de motor nu genoeg afgekoeld,' zei hij. 'Of het was loos alarm. In elk geval is er op dit moment niets aan de hand.'

Ze keek hem argwanend aan. 'Jij ziet er weer iets bovennatuurlijks in, neem ik aan?' zei ze.

'Dat weet ik nog niet,' antwoordde hij. 'Maar als ik jou zo meteen thuis heb gebracht, ga ik nog wel een stuk rijden, want ik wil natuurlijk wel weten of dat lampje weer aan gaat.'

Die avond rond negen uur, toen Annelies net een kopje pepermuntthee zat te drinken, ging de telefoon. Het was Reinier. Hij vertelde dat hij het niveau van de koelvloeistof had gecontroleerd, en dat was in orde. En hij

had nog bijna een uur rondgereden, maar het rode lichtje had niet meer gebrand.

‘Ik kan er niets over zeggen,’ zei ze. ‘Ik heb geen verstand van auto’s.’

‘Eén ding kan ik er wel over zeggen, Annelies. Als dat lichtje niet was gaan branden, dan hadden we Joris niet ontmoet. En dan hadden we hem hierna waarschijnlijk nooit meer kunnen vinden.’

Tja, en zo zie je maar weer, hè?’ reageerde ze. ‘Soms helpt het toeval ons een handje. Da’s best handig.’

‘En soms...,’ zei hij, ‘...gebeuren er vreemde dingen onder de zon.’

‘Het zal wel, jongeman!’

‘Er zijn meer dingen in de hemel en op aarde, Horatio, dan waarvan uw wetenschap wel droomt,’ sprak hij.

‘Wat? Wie is Horatio?’

‘Dat komt uit Hamlet. Shakespeare begreep het ook al.’

‘Zeg Reinier,’ begon ze. ‘Heb jij geen enkele rationele cel in je?’

‘Misschien een paar, maar niet genoeg om het plezier te verpesten.’

‘Welk plezier?’

‘Het levensplezier. Ik heb een heel fijne middag gehad met jou.’

Ze zweeg even. ‘Nou eh..., da’s mooi,’ zei ze zacht.

Na het telefoongesprek moest Annelies weer aan Joris denken. In een van de moeilijkste perioden van zijn leven had haar moeder hem de hulp gegeven die hij op dat ogenblik nodig had. Ze had hem verteld dat er maar één weg was om verder te komen, en dat was de weg naar voren. Hij moest zijn schuld onder ogen zien; en hij moest om vergeving vragen. Dat had haar moeder goed begrepen, en ze had Joris van deze waarheid weten te overtuigen. En zij, Annelies,

begreep deze waarheid nu ook. Op een indirecte manier had ze vandaag van haar moeder geleerd dat we onze fouten onder ogen moesten zien. Dat drong nu heel diep tot haar door. Maar het was niet altijd mogelijk om de mensen die we gekwetst hadden om vergeving te vragen. Haar moeder was er niet meer. Annelies kon niet meer met haar praten. En ze kon niet meer tegen haar moeder zeggen dat ze heel veel spijt had dat ze niet eerder naar Nederland was gekomen, toen ze nog leefde. Voor haar, Annelies, was er geen weg naar voren, meende ze, zoals die er voor Joris destijds wel was geweest.

Tegen middernacht ging ze een tikkeltje terneergeslagen naar bed, met het lied *Erbarme Dich* nog naklinkend in haar hoofd.

* * *

Het was nog vroeg in de ochtend – amper zeven uur – en Annelies zat aan de keukentafel een croissant met roomboter en kaas te eten, ondertussen starend naar een bladzijde in een vaktijdschrift, zonder werkelijk te lezen. Ze zag de gedrukte letters op het papier wel, maar de inhoud van het artikel drong niet tot haar door. Haar aandacht werd voortdurend opgeëist door de herinnering aan een kleurrijke droom waar ze een half uur geleden uit was ontwaakt.

In die droom wandelde ze samen met Reinier over een smalle rechte weg tussen weidse groene velden, onder een toverachtige hemel. Ze liepen hand in hand, als een verliefd stelletje. Waar ze naar toe gingen, was niet belangrijk. De wandeling zelf was het doel – en daarin waren ze volmaakt tevreden samen, en volkomen gelukkig. Als Reinier haar hand even losliet, voelde ze een lichte onrust – en als hij zijn arm daarna zachtjes op haar schouders legde, was alles weer goed. En zo wandelden ze samen verder, tot Annelies abrupt ontwaakte en zag dat ze in haar vaders huis op bed lag, en dat er weer een nieuwe dag was begonnen.

Zojuist, onder de douche, en nu tijdens het ontbijt kon ze niet stoppen met piekeren. Er was iets dat haar dwars zat, dat haar ergerde – en het was niet de droom zelf maar het ongewone gevoel dat die droom in haar had achtergelaten. Tijdens haar slaap, en ook vlak na het ontwaken was ze vervuld geweest van een diepe vrede. En in die toestand had ze niets anders meer nodig dan wat ze op dat moment al had. Er was niets meer om naar te streven of naar te verlangen. Alles was goed zoals het was. En dat irriteerde haar want haar leven was altijd gevuld geweest met hard werken. Ze streefde altijd naar vooruitgang. Als die dynamische energie verdween, wat bleef er dan over?

‘Maar goed..., nu heb ik genoeg gepiekerd,’ vond ze. Ze stond op en begon de keuken op te ruimen. En hierna zou ze haar moeders derde cadeau uit de witte doos halen. Het was hoog tijd om iets te gaan doen.

Een paar uur later zat Annelies op de bank op Reinier te wachten. Hij had gisteren aan de telefoon voorgesteld om haar weer op te halen – dit keer te voet – en dat leek haar ook wel praktisch omdat het adres waar ze vandaag naar toe moesten vlakbij het huis van haar vader was. Dat was een wandelingetje van vijf minuten, misschien ietsje meer. Het was nu kwart voor tien. Hij zou pas over een kwartier komen dus Annelies had nog wat tijd om naar het geschenk van vandaag te kijken.

Het was een boek van de Amerikaanse schrijfster Flannery O’Connor, getiteld: *A Good Man Is Hard to Find*. En zo te zien was dit de eerste uitgave, uit 1955. Op het eerste gezicht was het niet zo’n bijzonder cadeau, meende ze. De kaft was beschadigd en de bladzijden waren nogal smoezelig.

Ze opende het boek, tuurde even naar de titelpagina en las een met blauwe inkt geschreven zinnetje dat ze tot nu toe nog niet had gezien, en dat haar meteen in het hart raakte: ‘Beste Suzanne, jouw lief is voor jou bestemd.’

Nu werd ze plotseling erg nieuwsgierig. Wie had dit geschreven? Een man, aan het handschrift te zien. Ze keek nogmaals in het notitieboekje van haar moeder en las de naam van de persoon die ze vandaag gingen bezoeken – een zekere Meneer Carlson. ‘Die ken ik ook al niet,’ dacht Annelies. Ze las dat hij aan de Badhuisweg woonde. ‘In elk geval een mooie plek om te wonen...,’ vond ze, ‘...daar aan de IJssel.’

Toen ze een kwartiertje later met Reinier door de binnenstad wandelde, kwam de herinnering aan haar droom opnieuw naar boven. Ze zag zichzelf weer met hem over dat weggetje tussen die groene velden lopen – en dat was wel het laatste waar ze nu aan wilde denken. Dus begon ze over hun missie van vandaag te kletsen.

‘Ik ben benieuwd wie we nu weer gaan ontmoeten,’ zei ze. ‘Jij ook?’

‘Jazeker. Het lijkt wel een spannende film, hè?’

‘En wat denk je van de woorden die in het boek zijn opgeschreven? “*Beste Suzanne, jouw lief is voor jou bestemd.*” Raadselachtig, nietwaar?’

Reinier keek haar geamuseerd aan. ‘Daar is vast en zeker een romantisch verhaal aan verbonden,’ zei hij. ‘Ik ben wel benieuwd.’

Het adres bleek een eengezinswoning te zijn – en daar was juist een vrolijk zingende glazenwasser aan het werk. De man stond op een ladder, waste de ramen van de bovenverdieping, en zong uit volle borst het lied *Magical Mystery Tour* van de Beatles.

Nadat Reinier had aangebeld, werd er opengedaan door een vrouw van middelbare leeftijd. ‘Goedemorgen,’ zei Annelies. ‘Woont hier een zekere meneer Carlson?’

‘Ja, dat is mijn vader,’ antwoordde de vrouw. ‘Kan ik u helpen?’

Annelies liet het boek van Flannery O'Connor zien. Ze vertelde iets over haar overleden moeder – Suzanne Houtland – en over de geschenken die ze nog had willen geven toen ze nog leefde. 'Ik zou dit boek graag aan uw vader geven...,’ zei ze, '...omdat dit de wil van mijn moeder was.'

De vrouw aarzelde even. 'Eh, mijn vader zit in de huiskamer,' zei ze weifelend. 'U mag wel even binnenkomen hoor..., maar eh, niet te lang. Hij is erg moe. Over een paar dagen verhuist hij naar een andere woning.'

Meneer Carlson – Stef, bleek hij te heten – was vele jaren geleden Suzannes huisbaas geweest. Dat was in de tijd toen zij de onderwijzersopleiding deed, en ook nog een paar jaar daarna. Vandaag de dag was hij een oude hulpbehoevende man van bijna negentig met een rimpelige huid en een zachtmoedig gezicht. Hij zat in een comfortabele fauteuil bij het raam – met zijn armen rustend op de leuning, en zijn knieën en voeten tegen elkaar aan gedrukt. Al gauw bleek dat hij veel moeite had met praten. Zijn stem was zwak en hees, waardoor Annelies en Reinier hem niet goed konden verstaan. Daarom nam de dochter – die aan dat stemgeluid gewend was – de rol van tolk op zich. Langzaam en duidelijk articulerend vertelde ze tegen haar vader wat Annelies kwam doen.

Nadat hij de kaft van het boek had bekeken, en ook het opschrift op de titelpagina had gelezen, begon Stef te glimlachen. Hij vertelde via zijn dochter dat hij dit boek lang geleden aan Suzanne had gegeven, toen ze pas verkering had met Willem, de man die later de vader van Annelies zou worden. Destijds was Suzanne nog een beetje onzeker over die prille relatie – maar Stef, die de nieuwe vrijer een paar keer had gesproken, wist zeker dat deze jongeman Suzannes grote liefde was en dat hij een goede echtgenoot zou worden. Daarom had hij die woorden – *'jouw lief is voor jou bestemd'* – in dat boek geschreven en vervolgens aan de nog jonge

Suzanne gegeven. 'En ik heb gelijk gekregen,' bracht Stef met moeite uit, zichtbaar tevreden over zichzelf.

Annelies moest eerst even een traantje wegpinken. Ze realiseerde zich dat die oude man een rol had gespeeld in het huwelijk van haar ouders, en dus ook in haar eigen bestaan in deze wereld. Nog steeds geëmotioneerd bedankte ze hem heel hartelijk. 'Wat ben ik blij dat ik dit nu weet,' zei ze tegen hem. En omdat ze wist dat Stef erg moe was, wilde ze daarna meteen vertrekken. Reinier was het hier wel mee eens; hij nam afscheid van Stef en zijn dochter en ging alvast naar de voordeur. Toen Annelies achter hem aan wilde lopen, werd ze door de dochter teruggeroepen omdat haar vader nog wat te zeggen had.

Stef mompelde iets onverstaanbaars, en zijn dochter moest lachen. 'Mijn vader wil het boek graag aan u teruggeven...', zei ze, '...want hij gelooft dat zijn oude woorden nu ook op u van toepassing zijn.' Ze moest opnieuw glimlachen. 'Jouw lief is voor jou bestemd,' zei ze zacht, ondertussen met haar wijsvinger gebarend in de richting van de voordeur waar Reinier stond te wachten.

Annelies keek haar stomverbaasd aan. 'Oh nee,' fluisterde ze. 'Hij is niet..., wij zijn niet..., nee hoor, hij is alleen maar..., eh...'

'Mijn vader denkt daar anders over,' zei de dochter. 'En blijkbaar heeft hij er een goed oog voor.'

Annelies bloosde een beetje toen ze het boek weer in ontvangst nam en terug in haar tas stopte. Ze bedankte Stef en zijn dochter nogmaals hartelijk, en ging een beetje bedeesd met Reinier naar buiten.

De glazenwasser was blijkbaar klaar met de bovenverdieping en stond nu naast zijn ladder een sigaret te roken. Hij zei vriendelijk 'Hallo' – en Annelies staarde sprakeloos naar het witte T-shirt dat de man droeg, waarop in sierlijke letters de tekst '*Alles betekent iets*' stond gedrukt.

‘Wat een mooi shirt,’ zei Reinier vrolijk, naar de tekst wijzend.

‘Dank je,’ zei de glazenwasser. ‘Dat bracht mijn vrouw gisteren mee. Het heeft wel wat, vind ik.’

Tijdens hun wandeling terug naar huis werd er vooral veel gezwegen. Reinier deed wel een paar voorzichtige pogingen om over het bezoekje aan Stef te beginnen – en over het opmerkelijke T-shirt van de glazenwasser – maar Annelies wilde niet reageren. Ze bleef nors in de verte kijken; en ze liep met haastige stappen voorwaarts, naar eigen zeggen omdat ze thuis nog veel schrijfwerk te doen had. Toen ze bij haar voordeur aankwamen, probeerde hij het nog een keer.

‘Zeg Annelies,’ begon hij. ‘Onze meerdaagse rondgang door Zutphen wordt steeds magischer en mysterieuzer, vind je niet? Echt een Magical Mystery Tour.’

Ze keek hem strak aan. ‘Je weet hoe ik daarover denk,’ zei ze.

Hij knikte begrijpend. ‘Goed..., maar nu even wat anders,’ zei hij. ‘Ik wil vanavond gaan eten bij Sultani op de Groenmarkt, maar ik heb geen zin om alleen te gaan. Mag ik je uitnodigen mij te vergezellen? Ik trakteer.’

‘Dat restaurant ken ik niet,’ antwoordde ze.

‘Dan moet je zeker met me meegaan. Het is goddelijk. Het is mijn lievelingsrestaurant.’

Tegen zo’n aanbod kon ze geen nee zeggen. Ze spraken af dat Reinier haar om half zeven zou ophalen. En in een goede stemming namen ze afscheid.

Om kwart voor zeven stonden ze bij Sultani voor een gesloten deur. Er was een vel papier tegen het glas geplakt, met daarop de boodschap: ‘Wegens onvoorziene omstandigheden gesloten. Wij hopen u morgen weer te mogen verwelkomen.’ Reinier was zichtbaar teleurgesteld. ‘Ik

had me er zo op verheugd,' zei hij met de beteuterde blik van een kind. Annelies stelde voor om dan maar een pizza te gaan eten. En dus wandelden ze samen naar Vaticano.

Tijdens het eten stelde Reinier veel vragen aan Annelies, vooral over haar werk. Ze vertelde uitvoerig over de wereld van de evolutiebiologie, en over Charles Darwin. Ze stond uitgebreid stil bij een van de belangrijkste sturende krachten in de evolutie: de natuurlijke selectie – en ze legde uit dat er onder de aardbodem enorm veel fossiele resten van uitgestorven organismen werden gevonden, en dat die vondsten voor haar vakgebied van onschatbare waarde waren.

Daarna spraken ze nog een tijdje over hun lievelingsmuziek, over kunst, theater en literatuur, en over de mooiste landen die ze bezocht hadden. Ze babbelden over bruisend Amsterdam, waar Annelies woonde – en over de prettige gemoedelijkheid van Zutphen.

Er werd helemaal niet gepraat over bovennatuurlijke tekenen, of over toeval dat geen toeval was. Geen van beiden begon over geesten, goden of een eventueel leven na de dood. Ze zwegen over de wonderbaarlijke dingen die ze de afgelopen dagen samen hadden meegemaakt: de bloeiende Japanse roos van Lotje, de vreemde autopech die leidde tot de ontmoeting met Joris, en de tekst op het T-shirt van de glazenwasser. De woorden van Suzanne – *'Alles betekent iets'* – kwamen op geen enkel moment ter sprake.

Rond kwart over tien stonden ze weer in de buitenlucht. Ze voelden zich voldaan, en een beetje licht in het hoofd door de rode wijn. Het was een aangename, zachte voorjaarsavond – en het was opvallend rustig in de stad. Op het plein hing een weldadige stilte. Annelies en Reinier gingen nog even op de rand van de fontein zitten, om rond te kijken en de geest van de lente in te ademen.

‘Weet je, Annelies...,’ begon Reinier op een zeker moment, ‘...het was fijn, de afgelopen dagen met jou – die uitstapjes en die gesprekken.’

‘Ja, dat was gezellig, hè?’ reageerde ze. ‘En het is nog niet voorbij, hoor. Morgen gaan we het allerlaatste cadeautje bezorgen.’

‘Ja, morgen...,’ zei hij zacht.

‘Tenminste..., als je nog zin hebt om mee te gaan.’

‘Oh ja, daar heb ik zeker zin in,’ antwoordde Reinier. ‘Maar ik wilde wat anders zeggen.’

‘Wat dan?’

‘Ik vond het niet alleen gezellig, Annelies. Ik ben ook iets voor je gaan voelen..., iets speciaals. Ik vind je gewoon heel erg lief, en ontzettend mooi. Ik geloof dat ik voor je gevallen ben.’

Annelies zat verstijfd op die stenen rand van de fontein. Ze staarde hem met grote ogen aan. Vervolgens tuurde ze een paar tellen naar de lucht boven haar hoofd. En daarna stond ze plotseling op. ‘Nee!’ zei ze. ‘Nee, nee, dit wil ik niet; dit kan ik niet. Nee, dit had je niet moeten zeggen.’

Hij keek haar verschrikt aan.

‘Reinier..., zei ze, ‘...ik ga nu naar huis. Het spijt me maar dit kan ik niet. Ik ga morgen alleen op pad. Bedankt voor het etentje. Dag!’ Ze liep met grote stappen van hem weg, in de richting van de Lange Hofstraat. En Reinier keek haar na tot ze helemaal uit zijn gezichtsveld was verdwenen.

Toen Annelies thuis op de bank zat, viel er een zware vermoeidheid over haar heen. Ze probeerde Reiniers woorden, die nog altijd door haar hoofd galmden, zo goed mogelijk weg te drukken. Deze plotselinge liefdesverklaring had ze echt niet van hem verwacht, en zeker niet na slechts drie uitstapjes in drie dagen. Aanvankelijk was ze woedend op Reinier omdat hij deze hoogdravende woorden had gezegd. En even later was ze boos op zichzelf omdat ze dit

niet had zien aankomen. In Amsterdam was ze altijd op haar hoede als ze met mannen uitging – maar hier in Zutphen was ze haar waakzaamheid blijkbaar kwijtgeraakt. Ze had zich in Reiniers nabijheid veilig gevoeld, en ontspannen. Maar hij had deze dingen toch niet mogen zeggen, vond ze. Het was teveel in een te korte tijd. Een vlaag van irritatie dreef door haar heen.

Ze stond op, liep naar de witte doos die nog altijd in de woonkamer stond, en pakte het laatste cadeau eruit. Het was die kleine maar fraaie reproductie van Michelangelo's Pietà, die jonge moeder Maria met haar overleden zoon. Annelies zette het beeldje op de salontafel, ging weer op de bank zitten en begon er aandachtig naar te kijken. Het was een prachtig kunstwerk, vond ze. En ze was blij dat ze dit voorwerp de volgende dag aan een goede vriend of vriendin van haar moeder mocht schenken. Dat vooruitzicht bracht een beetje licht in haar schemerige geest.

Enigszins gekalmeerd, maar toch nog altijd omgeven door een vage onrust ging Annelies tegen middernacht naar bed.

* * *

Aan het einde van de ochtend stond Annelies voor een woonhuis in de Rembrandtstraat. Ze had al twee keer aangebeld en wilde juist terug naar huis gaan lopen toen een vriendelijk ogende oude vrouw, met een boodschappentas op wieltjes, naar haar toe kwam.

'Komt u voor mij?' vroeg de vrouw toen ze wat dichterbij was.

'Bent u Paulien de Graaf?' vroeg Annelies.

'De enige echte,' antwoordde de vrouw.

Annelies vertelde dat ze de dochter van Suzanne Houtland was, en dat ze namens haar moeder iets kwam brengen.

‘Oh wat leuk..., de dochter van Suzanne,’ reageerde Paulien. ‘Ja..., ik zie het. Je lijkt veel op je moeder,’ zei ze. ‘Jeetje, ik kon net terug van de markt – wat een geluk dat ik je nog tref.’

Ze maakte de voordeur van haar huis open en vroeg of Annelies binnen wilde komen. Terwijl ze haar boodschappen in de koelkast deed, zei ze dat ze vroeger had lesgegeven op de Pedagogische Academie en dat Suzanne een van haar studenten was geweest. ‘We konden het altijd goed met elkaar vinden,’ zei ze. ‘En weet je..., toen jij nog heel klein was – twee of drie jaar oud, denk ik – ben ik een keertje bij jullie op visite geweest. Dat was helaas de laatste keer dat ik je moeder en jou heb gezien.’

Tien minuten later zaten de oude en de jonge vrouw samen aan de koffie, met een verse appelflap erbij. ‘Ik ben zo blij je te zien, meid,’ zei Paulien.

‘Dank u wel,’ zei Annelies. ‘Ik ben ook blij dat ik hier ben.’ Ze begon al gauw te vertellen over de witte doos in de rommelkamer, over de geschenken die haar moeder nog had willen afgeven, en het notitieboekje met adressen. Vervolgens pakte ze de Pietà uit haar tas.

Paulien bekeek het beeld van alle kanten en was duidelijk onder de indruk. Met zachte stem vertelde ze wat voor haar de betekenis van dit cadeau was. Anderhalf jaar geleden was haar zoon overleden aan de gevolgen van een auto-ongeluk. Suzanne had dit vreselijke nieuws van een gemeenschappelijke kennis gehoord, en ze had Paulien een postkaart gestuurd, met een afbeelding van de Pietà. ‘Een paar dagen later heb ik haar een bedankje toegestuurd,’ zei Paulien. ‘En ik heb haar geschreven dat ik heel veel troost vond in die foto. Ik ben namelijk katholiek, dus Maria is heel belangrijk voor mij – en die goede vrouw heeft immers ook haar zoon verloren.’

Paulien schonk nog een keer koffie in en keek nogmaals naar de Pietà. ‘Ruim een half jaar later...,’ zei ze,

‘...hoorde ik van diezelfde gemeenschappelijke kennis dat je moeder niet meer leefde. Dat maakte me erg verdrietig. En nu ben jij hier om dit schitterende beeldje te brengen.’ Ze zuchtte diep. ‘Het is alsof je door God bent gezonden,’ zei ze. ‘Dank je wel.’

‘Ik ben blij dat ik dit kan doen,’ zei Annelies.

‘Maar je beseft nog niet dat dit een wondertje is,’ zei Paulien. Ze stond op, liep naar haar grote servieskast en pakte daar iets uit. ‘Dit heb ik gisteren in Deventer gekocht,’ zei ze toen ze weer op haar stoel zat. Ze hield een houten lijstje van ongeveer 15 bij 20 cm tegen haar lichaam gedrukt. ‘Toen ik dit schilderij in een oud winkeltje zag liggen, moest ik om de ene of andere onbegrijpelijke reden meteen aan je moeder denken. En ik wist heel zeker dat ik het moest kopen, ook al begreep ik nog niet waarom. Maar nu weet ik het! Asjeblijft, Annelies. Dit is voor jou.’ Ze legde het kunstwerkje op de tafel tussen hen in.

Annelies pakte het op, keek ernaar en begreep onmiddellijk wat Paulien bedoelde. Het was een afbeelding van een vrouw die met een slaperige blik in bed lag – en een kind, een meisje met blond haar dat op de rand van het bed zat. En de gelijkenissen waren verbluffend. De vrouw leek sprekend op haar eigen moeder. En het meisje had erg veel weg van Annelies toen zij nog een kind was.

‘Dit is echt ongelooflijk,’ zei ze tegen Paulien, met tranen in haar ogen.

‘Ach...,’ zei Paulien, ‘...er zijn heel veel zaken die ‘ongelooflijk’ worden genoemd. Maar alleen de dingen die niet waar zijn, zijn ongelooflijk. Dit is gewoon waar. Daarom kunnen we dit maar beter wel geloven.’

Later die dag, toen ze weer in het huis van haar vader was, zat Annelies nogmaals naar het schilderijtje te turen. Op de achterzijde las ze dat dit een handgemaakt kopie was. Het origineel – getiteld: *Breakfast in Bed* – was in het jaar 1897

geschilderd door een zekere Mary Cassatt, een Amerikaanse kunstenares. Annelies werd opnieuw ontroerd door de intieme schoonheid van dit tafereel met moeder en kind. En ze herinnerde zich dat zij vroeger op zondagochtend wel eens bij haar eigen moeder in het grote bed mocht liggen, wat ze altijd heerlijk vond. Het was wel opmerkelijk dat ze diezelfde herinnering nog maar een paar dagen geleden tegen haar vader had verteld – toen ze samen in het restaurant zaten te dineren. Reinier zou daar natuurlijk weer een betekenis is zien, bedacht ze, onderwijl met haar hoofd schuddend.

Ze liep naar de keuken om een boterham te smeren. En toen ze even later zat te eten, realiseerde ze zich dat haar taak nu volbracht was. Ze had de vier geschenken bij de juiste mensen afgeleverd, en ze was blij dat ze dit nog had kunnen doen. Bovendien had ze een paar mooie verhalen over haar moeders verleden gehoord. Dus al met al was het een prima week geweest. Over twee dagen kwam haar vader weer thuis van vakantie, en dan kon zij met een goed gevoel teruggaan naar haar woning in Amsterdam.

* * *

Het was zondagochtend, tussen half negen en negen uur. Annelies was net teruggekeerd van een korte wandeling langs de IJssel. Ze had daar wat heen en weer geslenterd over de kade; en ze had ook even op een bankje gezeten en nagedacht over de afgelopen week. En starend naar het voorbij stromend rivierwater was haar favoriete lied van Leonard Cohen weer in haar bewustzijn opgedoken. 'Suzanne takes you down; To her place near the river.' En een paar minuten later, toen ze van haar bankje opstond, verscheen er weer een kort fragment van dat lied in haar gedachten. 'Then she gets you on her wavelength; And she lets the river answer.'

En nu was ze weer terug in het huis van haar vader; en opnieuw verscheen er een fragment van dat mooie lied in haar gedachten. 'And she shows you where to look; Among the garbage and the flowers.' Annelies slenterde onrustig heen en weer door de woonkamer, niet goed wetend wat ze nu zou gaan doen. 'Ze laat je zien waar je moet kijken...', dacht ze, '...tussen de rommel en de bloemen.' Op dat ogenblik realiseerde ze zich dat die tekstfragmenten een belangrijke betekenis hadden. Het was alsof de woorden van dit lied plotseling iets diepers openbaarden, iets dat er altijd al was geweest maar dat zij, Annelies, nu pas begreep. 'De bloemen van Lotje hadden iets te zeggen,' dacht ze. 'En natuurlijk ook de rommel hierboven in het kleine kamertje.' Ze ging naar de keuken, begon een kop koffie te maken en vroeg zich af of ze misschien droomde. En terwijl ze naar het gepruttel van de koffiemachine luisterde, realiseerde ze zich dat dat ene bankje op de IJsselkade, waar ze zojuist op had gezeten, altijd het lievelingsplekje van haar moeder was geweest. 'Suzanne takes you down; To her place near the river...; Then she gets you on her wavelength; And she lets the river answer.'

Annelies nam haar koffie mee naar de woonkamer – en nog voordat ze kon gaan zitten, viel haar oog op de witte doos die haar moeder destijds met vier speciale cadeaus had gevuld. Vervolgens herinnerde ze zich dat ze daar ook een oude VHS videoband in had gevonden. Waar had ze die ook alweer neergelegd? Annelies haastte zich naar het dressoir, opende alle lades en vond de tape in de onderste. Vervolgens keek ze naar het televisietoestel van haar vader. Daar was geen videospeler te zien, maar Annelies wist zeker dat hij jaren geleden een VHS-toestel had gehad; en als ze haar vader een beetje kende, had hij dat apparaat nooit weggegooid.

Ze liep de trap op, ging naar het rommelkamertje en opende de deur. En op het moment dat ze de kamer

binnenging, werd haar volle aandacht getrokken door een witte duif die stilletjes op de reling van het balkon zat, precies op de plek waar vijf dagen geleden dat zwarte strijdlustige merelmannetje had gezeten. Heel voorzichtig zette Annelies een paar stapjes in de richting van de balkondeur. De duif zag haar wel, maar het beestje was niet bang voor haar. Zeker een minuut lang keken ze elkaar aan, zonder te bewegen – tot de witte vogel opeens wegvloog, alsof hij vond dat deze ontmoeting nu lang genoeg had geduurd.

Annelies begon de bruine verhuisdozen een voor een open te maken, en in de vijfde doos vond ze wat ze zocht: een VHS-camera die tevens als speler kon fungeren. En in dezelfde doos lag ook een kabel waarmee ze dit apparaat met het verouderde televisietoestel van haar vader kon verbinden. Als alles nog werkte, kon ze hiermee de videoband gaan bekijken.

Twintig minuten later zat ze in de huiskamer op het randje van de bank naar het televisiescherm te kijken. Ze had het gevonden apparaat aangesloten – en zojuist gestart – en ze wachtte nu op wat komen ging. Na zo'n tien à vijftien seconden donkerte verscheen er een opvallend helder beeld. Daar zat haar nog jonge moeder op dezelfde bank waar zij nu op zat – op precies dezelfde plek zelfs – met een baby in haar armen, en die baby was zij: Annelies.

Suzanne keek smoorverliefd naar haar kind. Ze wiegde het pasgeboren meisje in haar armen, en ging af en toe met haar neus naar het kleine babyneusje om neuscontact te maken. Ze zuchtte diep. 'Dag Anneliesje..., ' zei ze, '...mijn lieve Anneliesje.'

Daarna keek haar moeder recht naar de camera. 'Hallo Annelies,' zei ze. 'Als je dit ziet en hoort ben je al een stukje ouder. Misschien ben je al een volwassen vrouw en zie je dit voor de tweede of derde keer..., of de vierde..., of vijfde keer. Of voor het eerst? Ik weet het niet. Maar hoe oud je ook

bent, ik hou zoveel van je dat ik je de wereld wil geven. Alles wat jij graag wilt, en nodig hebt, wil ik je geven. Ik hoop dat je weet dat ik altijd bij je zal zijn. Altijd! Vergeet dat asjeblieft nooit. En als ik later niet meer in deze wereld ben, zal ik vanuit de hemel naar je blijven kijken. En..., als het me toegestaan wordt, zal ik je ook vanuit de hemel alles blijven geven, alles wat je nodig hebt. Vergeet dat niet, lieve schat. Ik zal altijd bij je zijn.'

Annelies zat met twee tissues in haar handen luid te snikken. Af en toe veegde ze haar wangen droog en snoot ze haar neus, en dan pakte ze weer een paar nieuwe tissues. En toen de video afgelopen was, huilde ze nog een paar minuten door, tot ze helemaal uitgehuild was.

Ze liep langzaam naar de keuken om een glaasje fruitsap te halen, waarmee ze in de woonkamer bij het raam ging staan. Ze staarde naar de stille straat, naar de oude huizen aan de overkant, en naar het wolkendek boven de daken dat zojuist was opengebroken. En ze slaakte een diepe zucht. Nadenken kon ze niet meer; en dat wilde ze ook niet meer. Er was in de afgelopen dagen zoveel gebeurd dat nadenken geen zin meer had. Alles was veranderd. Er was een gordijn opengegaan, of een sluier weggehaald, waardoor zich een wereld achter de zichtbare wereld had geopend. Opnieuw haalde ze diep adem. Dat hielp om de ruimte om haar heen beter te voelen, meende ze. En uit die weidse ruimte vloog een nieuw idee naar haar toe, een idee dat haar heel even verraste maar waar ze vervolgens echt blij van werd. Ze rende naar boven, naar de badkamer, om haar gezicht te wassen en haar make-up bij te werken. Vervolgens rende ze naar buiten.

Om twee minuten voor elf stond Annelies op de Groenmarkt bij de nog gesloten deur van Sultani. Toen de eigenaar naar de deur toe kwam om het restaurant te openen, keek hij haar verbaasd aan.

'U bent de eerste,' zei hij geamuseerd.

‘Ja, ik wil u iets vragen, en ik wil wat bestellen,’ zei ze.

Nadat ze een kwartiertje met de man had gepraat, en met hem had afgesproken dat ze over een uur terug zou komen, ging ze weer naar het huis van haar vader om zich om te kleden. Ze trok een jurk aan, de enige jurk die ze uit Amsterdam had meegebracht. Ze pakte haar oorbellen en halsketting uit de koffer en liep daarmee naar de grote spiegel in de badkamer. En toen ze even later in het wijnrek van haar vader een goede fles rode bourgogne had gevonden, was ze klaar om weer de deur uit te gaan en haar bestelling bij Sultani op te halen.

Die middag, om half een, wandelde Annelies heel rustig en kalm door de Spittaalstraat. In elke hand droeg ze een grote plastic tas met daarin een keur aan exotische gerechten: allerlei kleine voorafjes – diverse vlees-, vis- en groenteschotels – pikante bijgerechten – en een toetje. En in haar rugzak had ze behalve de fles wijn ook het schilderijtje dat ze gisteren van Paulien had gekregen, en het boek *A Good Man Is Hard to Find* dat Stef haar terug had gegeven omdat hij van mening was dat het nu voor haar bestemd was.

Ze liep via een zijstraatje naar de achterzijde van het pand waarvan Reinier de bovenetage bewoonde. Daar ging ze voorzichtig met haar tassen de aluminium trap op – en nadat ze een paar keer had aangebeld, moest ze concluderen dat hij niet thuis was. Dus zat er maar één ding op, en dat was wachten. Ze ging op het kleine platje zitten, dat ook van aluminium was – met haar voeten naast elkaar op een van de traptreden. Ze streek even over haar jurk, opende de rugzak en nam het boek eruit. Op de titelpagina las ze de woorden die Stef daar vele jaren geleden had opgeschreven. ‘Jouw lief is voor jou bestemd.’ Ze keek met mistige ogen over de daken en hoopte dat Reinier gauw thuis zou komen. Daarna begon ze een stukje te lezen.

Vijf minuten later hoorde ze voetstappen. Ze keek op en zag dat Reinier eraan kwam, met een fles mineraalwater in zijn hand.

‘Goed zo...,’ riep ze naar hem, ‘Water..., dat was ik vergeten mee te brengen.’

Hij bleef stilstaan, keek verrast omhoog en zag Annelies daar zitten, met twee volle tassen naast zich.

‘Ik heb wat te eten meegebracht,’ riep ze.

Hij liep een stukje verder, stomverbaasd, en bleef onderaan de trap weer stilstaan. ‘Hallo...,’ zei hij met een schuchtere glimlach. ‘Ik was zojuist in de supermarkt aan het peinzen over die woorden van je moeder – *“alles betekent iets”* – en toen kwam ik hier aanlopen, en ik zag je zitten, daarboven, en ik dacht: hé daar zit Annelies..., dat betekent iets.’

‘Ja, je hebt gelijk,’ zei ze. ‘Ik zit hier..., en dat betekent iets.’

* * *

Olivier

Op een dag in juni – ruim zeven jaar geleden – zat Olivier van Hogendam met enkele vrienden in een restaurant in Ouderkerk aan de Amstel. Dit was de dag waarop hij officieel met pensioen ging. Tijdens dat etentje hield hij een korte toespraak waarin hij terugkeek op zijn zesendertigjarige loopbaan als cellist in een van de bekende Nederlandse symfonieorkesten. ‘De wereld van de klassieke muziek heeft mij een geweldig leven geschonken,’ zei hij. ‘Ik ben een bevoorrecht mens.’

Hij sprak over zijn meest dierbare herinneringen: de vele memorabele tournees, onder andere in Amerika en Azië – de beroemde gastdirigenten en solisten die hij van dichtbij had mogen meemaken – de optredens voor televisie en radio – en natuurlijk het allerlaatste concert van zijn carrière, nog maar een paar dagen geleden. Al die herinneringen zouden voorgoed bij hem blijven.

In diezelfde toespraak stond Olivier een paar ogenblikken stil bij de nagedachtenis aan zijn lieve vrouw die nog maar elf maanden dood was. Met haar had hij bijna veertig jaar in liefde samengeleefd. ‘Ze is te vroeg gestorven,’ zei hij. ‘Ik mis haar nog elke dag.’

Tenslotte vertelde hij wat zijn plannen voor de toekomst waren. Hij had besloten om de drukke randstad te verlaten en in een rustiger deel van het land te gaan wonen. Daarom had hij onlangs een appartement in Zutphen gekocht. In de loop van de komende weken zou hij daarheen verhuizen, en dan kon hij aan een nieuw hoofdstuk beginnen. Zijn leven zou veranderen, besepte hij – en daar keek hij echt naar uit.

Nog geen jaar later kwam Olivier tijdens een van zijn wandelingen door Zutphen tot de conclusie dat het leven

inderdaad was veranderd, maar op een andere manier dan hij had verwacht. In de afgelopen periode was zijn enige zus onverwachts overleden, en kort daarna ook een neef waar hij heel goed mee kon opschieten – en nu had hij geen naaste familie meer. Bovendien was de vriendschap met zijn voormalige collega's al in de eerste maanden na de verhuizing behoorlijk verwaterd, klaarblijkelijk omdat de afstand een te grote belemmering was. En met zijn nieuwe burens had hij wel een vriendelijk contact maar dat beperkte zich tot af en toe een gesprekje op straat. Kortom, na een jaar in Zutphen was Olivier erg alleen.

Hier kwam verandering in toen hij op een goede dag in een koffiehuis contact legde met een leeftijdgenoot, een zekere Berend. Deze man vertelde dat hij dol was op films uit de jaren veertig en dat hij bezig was een filmclubje op te zetten. Het was zijn bedoeling om elke maand een klein groepje mensen te verwelkomen en samen naar zo'n prachtige oude zwart-witfilm te kijken. Een geschikte locatie had hij al gevonden: een vriend van hem woonde in een groot huis in de Rozenhoflaan waarvan de bovenverdieping leegstond, en waarvan een van de kamers genoeg ruimte bood voor twintig à vijfentwintig toeschouwers. Dat was weliswaar niet zo heel veel maar Berend wilde het graag intiem houden, dus dat leek hem prima. Hij had alleen nog iemand nodig die hem wilde helpen met kleine klusjes zoals het klaarzetten van de stoelen, het bedienen van de projector, en het houden van een kort inleidend praatje over de film die op het programma stond. Daar hoefde Olivier niet lang over na te denken. Hij wilde graag meedoen. En niet lang daarna vond de eerste filmvertoning plaats. Op het programma stond *Casablanca*, uit 1942, met Humphrey Bogart en Ingrid Bergman.

Zes jaar later bestond die maandelijkse filmavond nog steeds. De twee mannen – die inmiddels zeventigers waren – verwelkomden op elke eerste vrijdagavond van de maand een klein aantal betalende bezoekers. Tegen de verwachting in kwamen er vooral jonge mensen op af. Er was helaas wel veel verloop – dus het was niet echt een club waarin de mensen elkaar gaandeweg beter leerden kennen, zoals de initiatiefnemers hadden gehoopt – maar elke avond was op zichzelf heel gezellig. Olivier en Berend hadden nog altijd veel plezier in hun hobby. En ze waren in de loop der tijd echte boezemvrienden geworden die elkaar ook op andere dagen van de maand ontmoetten, voor een kopje koffie of een borrel, een etentje, een wandeling, of een diep gesprek over kunst en filosofie. Olivier meende dat deze vriendschap nog jarenlang zo door kon gaan, maar daar vergiste hij zich in.

* * *

Herfst

Op een rustige, zonnige namiddag in oktober, toen de herfstkleuren op hun mooist waren, kreeg Olivier bericht dat Berend was overleden. Het telefoontje kwam van Berends dochter, Christine. Ze vertelde dat haar vader in de stilte van de voorbije nacht een beroerte had gehad, en dat het leven hem vrijwel onmiddellijk had verlaten. 'Het was dus een barmhartige dood,' zei ze. Tevens vertelde ze dat de uitvaart in een kleine, besloten kring zou plaatsvinden en dat daarom alleen de familieleden zouden worden uitgenodigd.

Nadat Olivier en Christine enkele woorden van medeleven hadden uitgewisseld, en nadat ze nog een hele poos over Berends plotseling heengaan hadden gesproken, liet Olivier zich ontvallen dat hij het toch wel erg teleurstellend vond dat hij niet bij de plechtigheid aanwezig mocht zijn.

'Ja..., dat begrijp ik heel goed,' zei Christine. 'Maar we zijn van plan in de avond – dus een paar uur na de crematie – nog iets heel bijzonders te doen, en daarvoor wil ik jouw hulp vragen.'

Ze vertelde dat de familie het idee had opgevat om een speciale filmvertoning te laten plaatsvinden waarbij Berends kinderen, de kleinkinderen, en zijn allerbeste vrienden gezamenlijk aanwezig zouden zijn. En Christine hoopte dat hij, Olivier, die avond wilde organiseren.

Ja, dat wilde hij heel graag. Hij was blij dat hij toch iets kon doen. En dit was misschien wel veel mooier dan een uitvaart in een crematorium. 'Ik weet wat zijn lievelingsfilm was,' zei hij meteen. *'The Bishop's Wife'*, uit 1947, met Cary Grant en Loretta Young.'

'Oh, wat fijn..., ' reageerde Christine. 'Ik hoopte al dat je een goede suggestie zou hebben want wij hadden echt geen idee.'

Ze spraken af dat Olivier ermee aan de slag zou gaan en dat ze in de komende dagen contact zouden houden.

Na dat telefoongesprek begon het nieuws pas echt tot Olivier door te dringen. Berend was dood! Zijn goede kameraad die zo van het leven had gehouden, die altijd zo enorm veel daadkracht had getoond, was opeens vertrokken zonder afscheid te nemen. Nog maar een paar dagen geleden hadden ze samen weer een mooie filmlijst voor de komende maanden opgesteld, met een glas rode bordeaux erbij. En nu leek zijn goede vriend zo onvoorstelbaar ver weg. Hoe was het toch mogelijk dat een mens zo plotseling kon verdwijnen?

Olivier moest ook aan zijn eigen nabije toekomst denken. Vanochtend was zijn leven nog rustig en normaal, zoals het al jaren was. Hij woonde in een stad waar hij ooit als vreemdeling was gearriveerd – maar hij had op een zekere dag in Berend een goede vriend gevonden, een makker die hij meerdere keren per week zag en met wie hij inmiddels een ware passie voor film deelde. En nu was die vriend er niet meer. Olivier was weer alleen – zoals destijds, toen hij in Zutphen kwam wonen. Er lag weer een zee van eindeloze tijd voor hem.

Het organiseren van de filmvertoning was niet veel werk. Allereerst belde Olivier de eigenaar van het pand in de Rozenhoflaan om de ruimte te reserveren. Hij kocht zelf de nodige drankjes in, en bestelde enkele schalen met lekkere hapjes. En tijdens een telefoongesprek met Christine kwam hij samen met haar op het idee alle genodigden te vragen om in passende kledij te verschijnen – indien mogelijk in de mode van de jaren veertig – en als dat niet lukte, dan toch in ieder geval netjes en verzorgd. Zo zou iedereen een steentje kunnen bijdragen aan een mooi en liefdevol afscheid in de stijl van de oude speelfilms waar Berend zo van hield.

Terwijl de avond van de voorstelling naderbij kwam, verschenen er allerlei vreemde gedachten in Oliviers hoofd – veel vreemder dan hij van zichzelf gewend was. Hij begon zo nu en dan over zijn eigen dood na te denken. Ergens in de toekomst wachtte dat ene moment op hem, dat moment waarop hij net als Berend van het aardse toneel zou verdwijnen. Daarna zou hij er eenvoudigweg niet meer zijn. Hij wist dat dit waar was, net zoals elk ander mens wist dat dit waar was. De dood was nu eenmaal onafwendbaar.

Maar wat hem ten zeerste verbaasde, terwijl al die gedachten voorbij kwamen, was dat dit naakte feit hem helemaal niet verontrustte. Hij bleef er heel rustig bij, voelde geen angst, had niet de neiging om voor deze waarheid te vluchten. Hij keek met een rustig gemoed naar de dood – zijn eigen dood, die zeker zou komen. En daarbij schoot hem op een zeker ogenblik een beroemd citaat van Shakespeare te binnen. Het waren woorden van Hamlet die ook met een rustig gemoed naar de dood keek:

Er schuilt een bijzondere voorzienigheid in de val van een mus. Als het nu is, zal het niet komen; als het niet komt, zal het nu zijn; als het niet nu is, zal het toch komen. De bereidheid is alles.

Nu begon Olivier over zijn voorbije verleden te mijmeren. Hij was tweeënzeventig; en hij had een bijzonder goed leven achter de rug. Als hij zijn ogen sloot, kon hij moeiteloos terugdenken aan de vele prachtige concerten waaraan hij had mogen meewerken; en dan dacht hij vervolgens aan de verre reizen die hij met het orkest had gemaakt, de steden die hij had bezocht, de talentvolle mensen die hij had ontmoet. Ja, al dat moois was zomaar op zijn pad

gekomen, en daar was hij dankbaar voor. Hij had ten volle geleefd, dus waarom zou hij angst hebben voor de dood?

En gaandeweg kwamen er nog andere vragen in hem op. Was het eigenlijk wel wenselijk om zo lang mogelijk te leven, zoals de moderne mens leek te willen? Was het wel wenselijk om het leven zo veel mogelijk op te rekken? In het licht van de eeuwigheid maakte het toch niet uit of je een paar jaar langer of korter leefde? Het leek hem veel beter om op het juiste moment te gaan – met waardigheid. En terwijl hij dat dacht, schoot hem weer een citaat van een beroemd schrijver te binnen. Dit keer was het een zin van James Joyce:

Het is beter om moedig die andere wereld binnen te gaan, in de volle glorie van een of andere hartstocht, dan met de jaren te vervagen en in somberheid te verwelken.

Oliviers hartstocht was de muziek geweest; en die muziek leefde nog volop in zijn herinneringen. Was het dan niet raadzaam om tijdig te vertrekken, voordat die kleurrijke jaren vervaagden en in somberheid verwelkten? Hoe langer hij hierover nadacht, hoe zinniger hij deze gedachte vond.

Hij begon zich zelfs af te vragen of dit verkennend denken hem naar de uiterste consequentie zou leiden. Zou hij de wil hebben, en de moed kunnen opbrengen, om niet te wachten tot de dood hem kwam halen maar zelf de stap over die laatste drempel te zetten? Hij schrok niet van zichzelf toen hij die vraag stelde. Dit was een goede vraag, vond hij – een terechte vraag – en hij was vastbesloten een antwoord te vinden.

* * *

Het was de dag van de filmvoorstelling voor Berend. Olivier stond in zijn woning voor de spiegel en bekeek

zichzelf van alle kanten. Hij had zijn lichtbruin kostuum aangetrokken – met bijpassend gilet, een ecru overhemd, en een donkergroene stropdas. Het was niet exact de herenmode van de jaren veertig maar het kon er wel voor doorgaan, besloot hij. Ja, zo kon hij vanavond wel voor de dag komen.

Toen hij even later door de koele windstille herfstlucht wandelde en de invallende schemering zag, dacht hij aan de film die hij vanavond met de familie en de vrienden van Berend zou gaan bekijken: *The Bishop's Wife*. Deze film had hij al eens gezien maar dat was jaren geleden en hij was het verhaal gedeeltelijk vergeten. Hij herinnerde zich een getrouwde vrouw – Julia, gespeeld door Loretta Young – en een engel, vertolkt door de charmante Cary Grant. Deze engel, Dudley, was vanuit de hemel naar beneden gekomen om een door zorgen geplaagd gezin weer wat frisheid en hernieuwde liefde te geven. Het was een vrolijk verhaal, met humor en een vleugje romantiek. Echt zo'n film waar Berend dol op was.

‘Eigenlijk zou ik me nu moeten verheugen op die mooie film...,’ bedacht Olivier al wandelend, ‘...en op alle mensen die vanavond komen om Berend te herdenken.’

Maar er hing een grijze nevel in zijn geest. Hij had zich de afgelopen dagen veelvuldig verdiept in de vragen over leven en dood – de vragen die hem zo bezighielden – en al die gedachten hadden hun sporen nagelaten. Toen hij bij het pand in de Rozenhoflaan arriveerde, was Olivier nogal ingegraven in zichzelf; en hij was ook een tikkeltje weemoedig.

* * *

Bij zijn binnenkomst waren er al veel mensen aanwezig. Er werd volop gebabbeld – zachtjes, maar levendig. Olivier schudde iedereen de hand en deed zijn best om te

blijven glimlachen. Bij Christine bleef hij wat langer stilstaan. Ze bedankte hem hartelijk voor zijn hulp – en ze spraken nog even verder over haar vader, en over de film die ze gingen zien. Ook maakten ze samen een paar praktische afspraken over het verloop van de avond.

Eerst wilde Christine iedereen kort welkom heten; daarna zou Olivier de eerste helft van de film vertonen. In de pauze mocht de achttienjarige dochter van Christine, Nienke, een toespraakje houden; en vervolgens kon het tweede en laatste deel van de film worden afgespeeld. Ter afsluiting van het officiële programma wilde Christine misschien nog een paar laatste woorden zeggen, en dan zou ze iedereen uitnodigen om nog even te blijven en met elkaar een glaasje te drinken.

Terwijl Christine de gasten verwelkomde, had Olivier gelegenheid om nog even om zich heen te kijken. De mensen hadden allemaal hun best gedaan om zich in de stijl van de veertiger jaren te kleden. Het gezelschap zag er mooi uit, vond hij. De heren droegen een keurig kostuum, bijna allemaal met een chique stropdas, en de meesten van hen met een gilet en een pochet. Verderop in de hoek stond een goed geklede man in een lichtbeige linnen pak, met een olijfgroen vlinderdasje en pommade in het haar. En de aanwezige dames droegen een jurk of een mantelpakje, allemaal met de juiste rok lengte. Het was een feest voor het oog, vond Olivier – en hij was erg content omdat hij en Christine op het idee waren gekomen om deze avond te organiseren.

Nadat hij de lichten had gedoofd en de film had gestart, bleef Olivier in de buurt van de projector staan, vanwaar hij zijn blik door de schemerige ruimte liet dwalen. Hij zag alleen maar achterkanten van hoofden. Zo te zien genoot iedereen wel van de openingsbeelden van de film, waarin een gedistingeerde man, Cary Grant, in zijn eentje

door de winterse straten van een stad wandelde. Af en toe werd er in het publiek zachtjes gegniffeld en gefluisterd – maar toen deze man naar een aantrekkelijke vrouw, Loretta Young, toe liep en haar in stilte bekeek – zonder dat zij het opmerkte – werd het stiller in de donkere zaal. De toeschouwers lieten zich gewillig opgaan in de toverwereld van het witte doek.

In de pauze nam kleindochter Nienke het woord. Ze wilde even stilstaan bij haar fijne herinneringen aan Berend, haar grootvader. Met een fragiele uitdrukking op haar gezicht vertelde ze dat ze als klein meisje maar één beste vriend had, en dat was opa. Als hij op bezoek kwam, klom ze altijd meteen bij hem op schoot. Dan zong ze een pas geleerd liedje voor hem of ze vroeg of hij een verhaaltje wilde vertellen; en soms bladerden ze samen door een stripboek.

Olivier luisterde met volle aandacht naar het meisje. Hij zag haar droevige ogen en hoorde een vleug melancholie in haar stem. Toen ze vertelde dat opa vaak uit haar favoriete boek voorlas – *Het betoverde land achter de kleerkast* – moest ze regelmatig even pauzeren om diep adem te halen.

Op een zeker moment, terwijl Nienke verder praatte, merkte Olivier op dat hij werd bekeken. De man in het lichte linnen pak, met de olijfgroene vlinderdas stond naar hem te kijken – en hij had een opmerkelijke blik in zijn ogen, niet onvriendelijk maar wel indringend, alsof hij Oliviers geest aan het bestuderen was.

Op dat ogenblik vertelde Nienke dat ze in haar vroege tienerjaren altijd bij haar grootvader terecht kon – bijvoorbeeld als het niet goed ging op school, of als ze problemen had met een jongen. Dan nam hij haar mee naar een koffiehuis om gebakjes te eten en te praten, soms urenlang. Daar knapte ze meestal wel van op. En ze vond het ook altijd fijn als opa over vroeger vertelde, toen hij nog een

puber was en probeerde met meisjes in contact te komen. Van die verhalen kon ze intens genieten.

‘Ik zal hem missen,’ zei ze met wazige ogen. ‘Ik zal hem heel erg missen. Ik zal hem missen als ik met hem wil praten, en hij is er niet meer; of als ik jarig ben, of als hij jarig is; en binnenkort als ik mijn rijbewijs haal..., hopelijk.’ Ze moest even slikken. ‘Maar ja, ik heb al die mooie herinneringen, en die zal ik altijd behouden. En weet u..., als opa me één ding heeft geleerd, dan is het dit:’ Ze wachtte een paar tellen. ‘Liefde is het enige dat telt,’ zei ze. ‘Er is niets anders dan liefde. Zonder liefde is alles koud. En met liefde wordt iedereen warm. Liefde is alles! Echt..., alles! Dank u wel voor het luisteren.’

Het was stil in de zaal. Niemand zei iets. Niemand bewoog. Olivier stond naar de vloer te staren en twijfelde of hij de projector nu al kon starten voor de tweede helft van de film. En ondertussen klonken Nienkes woorden nog na in de ruimte van zijn geest. Hij zag hoe het meisje op haar stoel ging zitten en een zakdoek uit haar tas pakte. Hij bewonderde haar om haar moed. En terwijl hij om zich heen keek en alle zwijgende mensen zag, welde er een zeer vreemd gevoel in hem op. Dit gevoel was werkelijk vreemd, en toch vertrouwd. Wat was het? Het leek op heimwee. ‘Heimwee naar wat...?’ vroeg hij zich in stilte af, ‘...naar welke plek?’ Het leek ook op nostalgie – maar naar welke verloren tijd verlangde hij dan terug?

‘Olivier...,’ hoorde hij iemand roepen. Het was Christine. ‘Zullen we verder gaan?’ vroeg ze.

Hij knikte en stak zijn duim omhoog. Daarna startte hij de projector en deed hij het licht weer uit. En daar waren die twee weer: de mooie Julia, de vrouw van de bisschop – en die amusante goedmoedige engel, Dudley. Olivier keek naar de filmbeelden en probeerde het verhaal te volgen, maar werd steeds afgeleid door die aanhoudende gedachten die

nog altijd als water in een bergbeek door hem heen stroomden.

‘Wat was dat vreemde gevoel van zojuist?’ vroeg hij zich af. Misschien was het een verlangen naar een vervlogen droom, of naar een fantasie die hij ooit had gehad, lang geleden. Of had hij heimwee naar dat wonderbaarlijke gevoel dat hij als cellist wel eens had gehad, als hij in het orkest zat te spelen en de magische schoonheid van de muziek om zich heen hoorde? Was het de muziek uit het verleden die nu opeens als een onzichtbare mistbank in hem naar boven kwam, als een terugkerende vriend die zich heeft vermomd?

Opnieuw stond die onbekende man in dat lichte kostuum naar hem te kijken. En nu viel het Olivier opeens op dat die man sprekend op Cary Grant leek. Dat was een aparte gewaarwording. Olivier keek eerst een tijdje naar de filmster op het doek, en vervolgens naar de man in het linnen pak. En ja, het was een treffende gelijkenis. Dit was wel heel raar, vond hij. Hoe was het mogelijk dat hij dit niet eerder op de avond had gezien? Het was nu overduidelijk. Die kerel leek werkelijk op de engel Dudley in de film, en dus op de acteur Cary Grant. Niet alleen zijn gezicht was hetzelfde, maar ook zijn houding en zijn lichaamsbouw – alsof hij een tweelingbroer was. Het was werkelijk buitengewoon!

Inmiddels had die man zijn hoofd weer naar het witte doek gedraaid. En hij, Olivier, probeerde nu ook maar weer eens met echte aandacht naar de film te kijken, zonder zich te laten afleiden. Dat lukte heel even – maar geleidelijk aan zonk hij toch weer weg in zijn gemijmer en zijn gedroom. Terwijl het verhaal op het projectiescherm rustig verder ging, doolde Olivier als een verdwaalde zwerver door zijn eigen gedachten. En zo ging de tijd alsmaar verder, tot de speelfilm op een zeker moment afgelopen was en de plafondlichten weer aangingen.

Toen Christine klaar was met haar slotpraatje, en de meeste mensen opstonden om met elkaar te gaan kletsen, kreeg Olivier zin om even een frisse neus te halen. Zonder iets tegen iemand te zeggen, sloop hij de kamer uit. Hij trok zijn jas aan en ging naar buiten, waar de avond bezit had genomen van de stad. Er hing een vriendelijke stilte tussen de huizen, en boven de daken. En terwijl hij daar zo stond, verbaasde hij zich over al die eigenaardige gedachten die de afgelopen dagen door hem heen waren gegaan. Eerst had hij uitgebreid en diepgaand over de dood nagedacht, en zelfs over de mogelijkheid om zijn leven eigenhandig te beëindigen – iets waar hij nog nooit bij stil had gestaan – en vanavond was hij keer op keer overvallen door dat nostalgische gevoel, dat onbestemde gevoel van heimwee naar een onbekende verre wereld. Berends onverwachte dood had hem in een vreemde geestestoestand gebracht, bedacht hij. Als Berend er nog was geweest, had hij deze ervaringen zeker met hem willen bespreken.

Nadat hij een poosje zo op het trottoir van de Rozenhoflaan had stilgestaan, besloot hij een blokje om te gaan. Hij liep in noordelijke richting de straat uit, ging linksaf, kuierde over de Burgemeester Dijkstraat en kwam al snel bij de Grote Gracht uit. Daar, vlakbij die donkere watervlakte, zag hij een eenzaam bankje dat als het ware naar hem lonkte. Hij liep erheen, ging zitten en haalde diep adem. ‘Hier is ruimte,’ dacht hij – en hij haalde nog een keer diep adem. Onmiddellijk daarna voelde hij een koele windvlaag die plotseling – schijnbaar uit het niets – voorbij kwam en zijn voorhoofd streelde. Het was alsof die vriendelijke bries op dat moment ook zijn geest opfriste. Er kwam een gevoel van rust over hem heen, als een zwerm van traag neerdwarrelende herfstbladeren.

Een paar minuten later stond er plotseling iemand naast hem. Olivier keek verschrikt op en zag dat het de man met het olijfgroene vlinderdasje was. Daar stond hij, op niet meer dan twee meter afstand, met beide handen op de rug. Hij droeg nu een warme overjas en een wollen sjaal.

‘Goedenavond,’ zei de man. ‘Mag ik even naast u komen zitten?’

‘Eh..., jawel, natuurlijk mag dat.’

De man nam plaats op het bankje, sloeg een been over het andere en staarde over de zwarte waterspiegel naar de overkant. ‘Het is een aangename avond,’ zei hij. ‘Fris..., maar aangenaam.’

‘Ja..., dat is zo,’ reageerde Olivier. ‘Zeg..., u was zojuist toch ook bij de filmvoorstelling?’ vroeg hij.

‘Jazeker, daar was ik.’ De man bood zijn hand aan. ‘Raphaël is de naam; maar ik wordt ook vaak “Raph” genoemd.’

‘Olivier. En ik word liever niet “Oli” genoemd.’

Raph lachte.

Vervolgens draaide Olivier zich wat meer naar zijn gesprekspartner toe. ‘Je lijkt sprekend op de engel in de film,’ zei hij terwijl hij aandachtig naar Raphaëls gezicht keek. ‘Dat viel me vanavond al eerder op.’

‘Ja, Cary Grant..., dat hoor ik wel vaker. Het was trouwens een erg mooie film, hoor.’

‘Ja, vond ik ook. En wat vond je van de betekenis van het verhaal?’

‘Daar was ik net over aan het nadenken toen ik hierheen wandelde. Wat wil die film me vertellen? Dat vroeg ik me af. Wil je horen wat ik denk?’

‘Zeer zeker!’

‘Oké..., die Henry maakt zich voortdurend zorgen over de geweldige kathedraal die hij wil laten bouwen. Hij kan aan niets anders denken. Dat bouwwerk, zijn geesteskind moet enorm imposant worden – net als zijn ego, zou ik

misschien denken. En zijn vrouw, Julia, verlangt alleen maar naar een beetje liefde van hem. Dat is alles wat ze wil.'

Olivier knikte. 'Maar Henry ziet dat niet, hè? Hij is daar blind voor.'

'Inderdaad,' zei Raphaël. 'En die blindheid..., is dat niet het kenmerk van alle mensen in deze wereld? Dat was de vraag die ik mezelf zojuist stelde, vlak voordat ik je hier op dit bankje zag zitten.'

'Geloof je dat we allemaal blind zijn?'

'Niet letterlijk natuurlijk. Maar..., op een bepaalde manier wel ja. We streven naar grootsheid, zoals Henry met zijn kathedraal. En het kleine verlangen van de man of de vrouw naast ons..., zien we dan niet meer.'

'Hmm..., reageerde Olivier. 'Misschien zijn sommige mensen blind, dat zou kunnen. Maar wij allemaal? Is dat niet veel te radicaal gesteld?'

'Ik geloof niet dat ik het te radicaal stel,' zei Raphaël. 'Volgens mij hebben we allemaal fantasieën over een kathedraal die we willen bouwen, en die ons roem en glorie brengt. Dit bouwsel kan natuurlijk allerlei vormen aannemen: een glanzende carrière, beroemdheid, een uitmuntende intelligentie, heldendom, veel geld, morele superioriteit, geleerdheid, een muzikaal talent..., de lijst is eindeloos...'

Terwijl hij hiernaar luisterde, moest Olivier aan zijn eigen muzikale loopbaan denken. Heel even overwoog hij om daar wat over te vertellen. Immers, als hij helemaal eerlijk was, moest hij toegeven dat zijn zelfbeeld destijds altijd flink groeide als hij in het orkest speelde – vooral als ze in een beroemde zaal optraden, in een ander land. Dan voelde hij zich toch wel een beetje verheven boven de gemiddelde mens. Ja, dat herinnerde hij zich wel.

Maar hij besloot hierover niets te zeggen tegen Raph. Hij wilde liever nog een vraag stellen. 'Geloof jij dan echt dat

alle mensen naar roem verlangen?’ vroeg hij. ‘Niemand uitgezonderd?’

‘Wel..., ja..., volgens mij heeft iedereen zulke begeertes,’ antwoordde Raphaël. ‘Zo is onze aard nu eenmaal. We hebben een opblaasbaar ego. Iedereen heeft een sluimerende belangstelling voor roem en aanzien..., in wat voor vorm of omvang dan ook. Maar sommige mensen hebben het vermogen om die zucht naar glorie in zichzelf op te merken, ernaar te kijken en de ijdelheid te zien. En alleen die mensen hebben een keuze.’

‘Ja, dat is geloof ik wel waar...,’ zei Olivier, peinzend. ‘Dat zie ik wel.’ Hij dacht weer aan de film van zojuist. ‘En Henry begrijpt dit aanvankelijk niet,’ zei hij. ‘Hij blijft zich maar vastbijten in die kathedraal die gefinancierd en gebouwd moet worden. En pas tegen het einde van de film ziet hij het, nadat hij eerst door een dal van angst en pijn heeft moeten lopen. Pas daarna kan hij tederheid voor Julia opbrengen. En hij geeft in zachte woorden uiting aan die tederheid.’

‘Ja, dat was een mooi moment,’ vond Raph. ‘Voor Henry was dat het moment van omkering, het moment waarop hij opeens inziet dat hij de wereld altijd ondersteboven heeft gezien. Wat volgens hem hoog was, was in wezen laag. Wat zich in zijn ogen beneden bevond, bevond zich eigenlijk boven. Dat is de les die Henry in dit verhaal leert. De ware werkelijkheid is een volmaakte omkering van wat wij de hele dag menen te zien,’ zei hij. ‘Die realisatie – dat we de wereld altijd ondersteboven hebben gezien – komt altijd in een onverwacht ogenblik van openbaring. En wat er in dat ogenblik precies gebeurt, is een mysterie. Want..., waar komt dat nieuwe inzicht eigenlijk vandaan? Het lijkt alsof we al die nieuwe ideeën zelf bedenken, maar de inspiratie komt eigenlijk van elders, geloof ik.’

‘Waar vandaan dan?’ wilde Olivier weten.

‘Ach, dat is een raadsel dat je misschien helemaal niet wilt oplossen,’ antwoordde Raph. “Van God...,” zouden sommige mensen zeggen, “van de Heilige Geest,” zouden andere zeggen....’

Olivier en Raphaël praatten nog een tijdje verder over de mens die de wereld meestal ondersteboven zag, over het geheimzinnige moment van inzicht dat voor iedereen plotseling kan komen, en over de inspiratie die tot een dieper begrip van de realiteit kan leiden. De twee mannen waren het erover eens dat de schijnbaar kleine en onbetekenende dingen in ons levensverhaal heel belangrijk konden zijn, het allerbelangrijkst wellicht – en dat het grote vaak niet meer dan een voetnoot was.

En toen ze uitgepraat waren, namen ze met een stevige handdruk afscheid. Olivier keek Raphaël nog een poosje na terwijl deze langzaam in de duistere avond verdween. En hij vroeg zich af of hij zojuist door een engel was bezocht, zoals Henry en Julia in de film. En als dat zo was, wilde hij het dan wel weten? Of wilde hij het mysterie liever intact laten? Hij keek nog een keer naar het donkere water. Hij voelde een zachte wind tegen zijn gezicht – en op dat ogenblik was er voor hem geen verleden en ook geen toekomst. Er was alleen dit ene moment – het heden – dat zich tot in de oneindigheid uitstreckte, en waar hij deel van uit maakte.

In een kalme, zachtmoedige stemming wandelde Olivier terug naar het filmzaaltje waar de gasten vermoedelijk nog aan het pimpelen en babbelen waren. Daar wilde hij nog even bij zijn. Hij wilde tegen Nienke gaan zeggen dat ze een hartverwarmende toespraak had gehouden – over haar opa, en over de liefde die alles warm maakte. Met die mooie woorden had ze hem, Olivier, een geschenk

gegeven – en dat mocht ze wel weten. En ter afsluiting van deze avond zou hij een glaasje rode bordeaux drinken, met de allermooiste herinneringen aan zijn vriend Berend in gedachten.

* * *

In memoriam Flannery O'Connor